

Filozofska djela u izdanju Matice hrvatske (1842–2000)*

MAJA NEBES

Zagreb

UDK 012:1(497.5)"1842/2000"
1:001.32(497.5)

Pregledni članak

Primljen: 21. 1. 2014.

Prihvaćen: 11. 3. 2014.

Sažetak

U ovome članku obrađuje se i dokumentira prisutnost filozofije u izdanjima Matice hrvatske od njezina osnutka 1842. godine do zaključno 2000. godine. Objašnjava se važnost istraživanja baštine, osobito važnost istraživanja filozofske baštine upravo u krilu Matice hrvatske kao najstarije hrvatske kulturne ustanove te se kratko opisuje djelovanje trojice filozofa koji su bili predsjednici Matice.

Tijekom 1850-ih Matice hrvatska objavila je u *Nevenu* prve članke s filozofskom tematikom, godine 1876. Šenoinu *Poetiku*, a godine 1894. Platonov dijalog *Fedar* u hrvatskom prijevodu. U njezina najutjecajnija izdanja u 20. stoljeću treba ubrojiti Bazalinu *Povjest filozofije* (1906–1912), prvu povijest filozofije na hrvatskom, te dva Filipovićeve projekta nakon Drugoga svjetskog rata: *Filozofsku hrestomatiju* i *Filozofijski rječnik*. Posebno se prikazuju izdavaštvo strane filozofske literature i djela hrvatskih filozofa u izdanjima Matice hrvatske.

Članku je priložena »Bibliografija filozofskih izdanja Matice hrvatske (1852–2000)«, koja uključuje sva izdanja Matičine središnjice, tj. knjige i članke iz njezinih časopisa, zbornika i novina: *Neven*, *Vienac*, *Glas Matice hrvatske*, *Hrvatsko kolo*, *Hrvatska revija*, *Kolo*, *Kritika*, *Hrvatski tjednik*, *Hrvatski znanstveni zbornik* i *Vijenac*, te u posebnim odsjecima: »Filozofski članci u *Hrvatskoj reviji* (1951–1991)« i »Filozofska izdanja Nakladnog zavoda Matice hrvatske nakon izdavanja iz Matice hrvatske (1990–2000)«.

Ključne riječi: filozofija, Matice hrvatske, baština, hrvatska filozofija, prijevodi.

---

* Zahvaljujem glavnom tajniku Matice hrvatske Zorislavu Lukiću na prepoznavanju važnosti i podršci ovom projektu. Zahvaljujem i svim djelatnicima Matice koji su pružili svoju pomoć u pronalaženju i identificiranju filozofske građe Matice hrvatske, posebice Josipu Brlekoviću. Posebno zahvaljujem Petru Šegedinu, čija je ažurnost, pomoć i uvid u samu stvar omogućila da se ovaj projekt uspješno privede kraju te Ivici Martinoviću koji je svojim primjedbama i sugestijama pridonio kvaliteti ovoga rada.

1. Pojam i pitanje baštine

»Prošlost tako jest i postaje ono što mi o njoj znademo.«

Ljerka Schiffler¹

Često se ističe potreba za poznavanjem povijesti filozofije kako bi se uopće moglo filozofirati. Tako Schelling i Hegel drže da povijesti, prošlosti i tradicije nema bez budućnosti, a prema tome ni kulturne i filozofske baštine kao nečega povijesnoga.² Na tom tragu kaže i Ljerka Schiffler:

»Baštinu, nasljeđe, općenito je shvatiti kao preduvjet ljudske povijesnosti, koja se povijesnost čovjeku tek kao *dioniku baštine* događa sudbinski: kao borba koju on za tu baštinu vodi, borba prometejskog i epimetejskog, stvaranja i razaranja.«³

S druge strane, Ivan Babić mišljenja je da se filozofskom baštinom ne može baviti bez vlastitog filozofskog pristupa i nazora.⁴ Može se reći da je jedno vezano uz drugo – proučavanje filozofskog nasljeđa u svrhu razvijanja vlastitih filozofskih stavova i razvijanje vlastitih stavova kroz proučavanje filozofskog nasljeđa.

Važnost rada na skupljanju, očuvanju i proučavanju starijih djela hrvatske filozofske baštine u Hrvatskoj uviđa se u 19. stoljeću.⁵ Kako ističe i Franjo Marković, poznati hrvatski filozof estetičar i jedan od začetnika hrvatske filozofske historiografije, kao prvi zadatak treba si zadati upravo očuvanje baštine i upoznavanje s duhovnim kapitalom.⁶

Ovaj članak bavi se filozofskom baštinom Matice hrvatske i donosi bibliografiju filozofskih naslova izdanih u Matici hrvatskoj od njezina osnutka do kraja 20. stoljeća. Dakako, ne zaustavlja se samo na djelima hrvatskih filozofa nego uključuje i prijevode strane filozofske literature te manje tekstove, razgovore i osvrtne iz Matičine periodike; odnosno, obuhvaćena je filozofija u cjelini. Od

¹ Ljerka Schiffler, »Značenje hrvatskog filozofskog nasljeđa«, *Filozofska istraživanja* 12/2(45) (1992), pp. 287–297, na p. 289.

² Milan Kangrga, »Povijest i tradicija«, u: Zlatko Posavac (ur.) *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 61–68.

³ Schiffler, »Značenje hrvatskog filozofskog nasljeđa«, p. 287.

⁴ Ivan Babić, »Filozofijski aspekt 'sukoba na ljevici' 1930-ih godina«, u: Zlatko Posavac (ur.) *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 143–155, na p. 143.

⁵ Ljerka Schiffler, »Temeljna obilježja filozofijske djelatnosti u posljednjem razdoblju«, u: Nikola Batušić (ur.) *Dani hrvatskog kazališta XXV: Hrvatska književnost od preporoda do šenoinovog doba* (Split: Književni krug, 1999), pp. 21–35, na p. 30; Ljerka Schiffler, *Vetera et nova: hrvatska filozofija u europskom obzoru* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2004), p. 393.

⁶ Schiffler, »Značenje hrvatskog filozofskog nasljeđa«, p. 295.

iznimne je važnosti popisati i proučiti filozofska izdanja svih institucija kako bi se učinio još jedan korak k potpunijoj bibliografiji filozofske baštine.

2. Kulturni rad Matice hrvatske

Matica hrvatska najstarija je i jedna od vodećih hrvatskih kulturnih ustanova.⁷ O njezinoj povijesti Jakša Ravlić piše:

»Matica hrvatska kulturna je ustanova. Kako je kultura svugdje plod veoma složenih preduvjeta, tako je bilo i kod nas. Puno određenje njezine pojave i njezina djelovanja rezultat je sveukupnih ekonomsko-društveno-političkih prilika i općeg kulturnog razvitka u našoj zemlji. Zbog toga je i povijest Matice hrvatske jedan od izraza tih historijskih okolnosti.«⁸

Matica hrvatska nastala je pod nazivom Matica ilirska već spomenute 1842. godine u krilu Ilirske narodne čitaonice, koju Jakša Ravlić naziva »roditeljkom« Matice.⁹ Prvi joj je predsjednik od 1842. do 1850. godine bio grof Janko Drašković, jedan od prvaka narodnoga preporoda. Kao Matica ilirska djeluje do 1874. godine, unatoč zabrani ilirskoga imena 1843. godine.¹⁰ Za to su vrijeme predsjednici bili Ambroz Vranycany (1851–1858), Ivan Mažuranić (1858–1872) i Matija Mesić (1872–1874), a Matica se profilira kao nakladnik bitnih izdanja i časopisa (*Kolo*, *Neven*, *Književnik*, *Vienac*), istodobno ne posustajući u borbi za nacionalni identitet. Kako je istaknuo Josip Bratulić, nakon pada Bachova apsolutizma uvelike je olakšana mogućnost izdavaštva hrvatskih knjiga.¹¹

Godine 1874. Matica ilirska mijenja ime u Matica hrvatska i predsjednikom joj postaje Ivan Kukuljević Sakcinski koji ostaje predsjednikom sve do svoje smrti 1889. godine. Nakon njega do 1901. godine predsjednik je Matice Tadija Smičiklas, zatim Ivan Trnski 1901. godine, kada je za jednog od počasnih članova izabran i dr. Franjo Marković,¹² Gjuro Arnold (1902–1908), Oton Kučera (1909–1916), za čije je vrijeme tajnik Matice, a kasnije odbornik, bio Albert Bazala,¹³ i Krsto Pavletić (1917–1918).

⁷ Periodizacija u djelovanju Matice hrvatske slijedi Ravličevu i Bratulićevu povijest Matice: Jakša Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, u: Miroslav Brandt (ur.), *Matica hrvatska 1842–1962*. (Zagreb: Matica hrvatska, 1963), pp. 9–270; Josip Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997*. (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

⁸ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 270.

⁹ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 23.

¹⁰ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 30.

¹¹ Josip Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997*. (Zagreb: Matica hrvatska, 1997), p. 7.

¹² Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 131.

¹³ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 146.

Bratulić ističe kako je u 19. stoljeću najveći broj djela hrvatske književnosti izdala upravo Matica hrvatska.¹⁴ Gjuro Arnold po izboru za predsjednika 1902. godine drži bitni govor o važnosti narodnoga jezika i narodne literature.¹⁵ Godine 1905. pokrenuto je *Hrvatsko kolo*, a od 1906. do 1909. godine izlazio je i *Glas Matice hrvatske*. To je također razdoblje u kojem Bazala izdaje svoju *Povjest filozofije*.¹⁶ Matica u to vrijeme surađuje sa Slovenskom maticom i Maticom srpskom. Ravlić uočava kako je »Matica relativno dobro prošla velik dio prvoga svjetskoga rata, jedino što su zakasnila kola njezinih knjiga«, što je vidljivo i po smanjenju broja Matičinih izdanja u tom razdoblju.¹⁷

Poslije završetka Prvoga svjetskog rata, za predsjednika Matice hrvatske izabran je Fran Tućan, koji na toj dužnosti ostaje do 1920. godine.¹⁸ Nakon njega predsjednikom je bio Dragutin Domjanić (1921–1926), a 1922. za tajnika je izabran Franjo Jelašić, još jedan filozof. U to vrijeme počinje i u Matici borba za nacionalni identitet i opozicija zajedničkoj državi, iako je većina Matičine uprave bila za zajedničku državu.¹⁹ Godine 1927. za predsjednika je izabran Albert Bazala, a 1928. godine pokrenuta je *Hrvatska revija*, kada je za novoga predsjednika izabran Filip Lukas koji na čelu Matice ostaje do 1945. godine, a tajnik mu je ponovno Franjo Jelašić.²⁰ Godine 1930. zbog financijskih problema Matica stupa u pregovore s Prmaticom da ova preuzme izdavanje i prodaju Matičinih knjiga, što traje do 1936. godine.²¹ Lukas u govoru povodom ostavke cijele uprave na glavnoj skupštini 31. prosinca 1933. godine govori o »nacionalizmu, hrvatskom narodnom duhu i zaslugama Matičinim u hrvatskom narodu <...>« kao opoziciji marksizmu, socijalizmu i komunizmu.²² Prema Ravliću, pred Drugi svjetski rat Matičina uprava loše stoji i financijski i politički – fašizam u Europi jača.²³ Političke prilike dovode i do pljenidbi nekih Matičinih izdanja;

¹⁴ Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997.*, p. 8.

¹⁵ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 132. Radi se o razdoblju sukoba »starih« i »mladih« na kraju hrvatske moderne, koji u ovome članku neće biti problematiziran.

¹⁶ Prvi i drugi svezak Bazalina djela u naslovu imaju *Povjest filozofije*, dok je treći naslovljen *Povijest filozofije*. U bibliografskim se jedinicama poštuju naslovi, dok se kroz članak koristi početni naslov *Povjest filozofije*.

¹⁷ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 156.

¹⁸ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 169, gdje piše kako je Tućanu izglasano nepovjerenje na prijedlog Filipa Lukasa.

¹⁹ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 170.

²⁰ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 178.

²¹ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 179 i 186.

²² Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, pp. 183–184. Ostavka cijele uprave nije bila prihvaćena, nego samo ostavka Augusta Cesarca koji svoju ostavku nije htio povući.

²³ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 192.

u tom kontekstu Ravlić spominje i *Razgovor o Europi* (1944), vrijednu knjigu političke i filozofske tematike raznih uvažanih francuskih autora.²⁴

Ravlić govori o teškom stanju Matice hrvatske nakon 1945. godine:

»Trebalo je sve početi iznova u teškome stanju, jer je i Hrvatska, kao i ostale republike koje sačinjavaju novu Jugoslaviju, bila u ratu porušena. Izraz *iznova* ovdje ipak ne odgovara posve, jer se u slučaju Matice hrvatske radilo o preuzimanju najstarije hrvatske kulturne ustanove kojoj je trebalo dati zamah u radu u času kad se za život raspolagalo s vrlo malim sredstvima, a kultura svagdje treba materijalnih izdataka.«²⁵

Predsjednik je Matice od 1945. do 1949. godine Mihovil Nikolić. Godine 1945. počinje se govoriti o osnivanju Matičinih pododbora i novih malih knjižnica,²⁶ ali prestaje izlaziti *Hrvatska revija*, dok se 1947. osniva pet sekcija Matice hrvatske.²⁷ Prema riječima glavnog tajnika Matice Petra Laste na glavnoj skupštini 1949. godine:

»Matica hrvatska je danas kulturna, književna ustanova koja unapređuje domaću i opću kulturu putem nakladničke djelatnosti koja proizlazi iz njezinih godišnjih planova.«²⁸

Popis izdanja Matice hrvatske iz tog razdoblja potvrđuje Matičin pojačani rad u izdavaštvu. Od 1950. do 1954. godine predsjednik je Matice bio Gustav Krklec, pod čijim su mandatom osnovani prvi Matičini pododbori 1953. godine.

Od 1954. do 1968. godine predsjednik je Matice hrvatske Jakša Ravlić. Godine 1954. za jednog od članova odbora izabran i Predrag Vranicki, a u nadzorni odbor dr. Vladimir Filipović,²⁹ koji 1955. godine postaje članom upravnog odbora,³⁰ a 1962. godine izabran je i za prvoga potpredsjednika.³¹

Godine 1957. odlučeno je da će Matica i dalje izdavati grčke, rimske i svjetske klasike, kao i raditi na izdavanju hrestomatija, rječnika, zbornika, antologija, kao i djela suvremenih pisaca,³² a godine 1955. počinje izdavanje *Filozofske hrestomatije*. Ravlić svoj pregled rada Matice kroz 120 godina

²⁴ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 198.

²⁵ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 198.

²⁶ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 203.

²⁷ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 207.

²⁸ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 215.

²⁹ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 230.

³⁰ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 237.

³¹ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 254.

³² Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 238.

zaključuje riječima da je Matica mnogo dala kao izdavač i kao najstarija hrvatska društvena ustanova.³³

Godine 1967. objavljena je Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika, za koju Bratulić piše da je »zamišljena i sastavljena u Matici hrvatskoj, i od koje je – kao od kulturnoga i političkoga dokumenta – započelo *hrvatsko proljeće*, koje će najvijestiti i zacrtati samostalnu i neovisnu, suverenu Hrvatsku. Zbog toga je djelovanje Matice hrvatske 1972. onemogućeno, njezini su ogranci zabranjeni, članovi proganjani, a vodstvo osuđeno na tamnice, a Matica hrvatska konačno je sudskom odlukom 1980. ukinuta.«³⁴ Ipak, dalje naglašava Bratulić, Matičina izdavačka djelatnost nije time prestala. Jedna od najvažnijih izdavačkih djelatnosti Matice jest pokretanje biblioteke *Pet stoljeća hrvatske književnosti* 1962. godine, a Matičin Nakladni zavod objavljuje knjige unatoč zabrani rada same Matice. Do ukidanja Matice predsjednici su bili Hrvoje Iveković (1968–1970) i Ljudevit Jonke (1970–1971).

Godine 1989. obnovljen je rad Matice hrvatske i njezinih ogranaka.³⁵ Prvi joj je predsjednik nakon obnove bio Petar Šegedin (1990), zatim Vlado Gotovac (1990–1996), Josip Bratulić (1996–2002) i Igor Zidić (2002–2014). Od glavne skupštine održane 14. lipnja 2014. predsjednik je Matice hrvatske Stjepan Damjanović. Biblioteka *Stoljeća hrvatske književnosti* pokrenuta je 1993. godine kao svojevrsna nasljednica biblioteke *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, a prvi glavni urednik bio joj je akademik Vlatko Pavletić. Nakon obnove rada Matice pojačava se i izdavački, ali i kulturni rad Matice te ona ostaje jedna od najutjecajnijih i najživljih institucija u Hrvatskoj. Riječima Josipa Bratulića, nekadašnjeg predsjednika i potpredsjednika Matice:

»Matica hrvatska proživljavala je sve uspjehe i padove, sve nade i sumnje, sva razočaranja i uzlete koje je proživljavao hrvatski narod u posljednjih sto pedeset i pet godina. Matica hrvatska je tako ugrađena u intelektualnu i moralnu povijest hrvatskoga naroda. Ona je svijest i savjest hrvatskoga naroda.«³⁶

Od svog osnivanja 1842. godine Matica hrvatska svojim je radom na području kulture, umjetnosti, znanosti i književnosti obogaćivala hrvatski duh te, riječima Josipa Bratulića, velikim brojem knjiga izgrađivala i podržavala hrvatsku nacionalnu svijest.³⁷ Matica se kao institucija bavi kulturom u cijelosti, interes joj je sve što pripada duhovnom razvoju svijeta, kao i očuvanje hrvatskoga nacionalnog identiteta.

³³ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 254.

³⁴ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, pp. 5–6.

³⁵ Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997.*, p. 12.

³⁶ Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997.*, p. 13.

³⁷ Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997.*, p. 5.

3. Filozofska baština Matice hrvatske

Kao kulturna institucija raznovrsnih interesa Matica hrvatska ostavila je značajan trag i na oblikovanju i razvoju filozofije u Hrvatskoj, a zbog prisutnosti filozofije u Matici od njezina osnutka Tvrtko Jolić s pravom je ubraja među filozofske institucije i društva.³⁸ Uz već spomenute filozofe koji su aktivno sudjelovali u radu uprave Matice hrvatske (Franjo Marković, Gjuro Arnold, Albert Bazala, Franjo Jelašić, Predrag Vranicki, Vladimir Filipović, Vlado Gotovac) mnogi su drugi hrvatski filozofi u Matičinu nakladništvu objavljivali svoje knjige i članke, ali i prijevode stranih djela, o čemu će kasnije biti riječi.

Uz druge institucije Ljerka Schiffler izdvaja i izdanja Matice hrvatske s kraja 19. i početka 20. stoljeća kao nastale »iz svijesti o potrebi osnivanja institucija modernog školstva i sveučilišnog obrazovanja te razvoj duhovnog i društvenog života«,³⁹ a u istom kontekstu spominje i Matičine časopise *Neven* i *Vienac*. U razdoblju do kraja Prvoga svjetskog rata kao izdanja od posebne filozofske vrijednosti treba izdvojiti nastupni rektorski govor Franje Markovića o filozofima od 15. do 18. stoljeća u Dalmaciji⁴⁰ te članke estetičke tematike iz tog razdoblja: Ivan Macun, »Kratko krasoslovje« (1852); Jeron Tvrđik, »Krasota prirode. Estetička studia« (1872); Milan Suknić, »O estetskoj mašti« (1897); Gjuro Arnold, »Umjetnost prema znanosti« (1906) i »Može li umjetnost zamijeniti vjeru« (1908); Albert Bazala, »O umjetnosti« (1906). Njima treba pridodati i dva prijevoda iste tematike: Deinhardt, »Estetička obrazovanost« (1869) u prijevodu Ivana Perkovca i Hyppolyte Taine, »Filozofija umjetnosti« u prijevodu Vladislava Polića (1895).

³⁸ Tvrtko Jolić, »Filozofske institucije u Hrvatskoj u 20. stoljeću«, u: Damir Barbarić i Franjo Zenko (ur.), *Hrvatska filozofija u XX. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007), pp. 27–40, na p. 37.

³⁹ Ljerka Schiffler, »Temeljna obilježja filozofijske djelatnosti u posljednjem razdoblju«, u: Nikola Batušić (ur.), *Dani hvarskog kazališta XXV: Hrvatska književnost od preporoda do šenoinske doba* (Split: Književni krug, 1999), pp. 21–35, na p. 29.

⁴⁰ Usporedi li se tekst Markovićeve govora u *Viencu* pod naslovom »Filosofijski pisci od 15. – 18. vieka u Dalmaciji« s naknadnim samostalnim izdanjem toga govora pod naslovom »Filozofijske struke pisci hrvatskoga roda s onkraj Velebita u stoljećih XV. do XVIII.«, kojega je pretisak objavljen u *Prilozima za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1/1–2 (1975), dolazi se do zaključka da je zbilja riječ o istome tekstu – nastupnom rektorskom govoru Franje Markovića, ali uz dvije razlike: samostalnom izdanju govora dodana su na kraju dva odlomka, a tekst je opremljen bilješkama, kojih u *Viencu* nema.

O značenju Markovićeve govora usp. Franjo Zenko, »Novija hrvatska filozofija«, u: Franjo Zenko (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 7–30, na p. 8; Ivan Čehok, »Franjo Marković«, u: Franjo Zenko (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 31–45, na p. 43.

Posebno treba istaknuti Bazalinu *Povjest filozofije* (1906-1912) u tri sveska, prvu na hrvatskom jeziku, kao i prvu hrvatsku *Filozofsku hrestomatiju* (1955 i d.) u dvanaest svezaka urednika Vladimira Filipovića te prvi hrvatski *Filozofijski rječnik* Vladimira Filipovića (1965).

Vrijedno je istaknuti i neke od prvih prijevoda filozofskih klasika na hrvatski jezik, o kojima će, kao i o hrvatskoj filozofiji u Matici hrvatskoj, podrobnije biti riječi u idućim poglavljima.

U Matici je 1947. godine osnovana filozofska sekcija, zajedno sa sekcijama za književnost i jezik, umjetnost, povijest te društvene nauke i ekonomiju.⁴¹ Godine 1950. kao jedna od novih knjižnica osnovana je i *Filozofska knjižnica*, što pokazuje Matičinu posvećenost važnosti filozofskih pitanja.⁴² Prvo je izdanje te biblioteke knjiga *Atomisti Leukip i Demokrit* koju je 1950. godine uredio Niko Majnarić. Filozofska je sekcija ugašena s prisilnim prestankom rada Matice 1972. godine.

S ponovnim početkom rada Matice hrvatske na poticaj Damira Barbarića osnovan je 1992. godine Odjel za filozofiju koji djeluje i danas. Od svog osnutka Odjel je bio organizatorom i suorganizatorom više domaćih i međunarodnih simpozija, predavanja, okruglih stolova i predstavljanja knjiga. Godine 2010. u okviru djelovanja Odjela pokrenuta je i Filozofska škola Matice hrvatske, u kojoj prvi put u raspravama i proučavanjima teksta sudjeluju i studenti.

3.1. Tri filozofa predsjednika Matice hrvatske

Zanimanje Matice hrvatske za filozofiju može se povezati i s radom samih filozofa u toj instituciji, pogotovo trojice predsjednika: Gjüre Arnolda, Alberta Bazale i Vlade Gotovca, kako je već upozorio i Jolić.⁴³ Svaki od triju predsjednika filozofa ostavio je svoj trag u radu Matice, što kao predsjednik, što kao filozof koji je svoja djela objavljivao u Matičinu nakladništvo.

Gjuro Arnold (1853–1941) bio je predsjednik Matice od 1902. do 1908. godine. Filozof, pedagog i pjesnik te kasnije rektor Sveučilišta u Zagrebu snažno je poticao hrvatski duh i rad Matice u hrvatskom i filozofskom duhu, a bio je i urednik *Vienca* od 1899. do 1902. godine.⁴⁴ U Matičinim izdanjima objavio je svoje govore o umjetnosti: »Umjetnost prema znanosti« (1906) i »Može li umjetnost zamijeniti vjeru« (1908), govor u kojem o filozofiji govori

⁴¹ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 207.

⁴² Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 217.

⁴³ Jolić, »Filozofske institucije u Hrvatskoj u 20. stoljeću« (2007), p. 37.

⁴⁴ Damir Barbarić, »Gjuro Arnold«, u: Zenko, Franjo (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 129–145, na p. 130.

kao o znanosti »o principima svih znanosti«, čime se, prema Barbariću,⁴⁵ suprotstavlja mnijenju da filozofija napretkom tehnike više nije potrebna. Kao što je već navedeno, nastupni govor kao predsjednika ticao se narodnog jezika i literature, ali je govorio i o lijepoj knjizi, pravom umjetniku i pjesniku koji stvara, a ne nasljeđuje, i zaslijepljenosti tehnikom, čime se na još jedan način suprotstavlja materijalizmu toga razdoblja.⁴⁶ Iako u Matičinu izdanju nije mnogo objavljivao, ono što jest objavio bitna su djela koja izražavaju njegova filozofska promišljanja. Kako piše Barbarić: »Osnovna je postavka svih Arnoldovih istupa kao predsjednika Matice hrvatske ta da kultura, umjetnost i osobito književnost moraju biti narodne.«⁴⁷

Albert Bazala (1877–1947), predsjednik Matice 1927. godine, bio je filozof, dekan Filozofskog fakulteta, rektor i prorektor Sveučilišta u Zagrebu i jedan od plodnijih hrvatskih pisaca u prvoj polovici 20. stoljeća. Što se tiče njegove aktivnosti u Matici hrvatskoj, osim što je bio predsjednik bio je dvadesetak godina odbornik i osam godina tajnik Matice.⁴⁸ Autor je već spomenute *Povjesti filozofije*. Zenko o Bazalinoj *Povjesti* piše da on »kritičkom revizijom velikih filozofa i filozofija otkriva u njima metalogička i aktivistička strujanja, ne samo zato da bi i povijesno-filozofijski legitimirao svoj stav, nego da bi pokazao povijesnu istinu biti i naravi filozofije«.⁴⁹ Pisao je, kao i Arnold, o umjetnosti (»O umjetnosti«, 1906), ali i o onome narodnom u filozofiji (»Narodna kultura«, 1907). U Matičinu nakladništvu objavljuje i članke »Pravo nagona« (1908), »Egoizam i altruizam« (1909) i »O slobodi volje« (1910), u kojima izražava svoja promišljanja o psihologiji, ali onoj filozofijskoj. Bavio se i prevodenjem, pa je tako preveo i Heziodove *Poslove i dane*, djelo objavljeno 1970. godine, za koje Zenko kaže da nije nastalo slučajno, jer se Bazala u to vrijeme udubio u pojam mita i značenje mita za čovjekov život.⁵⁰ Kruno Krstić, Bazalin učenik, pisao je:

»Svestranim izlaganjem i sustavnom kritikom racionalističke misli u svim njezinim filozofijskim očitovanjima Bazala prvi uvodi hrvatsku svjetovnu filozofiju u srž suvremene europske filozofijske problematike, a u isto vrijeme mnogobrojnim člancima, koji najrazličitija pitanja obrađuju u zatvorenim cjelinama, proširuje

⁴⁵ Barbarić, »Gjuro Arnold« (1995), p. 131.

⁴⁶ Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997.*, pp. 40–42.

⁴⁷ Barbarić, »Gjuro Arnold« (1995), p. 138.

⁴⁸ Franjo Zenko, »Albert Bazala«, u: Franjo Zenko (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 197–212, na p. 199.

⁴⁹ Zenko, »Albert Bazala« (1995), p. 203.

⁵⁰ Zenko, »Albert Bazala« (1995), p. 208.

primjenu filozofijskog aspekta na različite grane kulturnoga života (umjetničku, prosvjetnu, odgojnu, socialnu itd.)⁵¹

Vlado Gotovac (1930–2000) bio je drugi predsjednik Matice hrvatske nakon njezine obnove, od 1990. do 1996. godine. Bio je filozof po obrazovanju: 1963. godine diplomirao je filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Godine 1971, kada je Matica hrvatska raspuštena, bio je posljednji urednik *Hrvatskoga tjednika* i jedan od njezinih brojnih djelatnika koji su završili u tamnici.⁵² Veliku promjenu u njegovom životu sredinom 1971. Jelena Hekman, urednica njegovih *Djela*, opisuje sljedećim riječima:

»Kada je u srpnju 1971. preuzeo od 13. broja uređivanje *Hrvatskoga tjednika*, Matičine novine za kulturu i društvena pitanja, nije ni slutio da će mu se život posve izmijeniti te da će se tek kao zreo šezdesetogodišnjak ponovno vratiti u normalnu životnu kolotečinu, u svakodnevno.«⁵³

A *Hrvatski biografski leksikon* njegovo djelovanje tijekom hrvatskoga proljeća sažima ovako:

»Dok kao filozofski pisac znade biti hermetičan, G. je kao angažirani intelektualac, publicist i govornik razgovjetan i jasan, pa su njegovi iskazi u više dramatičnih trenutaka (*Čuvanje nade* – proslav posljednjem broju *Hrvatskog tjednika* prigodom sloma nacionalnog pokreta 1971. <...>) kondenzirali emocionalni naboj narodnih težnja do identifikacije s kolektivom.«⁵⁴

Pjesnik, esejist, filozof i publicist, u svojim je djelima spajao promišljanja o filozofiji i pjesništvu, a u Matičinu časopisu *Kritika* 1969. objavljuje »Glosu o filozofskom pjesništvu« i »Autsajderske fragmente«. Jelena Hekman tvrdi da je »u svom književnom djelu, rukopisom filozofa ispisao svoju duhovnu biografiju, razvio kroniku vlastita slučaja i iznio poetiku svoje duše.«⁵⁵ O Gotovcu i njegovu izričaju još ističe: »Gotovčevo stvaralaštvo, i u stihu i u prozi, prožeto je misaonošću pa ga je stoga potrebno čitati i kao književno ostvarenje, ali i kao filozofsko djelo.«⁵⁶

⁵¹ Zenko, »Albert Bazala« (1995), pp. 210–211.

⁵² Bratulić, *Matica hrvatska: 1842–1997.*, p. 11.

⁵³ Jelena Hekman, u: Vlado Gotovac, *Poetika duše*, Djela 7, uredila Jelena Hekman (Zagreb: Nakladni zavod Globus, 1995), p. 291.

⁵⁴ R.[edakcija], »Gotovac, Vlado«, *Hrvatski biografski leksikon 5* (2002), pp. 89–90, na p. 90.

⁵⁵ Hekman u: Gotovac, *Poetika duše* (1995), p. 11.

⁵⁶ Hekman u: Gotovac, *Poetika duše* (1995), p. 7.

3.2. Izdavaštvo strane filozofske literature u Matici hrvatskoj

U prilog uključenosti hrvatske filozofije u europske filozofske pravce u 19. stoljeću govore brojni prijevodi engleske, francuske i njemačke filozofske literature toga razdoblja.⁵⁷ U tome je veliku ulogu krajem 19. stoljeća imala Matica hrvatska objavljujući radove bitnih filozofa i radove o njima i njihovoj djelatnosti.

Prvi prijevod djela filozofske tematike jest članak »Plato, Fenelon i Rousseau, jedan naprama drugomu« Françoisisa Renéa Chateaubrianda iz pera nepoznatoga prevoditelja 1855. godine. Godine 1888. Mikuličić prevodi tekst Cesarea Cantua »Sokrat«. Za upoznavanje s klasičnom grčkom filozofijom od iznimne je vrijednosti Petračićev prijevod Platonova *Phaidrosa* iz 1894. godine. Godine 1895. Vladislav Polić prevodi knjigu »Filozofija umjetnosti« Hyppolyta Tainea. Vinko Krišković 1896. godine prevodi eseje Thomasa Babingtona Macaulaya, a sljedeće godine Franjo Petračić prevodi Platonov i Ksenofontov *Symposion*. Velik prilog upoznavanju grčke filozofije daju Stjepan Senc prijevodom Ksenofontovih *Izabranih spisa* 1898. i 1899. godine te Kolo-man Rac prijevodima Platonovih djela *Obrana Sokratova*, *Fedon* i *Protagora* 1915. godine.

U prevođenju filozofskih klasika u Matici hrvatskoj postoji stanka sve do 1942. godine, kad Martin Kuzmić prevodi Platonovu *Državu*, a Veljko Gortan *Sedmo pismo* i *Državnika*. Još jedan bitan prijevod pripada tom razdoblju – knjiga *Pojam politike i ostale razprave* Carla Schmitta, koju je preveo Zlatko Gašparović 1943. godine. Iste te godine Filipović prevodi knjigu *Oblici života: Duhovnoznanstvena psihologija i etika ličnosti* Eduarda Sprangera, dok Zlatko Gašparović sastavlja antologiju *Čovjek i tehnika: Kulturno-filozofski eseji* koja izlazi 1944. godine. U toj se knjizi nalazi i esej hrvatskoga filozofa Vladimira Filipovića. Već spomenutu knjigu *Razgovor o Europi: Kulturno-politički eseji francuzkih pisaca* priređuje i prevodi Ivo Hergešić Ml. iste godine.

Godine 1947. Niko Majnarić prevodi Teofrastove *Karaktere*, godine 1950. priređuje knjigu *Atomisti Leukip i Demokrit. Svjedočanstva i fragmenti*, a 1951. Heraklitova *Svjedočanstva i fragmente*. Niko Berus iste godine prevodi jednoga od novovjekovnih filozofskih klasika: *Raspravu o metodi* Renéa Descartesa, kojoj je pridodan i djelomični prijevod *Osnova filozofije* iz pera Veljka Gortana. Matica hrvatska 1952. godine izdaje drugo izdanje spjeva *O prirodi* Tita Lukrecija Kara u prijevodu Marka Tepeša, a 1953. godine prvi put Kanta: Viktor Sonnenfeld prevodi Kantove *Dvije rasprave*. Godine 1956. Vanja Sutlić priređuje i prevodi *Izbor iz djela* Ludwiga Feuerbacha.

⁵⁷ Schiffler, *Vetera et nova* (2004), p. 399.

Drago Perković 1963. prevodi *Filozofiju povijesti umjetnosti* Arnolda Hausera. Godine 1965. u *Kolu* izlaze prijevodi članaka »Neke pretpostavke estetike« Berta Brechta (u prijevodu Darka Suvina) i »Leonardo filozof« Benedetto Crocea (u prijevodu Vladana Desnice). Gortan 1968. godine objavljuje ulomak »Iz 'Crkvene države'« Marka Antuna de Dominisa. Iste godine Branimir Donat prevodi članak Tarasa Kermaunera pod nazivom »Humanistička kritika i reistička nekritika«, Truda i Ante Stamač prevode *Himne noći* filozofskoga pjesnika Novalisa i objavljuju ih u *Kolu*, a prevedena je i rasprava između François Jacoba, Romana Jakobsona, Claudea Lévi-Straussa i Philippea l'Héritiera »Živjeti i govoriti« Michela Treguera. Godine 1969. u *Kolu* je preveden Adornov posljednji intervju povodom njegove smrti, a u bloku *Strukturalizam* »Odgovor na jedno pitanje« Michela Foucaulta (Ž. Klaić), »Struktura i oblik« Claudea Lévi-Straussa (J. Milinković-Cvitan), »Strukturalizam: pokušaj definicije« Jeana Pouillona (I. Šafranek) i »Pitanje metode ili metoda?« Jeana Vieta (M. Cvitan). Šćukanec 1970. godine prevodi odlomke iz knjige *Budućnost znanosti* Carla Friedricha Freiherr von Weizsäckera, a Hrvoje Lisinski prevodi *Zaboravljeni jezik* Ericha Fromma. Prijevod Heziodovih *Poslova i dana* objavljuje se iz ostavštine Alberta Bazale 1970. godine. Godine 1982. Radovan Ivšić prevodi *Ispovijesti*, važno autobiografsko djelo Jean-Jacquesa Rousseaua, a 1984. godine izlazi i drugi prijevod Immanuela Kanta: ponovno Viktor Sonnenfeld, ali ovaj put s prijevodom *Kritike čistog uma*.

Zadnje desetljeće 20. stoljeća bilo je izuzetno bogato prijevodima strane filozofske literature, što knjiga što članaka. Morana Čale-Knežević 1994. godine u *Vijencu* prevodi »Što je logor?« Giorgia Agambena, a Ljiljana Avirović »Zoon i bios« istoga autora. Te godine u *Vijencu* izlaze i prijevodi François Azouvija »Zlo – izazov za filozofiju. Razgovor s Paulom Ricoeurom« (Ana Prpić), Umberto Eco »U potrazi za savršenim jezikom« u tri nastavka (Jelena Butković) i »O intelektualnoj odgovornosti« Karla Poppera (Truda Stamač). Godine 1995. Ana Prpić prevodi »Smrt filozofa Gillesa Deleuzea. In memoriam (Le Figaro)« nepoznatoga autora te »Estetički elementi u historijskoj misli. Nastupno predavanje na Sveučilištu u Groningenu 1905. godine« Johana Huizinge u tri nastavka.

Damir Barbarić 1996. godine prevodi djelo *Bog novovjekovne metafizike* Waltera Schulza, Darija Domić prevodi *Filozofiju ekološke krize* Vittoria Höslea, a Vesna Batovanja u *Vijencu* prevodi »Filozofija u potvrđivanju. Iz knjige Karl Jaspers: Philosophie in der Bewahrung« Richarda Wissera. Godine 1997. Tihomir Engler prevodi bitnu knjigu iz filozofije umjetnosti, *Estetsko iskustvo* Rüdiger Bubnera, a Darija Domić prevodi *Smisao razumijevanja* Güntera Figala. Iste godine Kiril Miladinov prevodi *Nasljeđe Europe* jednog

od najpoznatijih filozofa 20. stoljeća Hans-Georga Gadamera, Vera Čičin-Šain prevodi *Rođenje tragedije* Fridricha Nietzschea, Bosiljka Brlečić *Sanjarije samotnog šetača* Jean-Jacquesa Rousseaua i *Raspravu o toleranciji* Voltairea, a Kiril Miladinov *Oproštaj spekulativnog uma* Claus-Artura Scheiera. Godine 1998. Srđan Rahelić u *Vijencu* prevodi »Gostoljubivost kao pravo. Razgovor s Jacquesom Derridom« Thomasa Assheuera, Darija Domić prevodi *Konačni um* Hansa Michaela Baumgartnera, Božica Zenko *Uvod u filozofiju* Eugena Finka, Vera Čičin-Šain *Duhovnu situaciju vremena* Karla Jaspersa, Truda i Ante Stamać prevode *Himne noći / Fragmenti* pjesnika Novalisa, Damir Barbarić prevodi i priređuje *Theophania* Waltera Fridricha Otta, Jure Zovko prevodi i priređuje Platonova *Eutifrona*, a tiska se i *Mit o Sizifu* egzistencijalista Alberta Camusa u prijevodu Stojana Vučićevića. Iste godine u Matici hrvatskoj izlazi i prijevod djela *Sretan grad* hrvatskoga renesansnog filozofa Frane Petrića, u prijevodu Vladimira Premeca.⁵⁸

Godine 1999. Darija Domić prevodi *Smisao za hermeneutiku* Jeana Grondina, Dunja Melčić prevodi i tumači *Rektorski govor* Martina Heideggera, Dražen Karaman prevodi *Metafiziku čudoređa* Immauela Kanta, Damir Barbarić prevodi i priređuje *O istini i laži u izvanmoralnom smislu* Fridricha Nietzschea, a Vera Čičin-Šain prevodi *Psihologiju i svijet* Detleva von Uslara.

Godine 2000. Dario Škarica prevodi *Priloge filozofiji jezika* Ernsta Cassirera, Željko Pavić prevodi *Fenomenologiju političkoga svijeta* Klusa Helda, Darija Domić prevodi *Ogleda o filozofiji renesanse* Stephana Otta, a Mario Kopic *Kraj moderne* Giannija Vattima.

Iz pregleda je vidljivo kako je izdavaštvo strane filozofske literature u Hrvatskoj procvat doživjelo 1990-ih, iako su se bitni prijevodi pojavljivali u gotovo svim razdobljima Matičine povijesti, i kao prijevodi čitavih djela i kao prijevodi članaka. U tom su razdoblju u Matici pokrenute biblioteke koje izdaju isključivo filozofska djela. Tako je uz već spomenutu *Filozofsku knjižnicu* iz 1950. osnovana i jedna od najznačajnijih biblioteka: »Parnas. Niz filozofija«, koja od 1996. godine objavljuje prijevode bitnih filozofskih djela strane literature i važna djela hrvatske filozofske literature. Prva knjiga toga niza prijevod je knjige *Filozofija ekološke krize* Vittorija Höslea.

Priredivači prevedenih djela vidljivi su u bibliografiji, ali je bitno istaknuti Franju Petračića, Stjepana Senca, Veljka Gortana, Zlatka Gašparovića, Niku Majnarića, Vanju Sutlića, Viktora Sonnenfelda, Damira Barbarića, Branka Despota, Milivoja Solara i Danila Pejovića.

⁵⁸ Prvi je put Premecov prijevod Petrićeva *Sretnog grada* izašao u nakladi Fakulteta političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu 1975. godine.

3.3. Prva povijest filozofije i prva filozofska hrestomatija na hrvatskom jeziku

Kao što je već spomenuto, jedan od najvećih poduhvata izdavaštva Matice hrvatske bila je *Povijest filozofije* (1906–1912) Alberta Bazale u tri sveska. Erna Banić-Pajnić drži je možda i najznačajnijom poviješću filozofije za hrvatske čitatelje:

»Najznačajnija je ne samo po tome što je, koliko nam je poznato, prva povijest filozofije na hrvatskome jeziku, nego i stoga što nastaje u vremenu u kojem se tek stvara hrvatska filozofijska terminologija <...> Ujedno, to je možda, s obzirom na to da je ta *Povijest filozofije* služila kao temeljni izvor informacija o filozofiji i mnogima koji nisu bili filozofi po struci <...>, najznačajnija knjiga u Hrvatskoj u prvoj polovici 20. stoljeća, ako ne i kasnije.«⁵⁹

Prvi je svezak *Povijesti filozofije* pod naslovom *Povijest narodne filozofije grčke*, drugi svezak *Knjiga II: Filozofija helenističko-rimska*, *Knjiga III: Filozofija u srednjem vijeku*, *Knjiga IV: Novija filozofija do Kanta* i treći pod naslovom *Povijest filozofije najnovijeg doba*. Iz samog je sadržaja vidljiva obuhvatnost pothvata kojega se Bazala prihvatio.

Drugi iznimni pothvat Matice bilo je izdavanje *Filozofske hrestomatije* (1955–1968, prvo izdanje). Vladimir Filipović upozorava na to da se pri istraživanju baštine mora uzeti u obzir Hegelova teza da je svaka živa stvaralačka filozofska misao vezana i uz svoj autonomni razvoj i uz probleme svakidašnjice.⁶⁰ Ravlić donosi kako da će *Hrestomatija* »dati popularan pregled historije filozofije s izborom filozofskih tekstova«,⁶¹ i tu je zadaću uspješno ispunila. U dvanaest svezaka *Filozofske hrestomatije* obuhvaćena je povijest svjetske filozofije od grčkih pjesnika i predsokratovaca do suvremene zapadne filozofije, uključujući i dva sveska o filozofiji istočnih naroda. Prvu hrvatsku *Filozofsku hrestomatiju* Banić-Pajnić drži najznačajnijom publikacijom toga razdoblja.⁶² *Filozofijski rječnik* Vladimira Filipovića, objavljen 1965. godine kao dodatak *Filozofskoj hrestomatiji*, prvi put opsežno objašnjava ne samo zapadnjačke filozofijske pojmove nego i one istočnjačke filozofije. Izišla su još dva izdanja rječnika: drugo dopunjeno izdanje 1984. godine i treće dopunjeno izdanje 1989. godine.

⁵⁹ Erna Banić-Pajnić, »Istraživanje povijesti filozofije u Hrvatskoj u 20. stoljeću«, u: Damir Barbarić i Franjo Zenko (ur.), *Hrvatska filozofija u XX. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007), pp. 199–213, na p. 202.

⁶⁰ Vladimir Filipović, »Značenje hrvatske filozofske baštine«, u: Zlatko Posavac (ur.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 49–54, na p. 53.

⁶¹ Ravlić, »Povijest Matice hrvatske«, p. 238.

⁶² Banić-Pajnić, »Istraživanje povijesti filozofije u Hrvatskoj u 20. stoljeću« (2007), p. 205.

3.4. Djela hrvatskih filozofa u izdanjima Matice hrvatske

Franjo Zenko u *Novijoj hrvatskoj filozofiji* piše da se novija hrvatska filozofija rađa »na prekretnici 18. i 19. stoljeća iz duha svjetovnosti što su ga uspostavili novovjeki subjektivizam i prosvjetiteljstvo, proizišli iz ideje slobode i autonomnog samoodređenja«,⁶³ odnosno, kako govori Kruno Krstić,⁶⁴ u okviru narodnog preporoda javlja se filozofija pisana narodnim jezikom. Stajališta izražena u člancima i raspravama od sredine 19. stoljeća nadalje

»svjedočanstva su onih težnji i nastojanja koja u svojim osnovama otkrivaju svijest njihovih autora o ulozi i značenju općeg duhovnog obrazovanja, a onda i filozofskog zahtjeva za obnovom bogoslovnih i filozofskih nauka, poticanja k 'mudroljublju' i 'mudroznanstvu' u kulturno-povijesnom životu naroda te o zadaćama koje filozofija kao temelj duhovnosti ima u razvoju i obogaćenju specifičnog duha vlastita naroda i njegovu uvođenju u krug kulturno razvijenih naroda Europe.«⁶⁵

Bitno je bilo prepoznati nastojanja pojedinaca da se filozofija u Hrvatskoj i filozofska promišljanja na narodnom jeziku potaknu i pokrenu:

»Znanstvene radnje gimnazijskih programa, odvijanje nastave na Sveučilištu (1874), izdanja i rasprave Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1867), te Matice hrvatske nastali su iz svijesti o potrebi osnivanja institucija modernog školstva i sveučilišnog obrazovanja za razvoj duhovnog i društvenog života. Tomu se pridružuju članci i rasprave u časopisu *Neven* i *Vienac* (pokrenut 1869, te mar pojedinaca kojim skupljaju građu za biografske slovnike <...>«.⁶⁶

U razdoblju od osnivanja Matice ilirske do preimenovanja u Maticu hrvatsku 1874. godine članke estetičke tematike u časopisima objavljuju Ivan Macun i Jeron Tvrdik. Početkom novije hrvatske filozofije obično se uzima upravo 1874. godina, odnosno godina obnavljanja Sveučilišta u Zagrebu i osnivanje katedre za filozofiju.⁶⁷

Od 1874. do završetka Prvoga svjetskog rata 1918. godine u Matici filozofske prinose izdaju Franjo Marković, Vjekoslav Klaić, Milivoj Šrepel, Milan Gruber, Vladoje Dukat, Ladislav Polić, Milan Suknić, Kamilo Zajčić, Albert Bazala, Stjepan Radić, Milan Begović, Gjuro Arnold i Cherubin Šegvić. Prijelaz iz 19. u 20. stoljeće obilježen je pojavom Franje Markovića, prvog pročelnika

⁶³ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 10.

⁶⁴ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 14.

⁶⁵ Schiffler, *Vetera et nova* (2004), p. 368.

⁶⁶ Schiffler, *Vetera et nova* (2004), p. 392.

⁶⁷ Jolić, »Filozofske institucije u Hrvatskoj u 20. stoljeću« (2007), p. 27; Josip Teofil Harapin, »Razvitak filozofije kod Hrvata«, *Scopus: časopis za filozofiju studenata Hrvatskih studija*, 3/1–2(9–10) (1998), pp. 98–115, na p. 110.

novoosnovane Katedre za filozofiju 1874. godine, drži Zenko.⁶⁸ Marković podupire nacionalni duh i filozofiju na narodnome jeziku. Njegov rektorski govor izdan je prvi put u *Viencu* 22. listopada 1881. godine, samo tri dana nakon što je govor održan. Svojim govorom Marković je potaknuo daljnja istraživanja hrvatske filozofske baštine.⁶⁹ Marković uvelike utječe na Gjuru Arnolda i Alberta Bazalu i njihovo filozofsko stvaralaštvo. Prema djelima hrvatskih filozofa u tom razdoblju očito je da su pod utjecajem europske filozofije, ali i nacionalnih hrvatskih filozofskih i kulturnih prilika, s čime se slaže i Zenko,⁷⁰ koji donosi kako se u Hrvatskoj pak nakon 1874. godine pojavljuje neoskolastika i uglavnom se prevode djela stranih filozofa.⁷¹ Hrvatski filozofi u tom razdoblju u Matici hrvatskoj pišu ponajviše o filozofiji umjetnosti i stranim filozofima toga ili ranijih razdoblja, kako je vidljivo iz bibliografije: »O estetskoj mašti« (1897) Milana Suknića, »Umjetnost prema znanosti« (1906) Gjura Arnolda, »O umjetnosti« (1906) Alberta Bazale, »Sloboda stvaranja« (1906) Cherubina Šegvića i »Može li umjetnost zamijeniti vjeru« (1907) Gjura Arnolda.

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća hrvatski filozofi područje svoga zanimanja šire na normativnu etiku, psihologiju i pedagogiju, etiku, politiku i filozofiju prava, ali i na filozofiju povijesti, pozitivizam i materijalizam, polažu se osnove hrvatske filozofijske historiografije, a javljaju se i djela s područja pojedinih filozofijskih disciplina,⁷² što je vidljivo i u Maticinu izdavaštvu u djelima kao što su »Zadaća humaniteta. Popularna socijalno-politička crtica« Milana Grubera (1892) te članci Alberta Bazale »Narodna kultura« (1907), »Pravo nagona« (1908), »Egoizam i altruizam« (1909) i »O slobodi volje« (1910).

Na početku 20. stoljeća Bazala piše *Povjest filozofije*, prvi takav poduhvat u hrvatskoj filozofiji. Iako neki autori, poput Schiffler,⁷³ drže vrijednim kritike to da povijest hrvatskih filozofskih nastojanja nije našla mjesto u Bazalinoj povijesti filozofije, treba uzeti u obzir da je Bazala učinio veliki korak prema daljnjem istraživanju hrvatske filozofije već samim određenjem povijesti filozofije kao povijesti narodnih filozofija,⁷⁴ odnosno, kako kaže Filipović:

»Sa *Poviješću filozofije* želio je uvesti i naše studente, a i našu kulturnu javnost

⁶⁸ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 16.

⁶⁹ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 19.

⁷⁰ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 16.

⁷¹ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 23.

⁷² Zlatko Posavac, »Umjetnost i pojam lijepoga u hrvatskoj neoskolastici: druga polovica 19. i prva polovica 20. stoljeća«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 24/1–2(47–48) (1998), pp. 93–129, na p. 95; Schiffler, »Temeljna obilježja filozofijske djelatnosti u poslijeprednom razdoblju« (1999), p. 22; Schiffler, *Vetera et nova* (2004), pp. 383–384, 390.

⁷³ Schiffler, »Značenje hrvatskog filozofskog nasljeđa« (1992), p. 294.

⁷⁴ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 14.

uopće u bogatstvo filozofske misli, stvarajući uz to temelj našem filozofskom rječniku.«⁷⁵

S tim se slaže i Kruno Krstić, koji piše da je Bazalina *Povjest filozofije* »glavni temelj suvremenom hrvatskom filozofijskom nazivlju«. ⁷⁶ Jolić drži da je ona »djelo koje je uvelike oblikovalo hrvatsku filozofsku terminologiju kao i način filozofiranja u Hrvatskoj«, ⁷⁷ dok Zenko to proširuje pišući:

»Uz školsku i općeobrazovnu, trebala je ova prva povijest filozofije na hrvatskom jeziku po intenciji autora imati i nacionalnokulturnu funkciju. Jer: 'Po svezi s filozofijom dobijaju znanosti i svezu s općom kulturom, s cijelim životom naroda'.«⁷⁸

U razdoblju između dva svjetska rata u Matici hrvatskoj tiskaju se radovi kao što su *Machiavelli i njegova politička nauka* (1928) Vinka Lozovine, »Franjo Petrić« (1929) Franje Jelašića, »Konac vječnoga« i »Problem individualnosti i kolektivnosti kod umjetničkog stvaranja« (1929) Bogdana Radice, »Sveti Augustin« (1931), »Na putovima suvremenog filozofiranja« (1934) i *Temelji filozofije* (1934) Stjepana Zimmermanna, »Praktična filozofija B. Russella. Russellovi pogledi na državu« (1935) Ivana Esiha, »Jaspersova filozofija današnjice« (1935) Julija Mankanca, »Je li estetika jednostrana?« (1936) Alberta Halera, »Filozofski i čovječanski lik kardinala Nikole Causanusa« (1937) Ernesta Bauera, »René Descartes. (O tristogodišnjici njegova djela *Discours de la méthode*)« (1937) Krste Spalatina, »Filozofija i život« (1938) Vladimira Filipovića, »Ličnost u današnjem svijetu« (1938), *Marksistička filozofija prirode* (1938), *O podrijetlu i smislu države* (1939) i *Uvod u noviju filozofiju države* (1939) Julija Mankanca.

Od 1941. do 1945. godine u Matičinu izdanju izlaze: *Iz tuđih književnosti* (1941) Alberta Halera, *Doživljaj ljepote* (1943) Alberta Halera, »Platon filozof stvaralačтва« (1943) Krune Krstića, »Vjera i filozofija« (1943) Franje Nevistića i *Uvod u glasbenu estetiku* (1944) Josipa Andréisa. Odabranim se radovima može potvrditi raznovrsnost filozofijskih disciplina i stranih filozofa kojima su se bavili hrvatski filozofi pod okriljem Matice hrvatske – od proučavanja filozofije religije, preko proučavanja djelatnosti suvremenih stranih filozofa do političkih i estetičkih radova.

⁷⁵ Vladimir Filipović, »Filozofsko djelo Alberta Bazale«, u: Posavac, Zlatko (ur.). *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 251–256, na p. 254.

⁷⁶ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 22.

⁷⁷ Jolić, »Filozofske institucije u Hrvatskoj u 20. stoljeću« (2007), p. 38.

⁷⁸ Zenko, »Albert Bazala« (1995), p. 210.

Kasnih 1940-ih i 1950-ih godina hrvatskom filozofijom vlada marksizam,⁷⁹ pa se to očekivano dijelom odražava i na djela hrvatskih filozofa tiskana u Matici u tom razdoblju. Tako npr. Rudi Supek piše *Egzistencijalizam i dekadenciju: Dva eseja* (1950), a Predrag Vranicki *Priloge problematici društvenih nauka* (1951). Prvo djelo hrvatske filozofije u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata jest izdanje klasika političke filozofije Jurja Križanića *Politika ili razgovori o vladalaštvu* (1947), koje sadrži izbor iz istoimenog djela.

Za to vrijeme u *Hrvatskoj reviji*, koja od 1951. godine izlazi u inozemstvu, Kvirin Vasilj izdaje rad »Etika i fizika« (1951), a Đuro Baloković »Polazna točka egzistencijalne filozofije« (1952).

Godine 1955. izlazi prvi od svezaka *Filozofske hrestomatije*: peti svezak autora Gaje Petrovića pod naslovom *Engleska empiristička filozofija*. Vladimir Filipović uredio je *Filozofsku hrestomatiju*, a sam je pripremio i nekoliko njezinih svezaka: treći svezak *Filozofija renesanse i odabrani tekstovi filozofa* (1956), sedmi svezak *Klasični njemački idealizam i odabrani tekstovi filozofa* (1962), osmi svezak *Novija filozofija Zapada i odabrani tekstovi* (1968) i *Filozofijski rječnik* (1965). Još su svesci *Hrestomatije*: prvi svezak *Grčka filozofija od prvih početaka do Aristotela i odabrani tekstovi filozofa* Branka Bošnjaka (1956); drugi svezak *Filozofija od Aristotela do Renesanse i odabrani tekstovi filozofa* također Branka Bošnjaka (1957); četvrti svezak *Racionalistička filozofija i odabrani tekstovi filozofa* Milana Kangrge (1957); šesti svezak *Francuska prosvjetiteljska filozofija i odabrani tekstovi filozofa* Danila Pejovića (1957); jedanaesti i dvanaesti svezak *Filozofija istočnih naroda* Čedomila Veljačića (1958); deseti svezak *Dijalektički i historijski materijalizam i odabrani tekstovi* Predraga Vranickog (1958); i deveti svezak *Suvremena filozofija Zapada i odabrani tekstovi* Danila Pejovića (1967).

Kukoč primjećuje kako od dvanaest svezaka ni jedan nije posvećen hrvatskoj filozofiji, tj. »ona se marginalno tematski obrađuje u pojedinim svescima kao integralni dio svjetske filozofije«.⁸⁰ Ipak, sama činjenica da je takvo opsežno djelo prvi put objavljeno i da je obuhvatilo velik dio povijesti svjetske filozofije čini ga povijesno važnim i za hrvatsku filozofiju. Filipović je, kao i Bazala sa svojom *Povješću* prije njega, učinio najviše što je u danome trenutku mogao.

Posavac zastupa tezu o četvrtstoljetnom zastoju u razvitku historiografije hrvatske filozofije nakon Drugog svjetskog rata,⁸¹ ali kao izuzetak spominje

⁷⁹ Zenko, »Novija hrvatska filozofija« (1995), p. 28.

⁸⁰ Mislav Kukoč, »Prijeperi o suvremenoj hrvatskoj filozofiji«, u: Pavo Barišić (ur.), *Otvorena pitanja povijesti hrvatske filozofije: zbornik radova Znanstvenoga skupa, Zagreb, 23.–25. lipnja 1999.* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2000), pp. 429–436, na p. 430.

⁸¹ Zlatko Posavac, »Predgovor«, u: Zlatko Posavac (ur.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 41–45, na p. 44.

poglavlje »Hrvatski renesansni mislioci u sklopu svjetske filozofske misli« Vladimira Filipovića u trećoj knjizi Matičine *Filozofske hrestomatije* iz 1956. godine.

Iz priložene bibliografije vidljivo je da su hrvatski filozofi pisali u manjem opsegu, ali i to da njihov rad nipošto nije potpuno stao, kako bi se dalo pomisliti. Od 1945. do zabrane rada Matice 1972. godine u Matici hrvatskoj izdaju se knjige i u časopisima Matice objavljuju se članci, osim urednika i priređivača *Filozofske hrestomatije*, i sljedećih autora: Juraj Križanić, Niko Majnarić, Rudi Supek, Danko Grlić, Ivan Supek, Franjo Zenko, Miroslav Brandt, Veljko Gortan, Kruno Krstić, Zlatko Posavac, Ivo Bilankov, Branimir Donat, Vlado Gotovac, Zvonimir Junković, Tvrtko Šercar, Veselko Tenžera, Branko Despot, Tomislav Ladan, Nenad Mišćević, Karlo Balić, Vladimir Bazala, Marija Brida, Daniel Bučan, Franjo Emanuel Hoško, Boris Kalin, Zvonimir Lisinski, Davor Rodin, Dimitrije Sergejev i Pavao Vuk-Pavlović.

U *Hrvatskoj reviji* izvan Hrvatske u to vrijeme radove objavljuju Antun Bonifačić, Kvirin Vasilj, Đuro Baloković, Stanko Vujica, Edo Bulat, Vinko Nikolić, Janko Žagar, Metod Kelava, Hrvoje Lorković, Serafin Zečević, Gvido Saganić i Dušan Žanko.

Nakon prisilnog prestanka Matičina rada 1972. godine s radom ipak nastavlja Nakladni zavod Matice hrvatske. Do 1990. godine u izdavanju djela filozofske tematike u Matici događa se sljedeće: Danilo Pejović uređuje zbornik *Nova filozofija umjetnosti: antologija tekstova* (1972), Vladimir Bazala objavljuje *Pregled hrvatske znanstvene baštine* (1978), *Filozofska hrestomatija* objavljena je u drugom, trećem i četvrtom izdanju, Tomislav Ladan izdaje *Parva mediaevalia* (1983), a Zlatko Posavac objavljuje djelo *Estetika u Hrvata: istraživanja i studije* (1986).

U *Hrvatskoj reviji* u izgnanstvu radove za to vrijeme objavljuju Kvirin Vasilj, Mijo V. Bobetić, Tihomir Ilija Zovko, Vinko Grubišić, Bogdan Radica, Anton Arko, Lucijan Kordić, Ante Kadić, Hrvoje Lorković, Dragutin Hlad, Milan Blažeković i Tomislav Sunić.

Od 1991. do 2000. godine događa se procvat i hrvatske filozofije u Matici hrvatskoj, pogotovo nakon osnivanja Odjela za filozofiju 1992. godine, čiji je osnivač i prvi pročelnik bio Damir Barbarić. Hrvatski filozofi i znanstvenici, ponekad u suradnji s novinarima, pišu u časopisima *Kolo*, *Hrvatska revija* (koja se vraća u okrilje Matice hrvatske) i *Vijenac* te u *Hrvatskom znanstvenom zborniku*: Damir Barbarić, Dragutin Hlad, Kvirin Vasilj, Stanislava Adamić, Katarina i Marijan Cipra, Danko Bosanac, Žarko Dadić, Hrvoje Lorković, Snježana Paušek-Badždar, Tomislav Sunić, Dubravko Tadić, Bogdan Radica, Vesna Šipuš, Meri Štajduhar, Zvonko Šundov, Marko Tarle Ml., Antun Vujić, Ante Stamać, Mislav Ježić, Ivica Martinović, Žarko Paić, Bruno Popović, Josip Talanga, Jere

Tarle, Grozdana Cvitan, Antun Pinterović, Rajka Rusan, Nadežda Čaćinović, Pavel Gregorić, Hrvoje Jurić, Matko Meštrović, Tomislav Bracanović, Ljiljana Filipović, Iva Pleše, Valentin Pozaić, Marina Protrka, Milivoj Solar, David Šporer, Tonči Valentić, Pavo Barišić, Vladimir Biti, Davor Butković, Ivana Hekman Mandić, Nikola Zovko, Kazimir Drilo, Nives Mikelić, Sandra Berak, Vinko Grubišić, Jelena Hekman, Tvrtko Jolić, Nebojša Koharović, Aljoša Koren, Ante Pažanin, Vlado Petričević, Ljerka Schiffler, Ivan Supek, Dario Škarica.

U izdanju Matice hrvatske knjige objavljuju: Damir Barbarić (ur.), *Filozofija i teologija* (1993); Nenad Trinajstić, *Ogledi o znanosti i znanstvenicima* (1998); Marijan Cipra, *Metamorfoze metafizike* (1999); Danilo Pejović, *Suvremena filozofija Zapada* (1999) i Mislav Ježić, *Āgvedske upanišadi* (1999), a izdan je i *Sretan grad* Frane Petrića (1998).

Nakon 1990. godine Nakladni zavod Matice hrvatske razdvaja se od Matice hrvatske. U izdanju Nakladnog zavoda izlaze knjige Tomislava Ladana (*Izabrana djela*, 1991), Branka Bošnjaka (*Povijest filozofije – razvoj mišljenja u ideji cjeline*, 3 sv., 1993) te prijevodi knjiga Alaina Finkielkrauta (*Imaginarni Židov*, 1993 i *Izgnubljena čovječnost – eseji o XX. stoljeću*, 1998), Milana Kundere (*Polaganost*, 1997), Pascala Brucknera (*Napast nedužnosti*, 1997) i Rainera Marie Rilkea (*Devinske elegije*, 1998).

4. Bibliografija filozofskih izdanja Matice hrvatske (1842–2000)

4.1. Napomene o bibliografiji

Bibliografijom su obuhvaćene sve knjige u izdanju središnjice Matice hrvatske od 1842. do zaključno 2000. godine te sva godišta u tom razdoblju sljedećih časopisa i novina središnjice: *Glas Matice hrvatske*, *Hrvatska revija*, *Hrvatski tjednik*, *Književnik*, *Kolo*, *Kritika*, *Neven* i *Vijenac* te tri sveska *Hrvatskoga znanstvenog zbornika*.

Bibliografija ne obuhvaća izdanja i časopise Matičinih pododbora, odnosno ogranaka.

Kolo je izlazilo neredovito: od 1842. do 1853. godine, s prekidima od 1905. do 1961. godine pod nazivom *Hrvatsko kolo*, a od 1963. do 1971. i od 1991. do danas ponovo pod nazivom *Kolo*, pa se sukladno tome tako navodi i u bibliografiji.

Neven je u nakladništvu Matice hrvatske izlazio od 1852. do 1857. godine.

Književnik je izlazio od 1864. do 1866. godine.

Vijenac je izlazio od 1869. do 1903. godine, a ponovo je pokrenut 1993. godine pod nazivom *Vijenac* te kao dvotjednik izlazi i danas.

Glas Matice hrvatske izlazio je od 1906. do 1909. godine i 1940. godine.

Hrvatska revija bila je časopis Matice hrvatske od svoga početka 1928. do 1945. godine, a zatim od 1991. godine do danas. Članci iz brojeva od 1951. godine do 1991. godine uvršteni su u ovu bibliografiju iako je u tom razdoblju *Hrvatska revija* izlazila u inozemstvu. Naime u inozemstvu izlazi silom društvenih i političkih prilika, nakon prisilnog gašenja rada 1945. godine. Godine 1951. ponovo ju pokreće hrvatska emigracija u Buenos Airesu, pod vodstvom urednika Vinka Nikolića. O razlozima ponovnog pokretanja *Revije* Nikolić piše:

»*Hrvatska revija*, to naše zajedničko kulturno ostvarenje, *prinos je hrvatskoj borbi za slobodu*. <...> Mi smo stoga smatrali svojom velikom dužnošću, da na tom području, prema svojim skromnim mogućnostima i posve ograničenim sredstvima, pokušavamo nadoknaditi poginule, raditi umjesto zatvorenih i govoriti u ime ušutkanih.«⁸²

Kako ističe Nataša Bašić-Kosić, Nikolić je *Reviju* i pokrenuo s namjerom njezina povratka u domovinu, što piše u njegovoj programskoj platformi, a svojim je povratkom u Hrvatsku 1991. godine to i ostvario.⁸³ Iz navedenih razloga, kao i zbog vrijednosti članaka s filozofskom tematikom koji su izišli u *Reviji* za to vrijeme, članci iz toga razdoblja s pravom pripadaju ovoj bibliografiji, a popisani su u posebnoj cjelini.

Kritika je izlazila od 1968. do 1971. godine, od toga prvih 9 brojeva u nakladništvu Matice hrvatske te su članci iz tih brojeva navedeni u bibliografiji.

Hrvatski tjednik izlazio je 1971. godine u 33 broja, nakon čega je Matica hrvatska raspuštena i njezin rad zabranjen.

Hrvatski znanstveni zbornik objavljen je 1971, 1993. i 1994. godine.

Knjige i članci birani su po tematici, što znači da su neka djela koja su filozofske tematike uvrštena iako im autor nije po struci filozof, a neka djela filozofa nisu uvrštena jer nisu filozofske tematike.

U bibliografiju su uvršteni prikazi filozofskih djela i prikazi filozofskih simpozija koji su objavljeni u časopisima i novinama Matice hrvatske.

Izdanja Nakladnog zavoda Matice hrvatske od 1972. godine popisana su u bibliografiji, a nakon 1990. godine (nakon razdvajanja Matice i Nakladnog zavoda) izdvojena su u posebnu cjelinu.

Nepotpuni podaci o autoru ili djelu popunjeni su u bilješkama (ili u samoj bibliografskoj jedinici ako je jasno o kome se radi) prema literaturi i Katalogu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža gdje je god to bilo moguće učiniti.

⁸² Vinko Nikolić (ur.), *Hrvatska revija: Jubilarni zbornik 1951–1965* (München – Barcelona: Knjižnica Hrvatske revije, 1976), p. VII.

⁸³ Nataša Bašić-Kosić (ur.), *Hrvatska revija 1951–2000*. (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2003), p. 7.

4.2.1. *Bibliografija filozofskih radova u izdanju Matice hrvatske (1842–2000)*

1852.

Macun, Iv.[an].⁸⁴ »Kratko krasoslovje.«, *Neven* 1/14 (1852), pp. 216–222; 1/15 (1852), pp. 234–237; 1/16 (1852), pp. 244–249; 1/18 (1852), pp. 279–285; 1/19 (1852), pp. 296–302.

1855.

Chateaubriand. »Plato, Fenelon i Rousseau, jedan naprama drugomu«, *Neven* 4/8 (1855), pp. 120–124.
(Po Chateaubriand–u ponašio V–ž–ć.)

1856.

Rajković, Gj. »Posidipova filosofija života.«, *Neven* 5/5 (1856), p. 136. Pjesma.

Rajković, Gj. »Metrodorova filosofija života.«, *Neven* 5/5 (1856), p. 136. Pjesma.

1869.

Deinhardt. »Estetička obrazovanost.«, *Vienac* 1/6 (1869), pp. 134–136; 1/7 (1869), pp. 154–157; 1/8 (1869), pp. 174–175.
Priredio i preveo I.P. [= Ivan Perkovac].⁸⁵

1872.

M. B. V. »Čovjek je stvoren čovječtvu. Po Herderu.«, *Vienac* 4/22 (1872), pp. 348–351; 4/23 (1872), pp. 362–364.

Tvrđik, Jeron. »Krasota prirode. Estetička studia.«, prev. A. M., *Vienac* 4/14 (1872), pp. 221–223; 4/15 (1872), pp. 238–240; 4/16 (1872), pp. 254–255; 4/18 (1872), pp. 285–288; 4/19 (1872), pp. 302–304.

1876.

Šenoa, August (sastavio). *Antologija pjesništva hrvatskoga i srbskoga narodnoga i umjetnoga sa uvodom o poetici* (Zagreb: Matica hrvatska, 1876).
»O poetici«, pp. I–XLVIII.

⁸⁴ Prema Katalogu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (<http://katalog.lzmk.hr/>).

⁸⁵ Prema Katalogu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (<http://katalog.lzmk.hr/>).

Šenoa, August. *O poetici*, sastavio po R. Gottschallu August Šenoa (Zagreb: Matica hrvatska, 1876).

Pretiskano iz *Hrvatske antologije*.

1881.

Marković, Franjo.⁸⁶ »Filosofijski pisci od 15.–18. vieka u Dalmaciji«, *Vienac* 13/44 (1881), pp. 701–707. Sl. 1.

Bilješka na p. 701: »Nastupni govor novoizabranoga rektora magnifika, dra. Fr. Markovića, držan prigodom njegove inštalacije, dne. 19. listopada 1881.«

1884.

Klaić, V.[jekoslav]. »Dr. Franjo Marković«, *Vienac* 16/21 (1884), pp. 335–337; 16/24 (1884), pp. 384–386; 16/38 (1884), pp. 608–611.

1888.

Cantù, Cesare. »Sokrat«, preveo Fr. Mikuličić, *Vienac* 20/45 (1888), pp. 714–716.

M. Š. Ž.⁸⁷ »Schopenhauerova karakteristika života i smrti«, *Vienac* 20/29 (1888), pp. 462–463; 20/30 (1888), pp. 475–478; 20/31 (1888), pp. 492–494; 20/32 (1888), pp. 507–508.

1891.

Plutarh. *Izabrani životopisi znamenitih Grka i Rimljana*. Dio II. Životopisi znamenitih Rimljana, preveo, uvod i bilješke napisao Stjepan Senc (Zagreb: Matica hrvatska, 1891).

Prievodi grčkih i rimskih klasika X.

»Ciceron«, pp. 201–246.

1892.

Gruber, Milan. »Zadaća humaniteta. Popularna socijalno-politička crtica.«, *Vienac* 24/47 (1892), pp. 743–744; 24/48 (1892), pp. 757–760.

Seneka. »Deset pisama filozofa prijatelju Luciliju«, *Vienac* 24/43 (1892), pp. 680–681; 24/44 (1892), pp. 698–699; 24/45 (1892), pp. 718–719; 24/46 (1892), pp. 734–735; 24/47 (1892), pp. 750–751.

⁸⁶ Vidi bilješke 40 i 41.

⁸⁷ Milivoj Šrepel, prema Katalogu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (<http://katalog.lzmk.hr/>).

divlje radosti, poljubila ruku mojoj majci, i poletila k svomu sinu.

Zavladała tišina. Krv stala u nas. Prsa nam nedisala. U to u jedanput udarilo svjetlo na rešetku. Čusmo korake na hodniku, zatim štopot pušaka, onda evijućkanje ključeva. Unišao nadzornik tamnice. Čas razgovora iztekao i on došao, da izvede one dvie gospodje. — Mjestance bilo razsvietljeno stražarovom svjetiljkom. Okrenusmo se prama hrpi onih dviju osoba, što se umoriše. Majka i sin zagrlili se, privinuv si usta k ustima, srce k srcu. Nadzornik ih gurne, ali nije odgovora . . .

Bog neizmjernog milosrdja valjda je oprostio mojoj majci! Svi ukupno zavapismo užasnim glasom.

Tri dana kasnije krenuh ja put Sibirije, put zemlje, „iz koje se čovjek više ne vraća“.

Povjerenstvo krasopisaca pronadje moj izkaz istinitim, a moj brat izmoli kod velikoga vojvode Konstantina, da smrtna osuda, što ju izreče prieki sud, bude promienjena u životno progonoštvu, a povrh toga na pet godina teške robije u Sibiriji.

(Dalje sledi.)

Ljubimo!

Spjevao Božidar Kukuljević Sakcinski.

Mjesec je sjao,
Zvezdice zvaoo:
Amo vas, sjajne sestrice, o j!
Junak, gle, tamo,
S dievom na samo
Ljubi se, grli na zemlji toj.

Zvezdice sinu,
Junak privinu
Djevicu mladu viernu na grud:
Ljubit ću tebe
Više no sebe,
Družicom moga života bud!

Slavuj biljise,
Granicom njiše,
Dolinom sušti vjetarca hlad;
Neshori dieva,
Duša joj pjeva,
Ustna se ustne dotica sad.

Mjesec to gledi,
Jedi se, bliedi,
Kad li će ljubav sa zemlje proć?
Slavulj ga ćuje,
Pjesmicu snuje,
Dulji u crnu, tihanu noć:

Ljubav je žiće
Za svako biće
I srcu hrana; tko li će smjet
Gonit ju s' svieta? —
Bila bi šeta
To vječna; bez nje jer što je svijet?

POUKA.

Filosofjski pisci od 15.—18. vieka u Dalmaciji.*)

Jednostavno, bez sjaja govornoga, kojim su velezašlužni moji predšastnici s častne rektorske stolice umjeli i pri prošastih prilikah mogli veličati svetčani dan 19. listopada, mislim da je danas meni progovoriti s ovoga mjesta; u toj misli nakan sam prikazati u kratkoj crti filosofjske radnike sinove naše domovine u prošla četiri vieka, od 15. do 18., i iztaknuti one pobude, koje nam današnjikom njihov rad podaje.

Stegnuti mi se je na filosofjske pisce našega roda s one strane Velebita, a i od tih dva najslavnija, koji stekoše trajno mjesto u svjetskoj poviesti filosofije, napomenuti mogu samo mimogregred: ti su Franjo Petriš iz 16. i Rugjer Bosković iz 18. vieka. Prvi

*) Nastupni govor novoizabranoga rektora magnifika, dra. Fr. Markovića, držan prigodom njegove instalacije, dne 19. listopada 1881.

pod imenom Francisea Patricija, broji se u poviesti filosofije medju pripravljače novovjedenoga pravca filosofije, budući on svojimi djeli jedan od glavnijih 16. vieka obnavljača nauke novoplatonovske, jedan od znanih tada tumača i protivnika Aristotelova sustava, jedan od onih, koji su uticali na Bernardina Talezija, spadajućega medju da tako rečem prirodoslovsko osnovaoce filosofije novoga vieka, napokon jedan od onih, koji su svojimi estetičkimi razpravami sudjelovali pri tadanjoj vrlo živoj znanstvenoj prepirci talijanskih učenjaka, da li ide prednost Tassovu ili Ariostovu epopeju, i koliko li obvezne vrijednosti imaju pravila Aristotelove poetike za novo doba. Onaj drugi pako, slavni sin Dubrovnika, Rugjer Bosković, k zaslugam svojim oko fizike i matematike 18. vieka, pridao je svojom atomističkom teorijom takodjer glas znamenita filosofa, na kojega ime, s počitanjem spominjano, nailazimo u mnogih prvih filo-

Slika 1. Nastupni govor rektora Franje Markovića: prva objava u Matičinu *Viencu*. Franjo Marković, »Filosofjski pisci od 15.—18. vieka u Dalmaciji«, *Vienac* 13/44 (1881), 22. listopada 1881, p. 701.

1894.

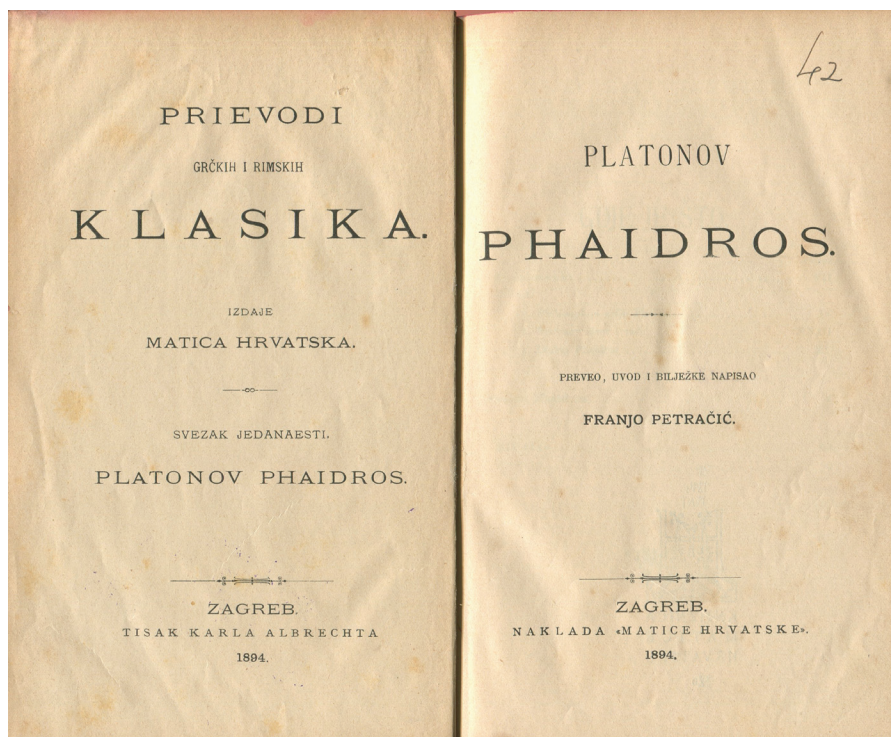
Platon. *Phaidros*, preveo, uvod i bilješke napisao Franjo Petračić (Zagreb: Matica hrvatska, 1894).

Prievodi grčkih i rimskih klasika XI. Sl. 2.

1895.

Taine, H.[yppolite]. »Filozofija umjetnosti«, preveo Vladislav Polić, *Vienac* 27/2 (1895), p. 30; 27/5 (1895), pp. 76–77; 27/6 (1895), pp. 94–95; 27/7 (1895), pp. 110–111; 27/8 (1895), p. 126; 27/9 (1895), pp. 142–143; 27/11 (1895), pp. 171–174; 27/12 (1895), pp. 188–191; 27/13 (1895), pp. 206–207; 27/14 (1895), pp. 222–223; 27/15 (1895), pp. 238–239; 27/18 (1895), pp. 286–288; 27/21 (1895), pp. 334–336; 27/22 (1895), pp. 350–351; 27/23 (1895), pp. 362–363; 27/24 (1895), pp. 382–383; 27/25 (1895), p. 399.

Bilješka na p. 30: »Ova je knjiga postala na osnovu predavanja Taineovih na pariskoj akademiji lijepih umjetnosti.«

Slika 2. Fedar u prijevodu Franje Petračića – prvo Platonovo djelo u izdanju Matice hrvatske. Platonov *Phaidros* (Zagreb, 1894).

1896.

Macaulay, Th.[omas] B.[abington]. *Odabrani essay-i*, preveo, uvodom i bilješkama popratio Vinko Krišković (Zagreb: Matica hrvatska, 1896).

Sadrži: »Machiavelli (1827.)«, pp. 91–129.

1897.

Dukat, VI.[adoje]. »Macaulay u hrvatskom prijevodu (Th. B. Macaulay: Odaabrani Essay–i)«, *Vienac* 29/20 (1897), pp. 319–323.

Platonov i Xenophonov Symposion, preveo, uvod i bilješke napisao Franjo Petračić (Zagreb: Matica hrvatska, 1897).

Prievodi grčkih i rimskih klasika XV.

Sadrži:

»Platonov Symposion«, pp. 1–90.

»Xenophonov Symposion«, pp. 91–136.

Polić, Ladislav. »O Paulu Verlaineu i simbolistima«, *Vienac* 29/24 (1897), pp. 386–389.

Suknić, M.[ilan].⁸⁸ »O estetskoj mašti«, *Vienac* 29/35 (1897), pp. 563–566; 29/36 (1897), pp. 579–580; 29/37 (1897), pp. 593–594; 29/39 (1897), pp. 627–628; 29/41 (1897), pp. 660–661.

Valbert, G. »Shopenhauer kao čovjek i kao filozof«, *Vienac* (Listak) 29/41 (1897), pp. 662–663; 29/42 (1897), pp. 679–680; 29/43 (1897), pp. 695–696; 29/44 (1897), pp. 711–712; 29/48 (1897), pp. 772–774.

1898.

Ksenofon. *Izabrani spisi*. Dio I. Kirupedija. Preveo i uvodom popratio Stjepan Senc (Zagreb: Matica hrvatska, 1898).

Prievodi grčkih i rimskih klasika XVI.

1899.

Ksenofon. *Izabrani spisi*. Dio II. Anabaza. Preveo i bilj. popratio Stjepan Senc. Spomeni Sokratovi. Knjiga o gospodarstvu. Preveo i bilješkama popratio Martin Kuzmić (Zagreb: Matica hrvatska, 1899).

Prievodi grčkih i rimskih klasika XVII.

⁸⁸ Milan Suknić, prema Katalogu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (<http://katalog.lzmk.hr/>).

1900.

Zajčić, Kamilo. »K stogodišnjici rođenja Macaulaya. Po Morisonu.«, *Vienac* 32/45 (1900), pp. 708–709; 32/46 (1900), pp. 722–723; 32/48 (1900), pp. 751–753.

1901.

Bazala, Albert. »Doba sofista«, *Vienac* 33/12 (1901), pp. 232–234; 33/13 (1901), pp. 254–256; 33/14 (1901), pp. 275–276; 33/15 (1901), p. 296; 33/17 (1901), pp. 335–336; 33/18 (1901), pp. 354–356.

1902.

Radić, Stjepan. »Pozitivizam francuskoga filozofa«, *Vienac* 34/34 (1902), pp. 539–540; 34/35 (1902), pp. 548–549. O Augustu Comteu.

1903.

Begović, Milan. »Michel de Montaigne i njegova filozofija 'du bon sens'«, *Vienac* 35/5 (1903), pp. 155–157; 35/6 (1903), pp. 190–191; 35/7 (1903), pp. 220–222; 35/8 (1903), pp. 249–250; 35/9 (1903), pp. 282–283; 35/10 (1903), pp. 317–319.

1906.

Arnold, Gjuro. »Umjetnost prema znanosti«, *Glas Matice hrvatske* 1/1–2 (1906), pp. 2–5.

Napomena: »Govorio u redovitoj skupštini 'Matice hrvatske' od 17. prosinca 1905. Predsjednik dr. Gjuro Arnold.«

Bazala, Albert. »O umjetnosti«, *Glas Matice hrvatske* 1/13–16 (1906), pp. 121–129; 1/17–20 (1906), pp. 149–158.

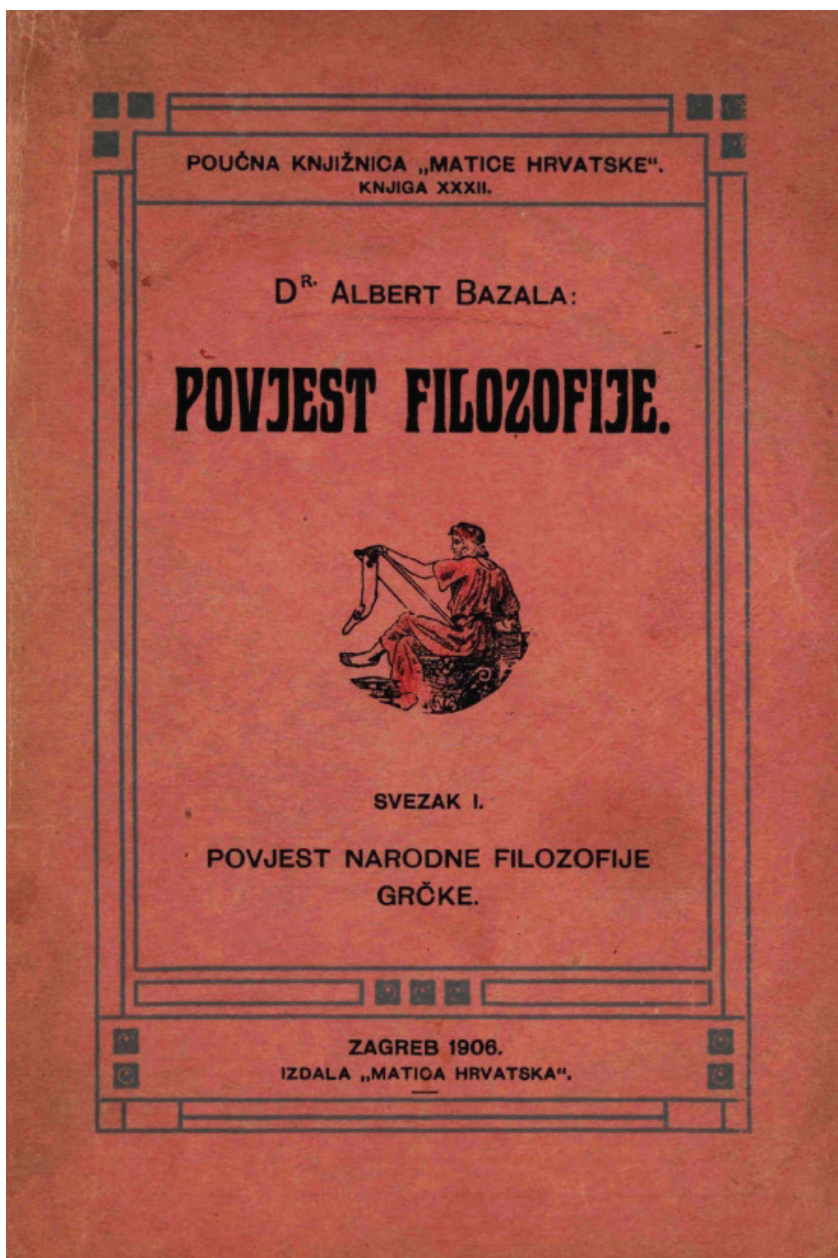
Bazala, Albert. *Povjest filozofije*. Svezak I. Povjest narodne filozofije grčke (Zagreb: Matica hrvatska, 1906).

Poučna knjižnica Matice hrvatske, knj. XXXII. Sl. 3.

***. »Povjest filozofije. Svezak I. Povjest narodne filozofije grčke. Napisao dr. Albert Bazala. Izdala 'M. H.' 1906.«, *Glas Matice hrvatske* 1/23–24 (1906), pp. 199–200.

Šegvić, Cherubin. »Sloboda stvaranja«, *Glas Matice hrvatske* 1/11 (1906), pp. 98–102.

Šegvić, Cherubin. »Kritika«, *Glas Matice hrvatske* 1/13–16 (1906), pp. 137–141.

Slika 3. Prvi svezak utjecajne Bazaline *Povjesti filozofije*: izdanje Matice hrvatske 1906. godine.

1907.

Bazala, Albert. »Narodna kultura«, *Hrvatsko kolo* 3 (1907), pp. 255–283.

1908.

Arnold, Gjuro. »Može li umjetnost zamijeniti vjeru (govor)«, *Glas Matice hrvatske* 3/6 (1908), pp. 41–43; 3/7 (1908), pp. 53–55.

Bazala, Albert. »Pravo nagona«, *Hrvatsko kolo* 4 (1908), pp. 123–136.

1909.

Bazala, Albert. »Egoizam i altruizam«, *Hrvatsko kolo* 5 (1909), pp. 150–162.

Bazala, Albert. *Povjest filozofije*. Svezak II. Knjiga II: Filozofija helenističko-rimska. Knjiga III: Filozofija u srednjem vijeku. Knjiga IV: Novija filozofija do Kanta. (Zagreb: Matica hrvatska (Tis. Dion. tiskare), 1909).
Poučna knjižica Matice hrvatske, knj. XXXV.

M. B. »Razvoj misli o umjetničkome uzgoju«, *Glas Matice hrvatske* 4/16–17 (1909), pp. 121–124.

1910.

Bazala, Albert. »O slobodi volje«, *Hrvatsko kolo* 6 (1910), pp. 101–109.

1912.

Bazala, Albert. *Povijest filozofije*. Sv. III. Povijest filozofije najnovijeg doba. (Zagreb: Matica hrvatska, 1912).
Poučna knjižica Matice hrvatske, knj. XXXVII.

1915.

Platon. *Obrana Sokratova i Fedon*, prev. Koloman Rac (Zagreb: Matica hrvatska, 1915).
Klasična knjižnica. Djela Platonova.

Platon. *Protagora*, prev. Koloman Rac (Zagreb: Matica hrvatska, 1915).
Klasična knjižnica. Djela Platonova, 2.

1928.

Lozovina, Vinko. *Machiavelli i njegova politička nauka*. O četiristotoj obljetnici državnikove smrti (1527–1927) (Zagreb: Matica hrvatska, 1928).

1929.

Jelašić, Fr.[anjo]. »Franjo Petrić«, *Hrvatsko kolo* 10 (1929), pp. 274–276.

Lukas, F[ilip]. »Machiavelli: Dr. Vinko Lozovina, Machiavelli i njegova politička nauka. O četiristotoj obljetnici državnikove smrti.«, *Hrvatska revija* 2/4 (1929), pp. 263–265.

Radica, Bogdan. »Konac vječnoga. Teza Juliena Bende i protest Jeana Guéhenna.«, *Hrvatska revija* 2/6 (1929), pp. 358–364.

Radica, Bogdan. »Problem individualnosti i kolektivnosti kod umjetničkog stvaranja«, *Hrvatska revija* 2/9 (1929), p. 560.

1931.

Zimmermann, Stjepan. »Sveti Augustin«, *Hrvatska revija* 4/2 (1931), pp. 81–91.

1932.

Esih, Ivan. »Andrija Dudić Orehovički: U povodu 400-te obljetnice njegova rođenja«, *Hrvatska revija* 5/11 (1932), pp. 706–712. Sl. 4.

1933.

***. »Socijalni duh i lijepa knjiga«, *Hrvatska revija* 6/9 (1933), p. 544.

Prikaz knjige: Milan Ivšić, *Socijalni duh i lijepa knjiga* (Zagreb: Narodne novine, 1933).

Filipović, Vladimir. »Ličnost i odgoj«, *Hrvatska revija* 6/8 (1933), pp. 464–468. Prikaz knjige: Pavao Vuk-Pavlović, *Ličnost i odgoj* (Zagreb: Tipografija, 1932).

Hauptmann, Ljudmil. »Politika kao umjetnost«, *Hrvatska revija* 6/2 (1933), pp. 73–88.

1934.

Zimmermann, Stjepan. »Na putovima suvremenog filozofiranja. (»Uvod« za knjigu »Čovjek i istina«)«, *Hrvatska revija* 7/1 (1934), pp. 1–13.

Zimmermann, Stjepan. *Temelji filozofije: historijsko-kritička orijentacija* (Zagreb: Matica hrvatska (Naklada Pramatice, Tis. ZTNN), 1934). Redovito izdanje.

Zimmermann, Stjepan. »*Temelji filozofije*. (U izdanju »Matice hrvatske« za g. 1934.)«, *Hrvatska revija* 7/11 (1934), pp. 561–576.

ANDRIJA DUDIĆ OREHOVIČKI

U povodu 400-te obljetnice njegova rođenja.

»Ej žalosti moja! — uskliknuo je prije 80 godina Franjo Žuželj — malo ti ima Hrvata, koji bi znali, kakovi su slavni muževi proizašli iz naroda hrvatskog.«

Hrvatska domovina ne mjeri se širinom geografskih granica ni brojem stanovnika. Ne mjeri se ni ekspanzijom jezika, pogotovo ne u prošlim stoljećima, kada je latinski jezik bio svjetski. Hrvatska domovina je ljudski duh i hrvatsko srce, pa bilo gdje se ono nalazilo. I Dudić je član Hrvatske, iako je najveći dio svog života proveo izvan hrvatskoga etnografskog teritorija, jer je slavu hrvatskoga imena pronosio svuda po tadašnjoj intelektualnoj Evropi.

A tko još danas zna za Andriju Dudića Orehovičkog, slavu i čast ne samo svoje domovine Hrvatske, nego čitave tadašnje obrazovane Evrope? Andrija Dudić Orehovički potječe od starohrvatskog plemena Dudića, kojega je posljednji potomak muškog spola, Vladislav Dudić, umro g. 1760. Castellum Orehovica u Zagorju kroz stoljeća je bio vlasništvo Dudića, pa je po njem dobio naš Andrija svoju apoziciju.

Andrija Dudić (Dudić, Duditz, Dudycz, Dudith) ide u red one četvorice crkvenih dostojanstvenika, koji su poslije tridentskog koncila istupili iz katoličke crkve.

Njegov otac Jeronim, baron od Orehovice, bio je savjetnik na ugarskom dvoru. Majka mu Magdalena bila je iz kuće Giandrea dei Rizoni, koja je bila u rodu s mletačkom porodicom Nani. Po djedu je Andrija dobio drugo ime Sbardella ili Sbardellati; car Maksimilijan II. zvao ga je radi kratkoće Sbardellatom. Otac mu je poginuo u borbi protiv Turaka g. 1541. Mladog je Andriju (rodio se 1533.) odgajao ujak, biskup Wacowski, kasniji nadbiskup. Učio je najprije u Vratislavi, zatim u Mlecima, gdje je njegov učitelj, glasoviti Manucije, gledao u njem najvećeg genija svoga vijeka; na daljnje je nauke pošao u Padovu, gdje se upoznao sa Stjepanom Bathoryjem, i napokon u Pariz. Pratio je kardinala Pola, papinskog legata, u Englesku; povrativši se u domovinu, dobio je od ostrogonskog nadbiskupa Nikole Olaha kanoničku službu.

God. 1561. izabrao ga je mađarski sinod zastupnikom za obnovljeni tridentski sabor, a car Ferdinand I. imenuje ga kninskim biskupom (1560.). U Tridentu se istakao sjajnom govorničkom vještinom, ali je pobudio i veliku sablazan kao pristaša reformacije i protivnik celibata, radi čega je papa zatražio, da ga opozovu. Prije završetka sabora morao je Dudić napustiti Trident. Na tom se crkvenom saboru tako proslavio, da su ga zvali »dictator patrum in concilio Tridentino«.

Slika 4. Članak Ivana Esiha o Andriji Dudiću o 400. obljetnici njegova rođenja. Ivan Esih, »Andrija Dudić Orehovički«, *Hrvatska revija* 5/11 (1932), p. 706.

1935.

Esih, Ivan. »Praktična filozofija B. Russella. Russellovi pogledi na državu.«, *Hrvatska revija* 8/3 (1935), pp. 149–150.

Makanec, Julije. »Jaspersova filozofija današnjice«, *Hrvatska revija* 8/5 (1935), pp. 252–258; 8/6 (1935), pp. 320–325.

1936.

Bogner, Josip. »Fiziologija kritike«, *Hrvatsko kolo* 17 (1936), pp. 247–260.

Gračanin, Đuro. »Filozofija i religija«, *Hrvatska revija* 9/8 (1936), pp. 443–445.

Haler, Albert. »Je li estetika jednostrana?«, *Hrvatska revija* 9/3 (1936), pp. 113–121.

1937.

Bauer, Ernest. »Filozofski i čovječanski lik kardinala Nikole Causanusa«, *Hrvatska revija* 10/9 (1937), pp. 493–495.

Ekremov, M.[unir] Š.[ahinović].⁸⁹ »Hrvatski Machiavelli. Hasan Kjafi Pruščak – državnopravni teoretik i spisatelj iz Bosne (1544.–1616.)«, *Hrvatska revija* 10/8 (1937), pp. 420–423. Sl. 5.

Gračanin, Đuro. »Filozofija i religija (II. dio)«, *Hrvatska revija* 10/7 (1937), pp. 382–384.

Haler, Albert. »Dva sociološka književna teoretika: Guyau i Plehanov«, *Hrvatsko kolo* 18 (1937), pp. 213–229.

Haler, Albert. »Filologija i estetika«, *Hrvatska revija* 10/12 (1937), pp. 657–660.

Makanec, Julije. »Hegel i Spengler«, *Hrvatska revija* 10/7 (1937), pp. 366–370; 10/8 (1937), pp. 423–426.

Spalatin, Krsto. »René Descartes. (O tristotogodišnjici njegova djela *Discours de la méthode*)«, *Hrvatska revija* 10/12 (1937), pp. 660–662.

1938.

Filipović, Vladimir. »Arthur Schopenhauer. (Prigodom 150-godišnjice rođenja) (Predavanje održano na Radiostanici uoči 150-godišnjice rođenja A. Schopenhauera)«, *Hrvatska revija* 11/4 (1938), pp. 191–194.

⁸⁹ Prema Katalogu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (<http://katalog.lzmk.hr/>).

HRVATSKI MACCHIAVELLI

Hasan Kjafi Pruščak — državopravni teoretik i spisatelj iz Bosne
(1544.—1616.)

Nije običaj znamenitim muslimanima, pa ni onima hrvatske narodnosti, podizati spomenike s njihovim likom. Njima se od strane štovatelja i potomstva ukazuje čast posvećivanjem djela ili posvećivanjem zgrade, u kojoj je smještena kakva kulturna ili kakva socijalna ustanova. Svakako je spomenik ove vrste mnogo korisniji i mnogo trajniji.

Dne 25. svibnja 1937. u srednjobosanskom gradiću Pruscu udaren je temeljni kamen »Domu kulture Hasan Kjafige«, posvećenom u čast jednom od najslavnijih spisatelja svog vremena, najpoznatijem učenjaku-Hrvatu za doba vladanja turskog sultana Mehmeda III. Tog dana je u Pruscu bila i prigodna svečanost. »Dom kulture Hasan Kjafige«, u komu će biti dvorana za priredbe, čitaonica i knjižnica, prostorije društava itd., ima za zadatak promicati kulturni život u tom kraju, koji je nekad, u doba slavnog Kjafige, bio rasadište znanosti i umjetnosti.

Hasan Kjafi efendi poznat je i cijenjen na Orijentu i u Herceg-Bosni. Potomak hrvatskih bogomilskih neofita, kojih je glavni populacioni bassain bio predjel zvani Skoplje, na kome se nalazi Prusac i Donji Vakuf a seže do Bugojna i do Jajca, — noseći u svojoj krvi i svom umu divne darove, od sirovog čobančeta iz Prusca razvio se je u najpoznatijeg turskog pisca o uređenju države i o diplomaciji, stvorivši svojim djelima rani pendent Macchiavelli-ovu »Il Principe«. Kao i mnogi drugi prije i poslije njega, Hasan Kjafiga je pronio, vrsnoćom svojih djela i izvornošću svog stava u znanstvenoj književnosti, slavu hrvatskog genija, čiji jezik tursko-otomanska kultura u XVI. i XVII. stoljeću cijeni kao jezik jedne »Wunderrasse« i koji čak i na dvoru postaje dvorski a u diplomaciji, u mnogo prilika, službeni diplomatski jezik. Neiskazane kulturne vrijednosti izražene su u djelovanju Hrvata na području istočne kulture i na području državne uprave u Turskoj carevini i uopće na Istoku. Proučiti ove vrijednosti, kojih se obrisi u svojim gigantskim okvirima već naslućuju, značilo bi današnji literarno-znanstveni dossier o kulturi naroda hrvatskog barem podestetrostručiti. U nemogućnosti

temeljite i opširne publikacije tog i takvog djelovanja, koje se, kroz više od četiri stoljeća, nije nikad postidilo naroda i rase, od koje mu potječu protagonisti, — čekajući pogodne prilike, mi se zadovoljavamo publikacijom prigodnih članaka, no i oni, tek ocrtavajući najgrublje konture djelovanja Hrvata na Istoku, kazuju mnogo. Ovu priliku iskorišćujemo, da najkraćim crtama prikažemo Hasana Kjafigu, mudraca iz srednje Bosne, u povodu postavljanja kamena temeljca za njegov dom u Pruscu.

Negdje u srednjoj Bosni, valjda u obrežjima oko Bugojna, u kojima su se, radi blizine kršćanskog Jajca, koje ih nije trpjelo, krili »dobri Bošnjani«, živio je i poslije dolaska sultana Mehmeda II. Osvajajući u Bosnu 1463. prešao na Islam Jakov iz sela Vukova. Njegov sin Turhan imao je sina Davuda, a potomak ovog bio je Hasan s prijevom Pruščak, jer se je 1544. godine rodio u Pruscu, feudalnom zaseoku s ogromnom, na litici prikovanom gradinom, za koju pričanje kaže, da je pripadala Vuku Jajčaninu, no vjerovatnije je, da je njom kralj bosanski Tvrtko I. Kotromanić dopunio pojas utvrda, što su gospodarile srednjom Bosnom i štitele pristup prijestolnici Jajcu.

Po dolasku Turaka bogomilski Prusac dobiva službeno ime Ak-Hisar, Bijeli Grad. U njemu se je tečajem svetog mjeseca ramazana u godini 1544. rodio Hasan sin Turhanov, nazvan po mjestu rođenja Ak-Hisari-Pruščak, s književnim priimenkom Kjafi. U svojoj autofografiji Hasan Kjafi ne govori, tko mu je dao prvi poriv za znanošću i književnošću, kao ni gdje je počeo učenje. Pred poznatijim vjerskim učenjacima u Bosni slušao je početne nauke. U Sarajevu je slušao predavanja Bali-efendije, koji ga uvede u sudačku struku i imenova svojim pomagačem. Carigrad se je već bio potpuno razvio kao središte znanosti i umjetnosti, i Hasan Kjafi, vjerovatno s pomoću sarajevskog gradskog suca Bali-efendije, otputovao da u tom gradu znanja i umijeća potraži mogućnosti usavršavanja u znanstvenim strukama, što ih je bio odabrao. No još prije odlaska u Carigrad Hasan Kjafi je u Bosni postao ako ne slavan, a ono svakako poznat, kad

Slika 5. Članak Munira Šahinovića o Hasanu Pruščaku. M. Š. Ekremov, »Hrvatski Machiavelli. Hasan Kjafige Pruščak — državopravni teoretik i spisatelj iz Bosne (1544.—1616.)«, *Hrvatska revija* 10/8 (1937), p. 420.

Filipović, Vladimir. »Filozofija i život«, *Hrvatska revija* 11/9 (1938), pp. 465–471; 11/10 (1938), pp. 541–544. Sl. 6.

Haler Albert. »Psihološka ili filozofska estetika«, *Hrvatska revija* 11/1 (1938), pp. 14–21.

Jelašić, Franjo. »Gundulić prema filozofiji cinquecenta«, *Hrvatska revija* 11/12 (1938), pp. 660–664.

Makanec, Julije. »Ličnost u današnjem svijetu«, *Hrvatsko kolo* 19 (1938), pp. 223–236.

Makanec, Julije. *Marksistička filozofija prirode* (Zagreb: Matica hrvatska, 1938). Mala knjižnica Matice hrvatske. Nova serija, kolo 3, sv. 14.

1939.

***. »Stogodišnjica filozofa Ribot-a«, *Hrvatska revija* 12/5 (1939), pp. 278–280.

Makanec, Julije. *O podrijetlu i smislu države: uvod u noviju filozofiju države* (Zagreb: Matica hrvatska, 1939).

Mala knjižnica Matice hrvatske. Nova serija, kolo 4, sv. 21.

Rieger, Vilko. »Pokretači povijesti«, *Hrvatsko kolo* 20 (1939), pp. 202–221.

1940.

Haler, Albert. »Ocjenjivanje pjesničkih djela«, *Hrvatsko kolo* 21 (1940), pp. 252–264.

1941.

Filipović, Vladimir. »Suvremeni nazori o svijetu i životu«, *Hrvatsko kolo* 22 (1941), pp. 174–184.

Gašparović, Zlatko. »Hobbes u interpretaciji Carla Schmidta«, *Hrvatska revija* 14/10 (1941), pp. 552–553 [542–543].

Haler, Albert. *Iz tuđih književnosti* (Zagreb: Matica hrvatska, 1941).

Suvremena knjižnica Matice hrvatske, kolo 6, knj. 33.

Sadrži: »Iz suvremene talijanske filozofije«, pp. 196–215, o filozofskim gledištima Benedetto Crocea i Giovannija Gentilea.

Zimmermann, Stjepan. »Problem filozofije života. (Odlomak iz knjige »Filozofija života«, koju će uskoro izdati Hrvatska Akademija znanosti i umjetnosti

FILOZOFIJA I ŽIVOT

A sad konačno da odgovorimo i na drugo naše postavljeno pitanje, na pitanje: Da li je filozofija životu potrebna?

Već sama činjenica, da je filozofija u svim kulturnim epohama živjela, mnogome je dosta uvjerljiv dokaz, da je ona potrebna i nužna pratilica kulturnoga života. Međutim sama povijest ne mora biti dovoljan argument; sama faktičnost još ne znači nužnost i opravdanost. Mnogi tako proriču, da će doći vrijeme, a možda je to već i skora budućnost, kada ne će biti filozofije. — Međutim uvjerljive će nam dokaze za tezu o potrebi filozofije pružiti psihologijska analiza filozofijske funkcije.

Već je Platon ustvrdio, da je čuđenje izvor filozofije. Kad se začudimo nad običnim i svakodnevnim prilikama i pojavama, kad nas iznenaduje njihova veza i složenost, njihov sklad ili nesklad, onda je to sigurno čas, u kom se rađa prva filozofska iskra. Herbart je sumnju u označio kao izvor filozofije. Kad prvi put posumnjamo u ispravnost i istinitost prihvaćenih tvrdnja, nalazimo se na pragu filozofskog mišljenja. — Međutim iz čuđenja i sumnje ne raste i ne razvija se samo filozofska funkcija, nego naučna svijest uopće. Suvremena psihologija uz ove izvore otkrila je u ljudskoj duši jedan specifični izvor filozofskog ispitivanja, a taj je izvor: težnja za jedinstvom i povezanošću znanja. Mi ne možemo u svojoj svijesti nositi nepovezane i izolirane spoznaje, znanje bez veza. Mi ne možemo podnositi nejasnost i besmislicu. Ljudski se duh ne zadovoljava s vanjskim i prolaznim, nego traži unutrašnjost i bitnost.

Iz tih izvora izlazi kao neminovni zahtjev — potreba filozofije, jer ona sve znanje i ocjenjivanje usredotočuje u jednom cjelovitom pogledu i jedinstvenom doživljaju. — Sintetički, filozofski pogled je životna nužda. Ona živi i daje biljeg i lik duhu vremena i ondje, gdje se za nju svjesno i ne zna. Ta nisu svi filozofi, koji se takovima nazivaju, niti su svi nefilozofi, koji se filozofije odriču. Filozof se razlikuje od »prigodnog filozofa« samo sistematičnošću i metodičnošću svoga rada, kao što se i inače razlikuje znanje laika od znanja učenjaka.

Onaj, kome bi se pričinjalo, da suvremeni čovjek živi bez filozofije, taj bi sigurno površno i plitko poznao duh našega vre-

mena. On bi imao samo utoliko pravo, ukoliko bi tvrdio, da našoj kulturi nedostaje jedan jedinstveni nazor na svijet. U našoj današnjici se bore, u njoj se sukobljavaju različiti životni pogledi i ocjene. Međutim nisu oni toliko različiti, da ih ne bismo mogli nikako sistematizirati i pregledati.

U našem duhu vremena, u kulturnom životu današnjice isprepleću se uglavnom tri tipa filozofskoga shvaćanja, tri tipična duhovna profila, pod koje bismo mogli svrstati sve filozofske smjerove današnjice. Mi ćemo ih ukratko ovdje skicirati.

Prvi je naturalizam, i kao jedna njegova podvrsta materijalizam. Izvori njegovi leže još u drugoj polovici 19. stoljeća, u vremenu, kad su mnogi uspjesi na području prirodnih nauka, kao i veliki tehnički napredak, ulili u čovjeka hrabrost i vjeru, da će na tom putu naći odgovore na sva pitanja. Bavljenje prirodnim naukama, skopčano s težnjom za jedinstvom pogleda i ocjena, dovelo je do generalizacije prirodonaučnih metoda na svim naučnim područjima, a predmet (priroda i materija), kojim se čovjek toga vremena pretežito bavio, toliko ga je okupirao, da van njega ništa nije ni vidio.

Tehnički napredak i njegov utjecaj na socijalno-ekonomske formacije uvjetovao je sa svoje strane metafizičku koncepciju ekonomskoga materijalizma (marksizma).

Sve te različite naturalističke ili materijalističke koncepcije stvaraju monizam svoje vrste. Sav bitak je homogen. Nema bitne razlike između prirode i duha, između zoološke i antropološke sfere. Sve su te razlike samo gradualne, a ne bivstvene naravi. Kausalni determinizam nije samo heuristički princip. On ima metafizičko značenje. Shvatiti prirodu, čovjeka, društvo, povijest — znači kauzalno objasniti pojave i činjenice u njemu. Mehanizam je kod većine baza i ideal, u kom nalaze konačno rješenje sva pitanja života. Psihički se život pokušava tumačiti u svim svojim manifestacijama i u svoj svojoj dinamici s pomoću nagona za samodržanjem i održanjem vrste. Pridaje li se njima još i nagon za važenjem (Geltungstrieb), kojim se tumače mnoge psihičke manifestacije, onda i on nije drugo nego duševna preobrazba animalnog, biološkog poriva. Problem slobode je za ovu koncepciju gotovo smiješan. On

Slika 6. »Sintetički, filozofski pogled je životna nužda.«: Vladimir Filipović u zalaganju za filozofiju 1938. godine. Vladimir Filipović, »Filozofija i život«, *Hrvatska revija* 11/10 (1938), p. 541.

među publikacijama za opću naobrazbu)«, *Hrvatska revija* 14/5 (1941), pp. 243–250.

1942.

Dukat, Vladoje. »Grčki i rimski klasici u izdanjima Matice hrvatske«, *Hrvatsko kolo* 23 (1942), pp. 136–151.

Filipović, Vladimir. »Knjiga o suvremenom čovjeku«, *Hrvatska revija* 15/2 (1942), pp. 92–94.

Prikaz knjige: José Ortega y Gasset, *Pobuna masa*, preveo Zlatko Gašparović (Zagreb, 1941).

Haler, Albert. »Ljepota«, *Hrvatsko kolo* 23 (1942), pp. 110–117.

Makanec, Julije. »Filozofija i svijet«, *Hrvatska revija* 15/1 (1942), pp. 2–9.

Platon. *Država. Državnik* (Zagreb: Matica hrvatska, 1942).

Prosvjetno-politička knjižnica. Niz A, knj. 2.

Prijevod i grčkih i rimskih klasika 25.

Opremio Ml.[aden] Veža. Sl. 7.

Sadrži:

Dr Vladimir Filipović, »Značenje Platona«, pp. V–XXXII.

»Platonovo *Sedmo pismo*«, preveo Veljko Gortan, pp. 1–40.

»Platon, *Država ili o pravednosti*«, preveo Martin Kuzmić, pp. 41–498.

»Platon, *Državnik*«, preveo Veljko Gortan, pp. 409–492.

Pejnović, Grgo. »Povijest filozofije. (Napisao Dr. Franjo Šanc, prof. Filozofskog Instituta D.I. u Zagrebu)«, *Hrvatska revija* 15/12 (1942), pp. 669–671.

Zimmermann, Stjepan. »Religija i odgoj«, *Hrvatsko kolo* 23 (1942), pp. 14–25.

1943.

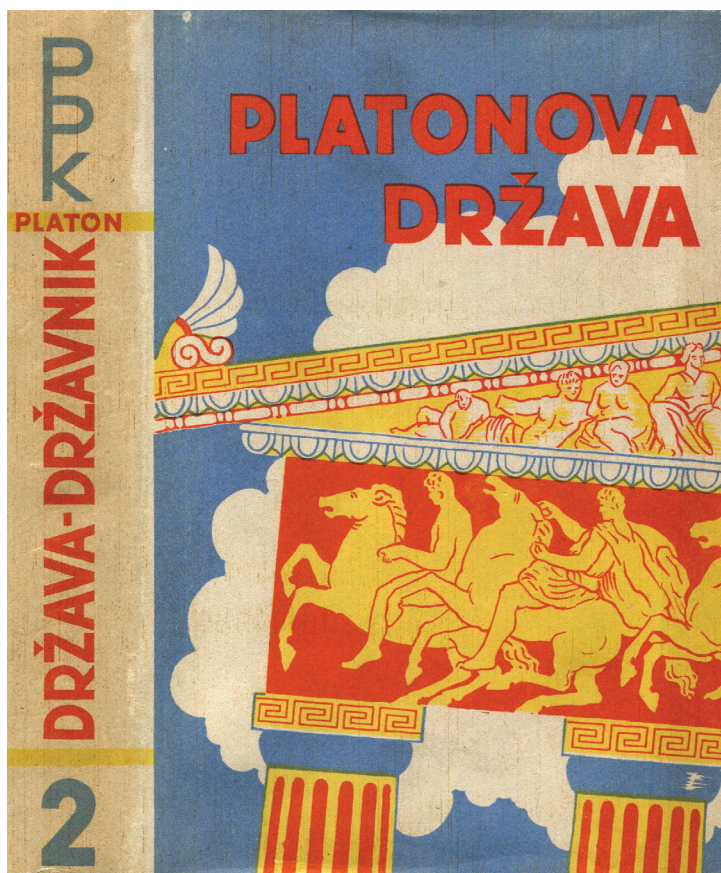
Gašparović, Zlatko. »Pojmovi i stavovi Carla Schmitta«, *Hrvatska revija* 16/9 (1943), pp. 461–470.

Haler, Albert. *Doživljaj ljepote* (Zagreb: Matica hrvatska, 1943).

Redovno izdanje.

Crtež za korice i nasl. stranu izradio Ml.[aden] Veža. Sl. 8.

Krstić, Kruno. »Platon filozof stvaralačтва«, *Hrvatska revija* 16/6 (1943), pp. 293–302.

Slika 7. Tri Platonova djela u izdanju Matice hrvatske 1942. godine: *Sedmo pismo*, *Država*, *Državnik*. S uvodnom studijom Vladimira Filipovića.

Nevistić, F.[ranjo].⁹⁰ »Vjera i filozofija«, *Hrvatska revija* 16/8 (1943), pp. 405–409.

O filozofiji Giovannija Gentilea.

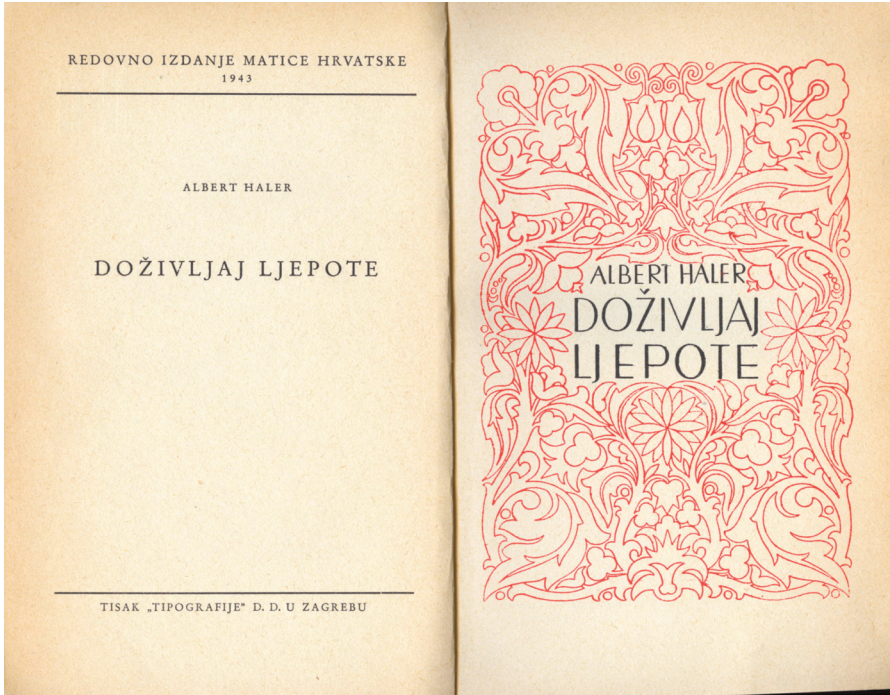
Pataki, Stjepan. »Eduard Spranger – tumač i branitelj duha«, *Hrvatska revija* 16/10 (1943), pp. 517–529.

Pejnović, Grgo. »Stjepan Zimmermann, *Nauka o spoznaji*.«, *Hrvatska revija* 16/1 (1943), pp. 53–55.

Prikaz knjige.

⁹⁰ Prema Katalogu Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (<http://katalog.lzmk.hr/>).

Slika 8. Glavno djelo književnog povjesničara i estetičara Alberta Halera: izdanje Matice hrvatske 1943. godine.

Schmitt, Carl. »Pojam političkog«, preveo Zlatko Gašparović, *Hrvatska revija* 16/2 (1943), pp. 121–124.

Schmitt, Carl. *Pojam politike i ostale razprave*, preveo Zlatko Gašparović (Zagreb: Matica hrvatska, 1943).

Prosvjetno-politička knjižnica. Niz B, knj. 7.

Opremio Vl. Udatny.

Spranger, Eduard. *Oblici života: duhovnoznanstvena psihologija i etika ličnosti*.

Preveo i predgovor napisao Vladimir Filipović (Zagreb: Matica hrvatska, 1943).

Prosvjetno-politička knjižnica. Niz A, knj. 5.

1944.

Andréis, Josip. *Uvod u glasbenu estetiku* (Zagreb: Matica hrvatska, 1944).

Mala knjižnica Matice hrvatske, sv. 43.

Bauer, Ernest. »Hölderlin«, *Hrvatska revija* 17/7 (1944), pp. 345–355.

Gašparović, Zlatko (antologiju sastavio). *Čovjek i tehnika: Kulturno-filozofski eseji* (Zagreb: Matica hrvatska, 1944).

Prosvjetno-politička knjižnica. Niz B, knj. 13.

Autori eseja: Nikola Berdjajev, Friedrich Dessauer, Vladimir Filipović, Francesco Flora, Hans Freyer, Friedrich von Gottl-Ottilienfeld, Oswald Spengler, Werner Sombart, Paul Valéry, Karl Weihe, Leopold von Wiese.

Hergešić Ml., Ivo (ur.). *Razgovor o Europi: Kulturno-politički eseji francuzkih pisaca*, priredio i preveo Ivo Hergešić, sastavio Zlatko Gašparović (Zagreb: Matica hrvatska, 1944).

Prosvjetno-politička knjižnica. Niz B, knj. 12.

Autori eseja: Paul Valéry, André Gide, Georges Duhamel, Maxime Leroy, Andre Soares, Henri Massis, Lucien Romier, Jean Guehenno, Andre Siegfried, Jules Romaine, Julien Benda, Albert Tibaudet, Rene Lalou.

Lunaček, Valdemar. »Čovjek i tehnika«, *Hrvatska revija* 17/10 (1944), pp. 513–516.

Prikaz knjige: *Čovjek i tehnika* (Zagreb: Matica hrvatska, 1944).

Nevistić, Franjo. »Od Platona do Hegela«, *Hrvatska revija* 17/4 (1944), pp. 177–182.

Prikaz knjige: Julije Makanec, *Razvoj državne misli od Platona do Hegela* (Zagreb, 1943).

Pataki, Stjepan. »Huizinga – o čovjeku i kulturi današnjice«, *Hrvatska revija* 17/6 (1944), pp. 289–297.

Pettan, Hubert. »Andreisov 'Uvod u glasbenu estetiku'«, *Hrvatska revija* 17/11–12 (1944), pp. 629–630.

Vujica, Stanko. »Poviest filozofije«, *Hrvatska revija* 17/7 (1944), pp. 395–397.

Prikaz knjige: Franjo Šanc, *Poviest filozofije. I dio: Filozofija starih Grka i Rimljana* (Zagreb, 1941); Franjo Šanc, *Poviest filozofije. II dio: Filozofija srednjeg vieka* (Zagreb, 1943).

Vujica, Stanko. »Smisao života«, *Hrvatska revija* 17/10 (1944), pp. 559–561.

Prikaz knjige: Stjepan Zimmermann, *Smisao života* (Zagreb: HAZU, 1944).

1947.

Križanić, Juraj. *Politika ili razgovori o vladalaštvu*, preveo s ruskog Mate Malinar, uvod napisao Vaso Bogdanov (Zagreb: Matica hrvatska, 1947).

Redovito izdanje. Sl. 9.

Vaso Bogdanov, »Uvod«, pp. 5–47.

Napomena na zadnjem listu: »Izbor tekstova, unesenih u ovu knjigu, izvršio Dr Josip Badalić. Original Križanićeva pisma ustupio je Matici za ovo izdanje sveučilišni profesor Dr Viktor Novak.«

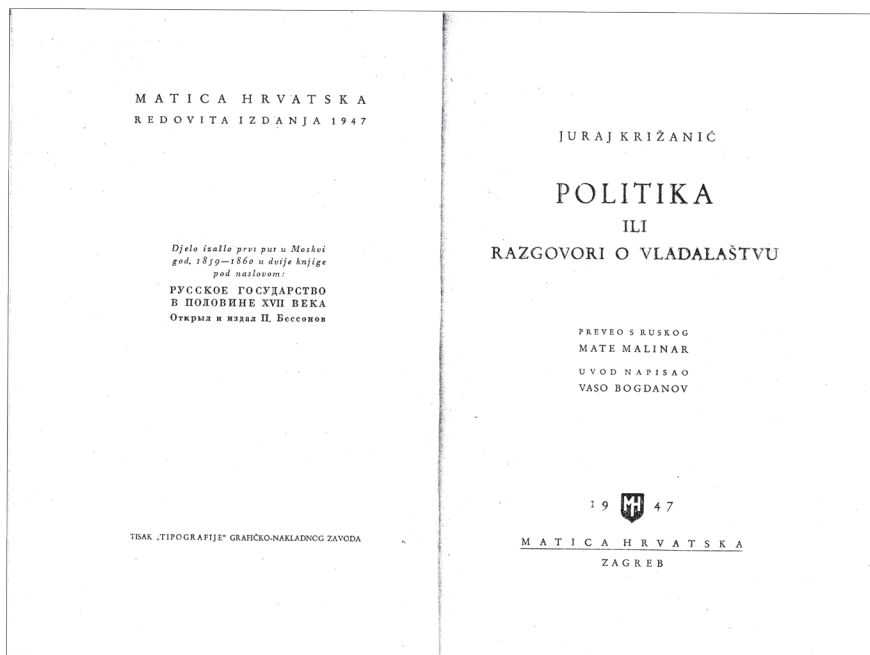
Prijevod prema dvosveščanom izdanju Besonova: *Russkoe gosudarstvo v polovine XVII veka* (1859–1860).

Teofrast. *Karakteristi*. Preveo Niko Majnarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1947).
Grčki i rimski klasici, sv. 2.

1950.

Atomisti Leukip i Demokrit. *Svjedočanstva i fragmenti*, izabrao, uredio, preveo i objasnio Niko Majnarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1950).

Filozofska knjižnica, sv. 1.

Slika 9. *Politika* Jurja Križanića iz 1947. godine: prvo Matičino poslijeratno izdanje hrvatskoga filozofskog klasika.

Supek, Rudi. *Egzistencijalizam i dekadencija: dva eseja* (Zagreb: Matica hrvatska, 1950).

Mala knjižnica Matice hrvatske, kolo 3, sv. 1.

1951.

Descartes, René. *Rasprava o metodi pravilnog upravljanja umom i traženja istine u naukama*, s francuskog preveo Dr. Niko Berus (Zagreb: Matica hrvatska, 1951).

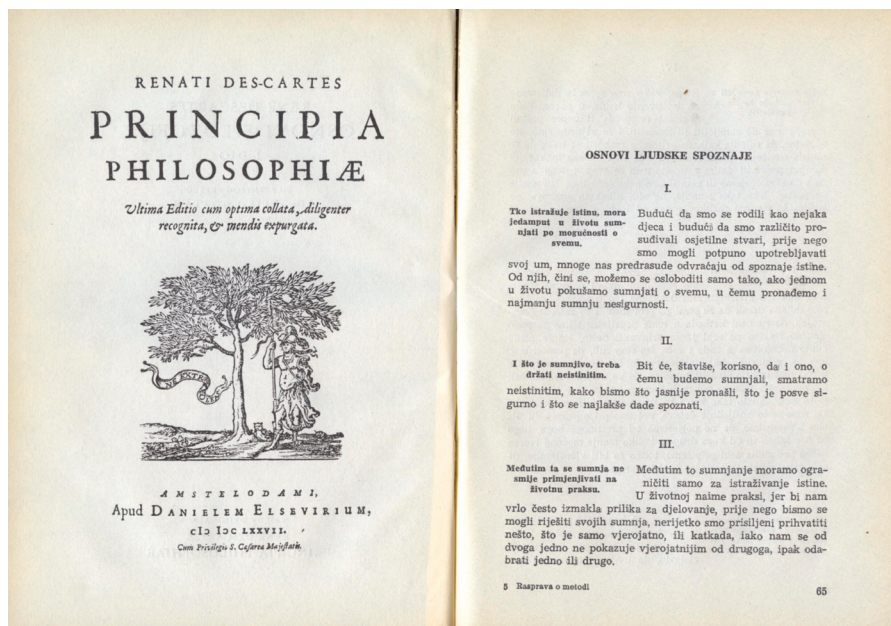
Filozofska knjižnica, sv. 3.

Sadrži i djelomičan prijevod Descartesova djela *Principia philosophiae*:

»Osnovi filozofije«, s latinskoga preveo dr. Veljko Gortan, pp. 63–98. Sl. 10.

Heraklit. *Svjedočanstva i fragmenti*, preveo i objasnio Dr. Niko Majnarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1951).

Filozofska knjižnica, sv. 2.

Slika 10. Djelomičan prijevod Descartesova djela *Principia philosophiæ* iz pera Veljka Gortana. Descartes, *Rasprava o metodi* (Zagreb: Matica hrvatska, 1951), pp. 64–65.

Vranicki, Predrag. *Prilozi problematici društvenih nauka* (Zagreb: Matica hrvatska, 1951).

Mala knjižnica Matice hrvatske, kolo 3, sv. 3.

Opremio Mladen Veža.

Sadrži:

»O Kropotkinovoj etici«, pp. 13–44;

»Materijalističko shvaćanje historije u Marx-Engelsovu djelu 'Sveta porodica'«, pp. 45–85;

»O nekim pitanjima marksističke teorije u vezi sa Ždanovljevom kritikom Aleksandrova«, pp. 121–170.

1952.

Lukrecije Kar, Tit. *O prirodi*, preveo Marko Tepeš, 2. izd. (Zagreb: Matica hrvatska, 1952).

Grčki i rimski klasici.

Oprema knjige Valerija Pavić.

Vladimir Filipović, »Lukrecijev materijalistički životni nazor«, pp. 7–64.

Supek, Rudi. »Protiv dogmatizma u ispitivanju ideologije«, *Hrvatsko kolo* 5/9–10 (1952), pp. 523–527.

Šarčević, Abdulah. »Hegelova filozofija povijesti i historijski materijalizam«, *Hrvatsko kolo* 5/6 (1952), pp. 347–352.

1953.

Kant, Immanuel. *Dvije rasprave*, preveo Viktor Sonnenfeld, pogovor Vladimir Filipović (Zagreb: Matica hrvatska, 1953).

Filozofska knjižnica, sv. 5.

Sadrži:

»Prolegomena za svaku buduću metafiziku«, pp. 7–146.

»Osnov metafizike čudoređa«, 149–226.

Vladimir Filipović, »Pogovor«, pp. 235–252.

1955.

Petrović, Gajo. *Engleska empiristička filozofija i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1955).

Filozofska hrestomatija V.

1956.

Bošnjak, Branko. *Grčka filozofija od prvih početaka do Aristotela i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1956).

Filozofska hrestomatija I.

Feuerbach, Ludwig. *Izbor iz djela*, preveo i pogovor napisao Vanja Sutlić (Zagreb: Matica hrvatska, 1956).

Filozofska knjižnica, sv. 6.

Filipović, Vladimir. *Filozofija renesanse i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1956).

Filozofska hrestomatija III.

1957.

Bošnjak, Branko. *Filozofija od Aristotela do renesanse i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1957).

Filozofska hrestomatija II.

Kangrga, Milan. *Racionalistička filozofija i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1957).

Filozofska hrestomatija IV.

Pejović, Danilo. *Francuska prosvjetiteljska filozofija i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1957).

Filozofska hrestomatija VI.

1958.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda. Knjiga I. Indijska filozofija i odabrani tekstovi* (Zagreb: Matica hrvatska, 1958).

Filozofska hrestomatija XI.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda. Knjiga II. Iran, Islam, Kina, Japan i odabrani tekstovi* (Zagreb: Matica hrvatska, 1958).

Filozofska hrestomatija XII.

Vranicki, Predrag. *Dijalektički i historijski materijalizam i odabrani tekstovi*. (Zagreb: Matica hrvatska, 1958).

Filozofska hrestomatija X.

1962.

Filipović, Vladimir. *Klasični njemački idealizam i odabrani tekstovi filozofa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1962).

Filozofska hrestomatija VII.

Vranicki, Predrag. *Dijalektički i historijski materijalizam i odabrani tekstovi*, 2. dop. izd. (Zagreb: Matica hrvatska, 1962).

Filozofska hrestomatija X.

1963.

Filipović, Vladimir. »O aksiologiji kao temeljnoj filozofskoj disciplini«, *Kolo* 1/2 (1963), pp. 224–228.

Grlić, Danko. »Zagrebački razgovori. (Uz simpozij *Filozofija i znanost*)«, *Kolo* 1/2 (1963), pp. 214–223.

Hauser, Arnold. *Filozofija povijesti umjetnosti*, preveo Drago Perković (Zagreb: Matica hrvatska, 1963).

Biblioteka Povijest umjetnosti.

Hauser, Arnold. »Umjetnost u društvu – društvo u umjetnosti«, preveo Drago Perković, *Kolo* 1 (1963) 3, pp. 369–382.

Odlomak iz knjige *Filozofija povijesti umjetnosti*.

Pejović, Danilo. »Teškoće s Nietzscheom«, *Kolo* 1/5 (1963), pp. 557–569.

Supek, Ivan. »Kultura u ovom razmravljenom smrtonosnom svijetu«, *Kolo* 1/4 (1963), pp. 419–426.

Vranicki, Predrag. »Presudnost distingviranja filozofije i znanosti«, *Kolo* 1/2 (1963), pp. 229–230.

Vranicki, Predrag. »O historijskom determinizmu i ljudskoj slobodi«, *Kolo* 1/7 (1963), pp. 223–236.

Zenko, Franjo. »Nesporazumi oko filozofije i kritike književnosti«, *Kolo* 1/5 (1963), pp. 644–649.

1964.

Filipović, Vladimir. »Estetika, njen predmet i njeno značenje«, *Kolo* 2/5 (1964), pp. 648–657.

Grlić, Danko. »O umjetničkom pristupu umjetnosti«, *Kolo* 2/1 (1964), pp. 65–74.

1965.

Brecht, Bert. »Neke pretpostavke estetike«, preveo Darko Suvin, *Kolo* 3/6 (1965), pp. 95–107.

Croce, Benedetto. »Leonardo filozof«, preveo Vladan Desnica. *Kolo* 3/5 (1965), pp. 554–569.

Predavanje održano u Firenzi 1906.

Filipović, Vladimir (ur.). *Filozofijski rječnik* (Zagreb: Matica hrvatska, 1965).
Filozofska hrestomatija, dodatni svezak.

Nacrt za korice i ovitak Boris Dogan. Sl. 11.

1966.

Brandt, Miroslav. »Društvene nauke u vrijeme Hrvatskoga narodnog preporoda«, *Kolo*, 4/8–10 (1966), pp. 375–390.

U tematskom broju posvećenom 130. obljetnici Hrvatskoga narodnog preporoda.

1967.

Pejović, Danilo. *Suvremena filozofija Zapada i odabrani tekstovi*. (Zagreb: Matica hrvatska, 1967).

Filozofska hrestomatija IX.

Oprema Alfred Pal.

1968.

De Dominis, Marko Antonije. »Iz *Crkvene države*«, preveo Veljko Gortan, *Kolo* 6/1–2 (1968), pp. 27–37.

Filipović, Vladimir. *Novija filozofija Zapada i odabrani tekstovi* (Zagreb: Matica hrvatska, 1968).

Filozofska hrestomatija VIII.

Filipović, Vladimir. »Zadaci filozofije kulture danas«, *Kolo* 6/11 (1968), pp. 440–444.

Gortan, Veljko. »Dominisovo djelo *De republica ecclesiastica*«, *Kolo* 6/1–2 (1968), pp. 18–26.

FILOZOFIJSKI RJEČNIK

Slika 11. *Filozofijski rječnik* u izdanju Matice hrvatske 1965. godine: dopunski svezak uz *Filozofsku hrestomatiju* pod uredništvom Vladimira Filipovića.

Kermauner, Taras. »Humanistička kritika i reistička nekritika«, preveo Branimir Donat, *Kolo* 6/11 (1968), pp. 445–451.

Krstić, Kruno. »Počeci filozofije u Hrvatskoj«, *Kolo* 6/5 (1968), pp. 325–332.

Novalis. »Himne noći [Pjesme 1, 2, 3, 4, 5 i 'Čežnja za smrću']«, preveli Truda i Ante Stamać. *Kolo* 6/1–2 (1968), pp. 52–60.

Pejović, Danilo. »Bilo a nije prošlo. O značenju tradicije«, *Kolo* 6/1–2 (1968), pp. 97–104.

Pejović, Danilo. »Filozofski pristup svijetu«, *Kritika* 1/1 (1968), pp. 56–60.

Pejović, Danilo. »Jedno objašnjenje o 'ljevičarstvu' i 'desničarstvu'«, *Kolo* 6/6 (1968), pp. 531–534.

Posavac, Zlatko. »Estetika Miroslava Krleže«, *Kolo* 6/7 (1968), pp. 3–35.
U broju posvećenom 75. godišnjici Miroslava Krleže.

Posavac, Zlatko. »Estetika u Hrvata od prvih početaka do sredine XX stoljeća (I)«, *Kolo* 6/10 (1968), pp. 324–340.

Posavac, Zlatko. »Estetika u Hrvata od prvih početaka do sredine XX stoljeća (II)«, *Kolo*, 6/12 (1968), pp. 503–525.

Posavac, Zlatko. »Filozofija krize i traženje puta u obrat: U povodu knjige Vanje Sutlića 'Bit i suvremenost', Sarajevo 1967.«, *Kritika* 1/3 (1968), pp. 284–295.

Selem, Petar. »Filozofija nove glazbe Theodora Adorna: Nolit, Beograd 1968«, *Kritika* 1/1 (1968), pp. 112–115.

Treguer, Michel. »'Živjeti i govoriti': Rasprava između François Jacoba, Romana Jakobsona, Claudea Lévi-Straussa i Philippea l'Héritiera«, preveo Z.[vonimir] M.[rkonjić], *Kolo* 6/6 (1968), pp. 474–491.

1969.

***. »Adornov posljednji intervju. Nema straha od bjelokosne kule«, preveo Z.[vonimir] M.[rkonjić], *Kolo* 7/11 (1969), pp. 1177–1182.

Razgovor časopisa *Spiegel* s Theodorom W. Adornom.

Bilankov, Ivo. »Filozofija i historija filozofije«, *Kolo* 7/5 (1969), pp. 476–478.
Prikaz knjige: Vladimir Filipović, *Novija filozofija Zapada* (Zagreb: Matica hrvatska, 1968).

Donat, Branimir. »Kritika i znanost«, *Kolo* 7/8–9 (1969), pp. 851–862.

U bloku *Strukturalizam*.

Donat, Branimir; Mrkonjić, Zvonimir (priredili). »Strukturalizam«, *Kolo* 7/8–9 (1969), pp. 735–906.

Foucault, Michel. »Odgovor na jedno pitanje«, preveo Željko Klaić, *Kolo* 7/8–9 (1969), pp. 789–806.

U bloku *Strukturalizam*.

Gotovac, Vlado. »Autsajderski fragmenti«, *Kritika* 2/4 (1969), pp. 69–84.

Gotovac, Vlado. »Glosa o filozofskom pjesništvu«, *Kritika* 2/4 (1969), pp. 34–36.

Junković, Zvonimir. »Strukturalizam — teorija i metoda«, *Kolo* 7/8–9 (1969), pp. 758–776.

U bloku *Strukturalizam*.

Lévi-Strauss, Claude. »Struktura i oblik: Osvrti na djelo Vladimira Ja. Proppa«, prevela J. Milinković-Cvitan, *Kolo* 7/8–9 (1969), pp. 863–885.

U bloku *Strukturalizam*.

Pejović, Danilo. »Karl Jaspers«, *Kolo* 7/4 (1969), pp. 364–366.

Pejović, Danilo. »Pomahnitala utopija (studentska kulturna mini-revolucija 1968. godine)«, *Kritika* 2/7 (1969), pp. 402–427.

Pejović, Danilo. »Quasi una theoria: Povodom smrti Th. W. Adorna«, *Kolo* 7/11 (1969), pp. 1171–1176.

Posavac, Zlatko. »Dvije varijacije (čitajući Antuna Branka Šimića)«, *Kolo* 7/12 (1969), pp. 1243–1254.

Posavac, Zlatko. »Hrvatska estetika XIX stoljeća u sovjetskoj ediciji *Pamjatniki mirovoj estetičkoj misli (Istorija estetiki, tom IV, polutom II, Moskva, 1968)*«, *Kolo* 7/6 (1969), pp. 604–607.

Posavac, Zlatko. »Kuda nam i kamo nestade znanost? Što u hrvatskom književnom jeziku znači 'znanost', a što 'nauka'?«, *Kritika* 2/5 (1969), pp. 238–245.

Pouillon, Jean. »Strukturalizam: pokušaj definicije«, prevela Ingrid Šafranek, *Kolo* 7/8–9 (1969), pp. 777–788.

U bloku *Strukturalizam*.

Šercar, Tvrtko. »Neestetičke marginalije uz ogled Z. Posavca 'Estetika Miroslava Krleže'«, *Kolo* 7/4 (1969), pp. 319–328.

Tenžera, Veselko. »Fenomenologija pada i preobraženja«, *Kolo* 7/12 (1969), pp. 1230–1242.

Viet, Jean. »Pitanje metode ili metoda?«, prevela Mirna Cvitan, *Kolo* 7/8–9 (1969), pp. 737–757.

U bloku *Strukturalizam*.

Zenko, Franjo. »Emmanuel Mounier«, *Kolo* 7/12 (1969), pp. 1287–1299.

1970.

Despot, Branko. *Filozofija Gjure Arnolda* (Zagreb: Matica hrvatska, 1970). Biblioteka Kolo, knj. 7. Sl. 12.

Despot, Branko. »Riječ u prilog metafizici«, *Kolo* 8/4 (1970), pp. 432–443. Napomena: »Poglavlje iz monografije *Filozofija Đure Arnolda* koja, ujesen, izlazi u nakladi *Kola*.«

Fromm, Erich. *Zaboravljeni jezik*, s engleskoga preveo Hrvoje Lisinski (Zagreb: Matica hrvatska, 1970). Biblioteka Znak.

Heziod. *Poslovi i dani*, preveo Albert Bazala, pjesnički dotjerao Nikola Milićević (Zagreb: Matica hrvatska, 1970).

Mala knjižnica poezije.

Za tisak priredio Vladimir Bazala.

Sadrži studiju: Albert Bazala, »Mudrost grčkog naroda u priči i pjesmi«, pp. 57–184.

Ladan, Tomislav. *Ta kritika* (Zagreb: Matica hrvatska, 1970).

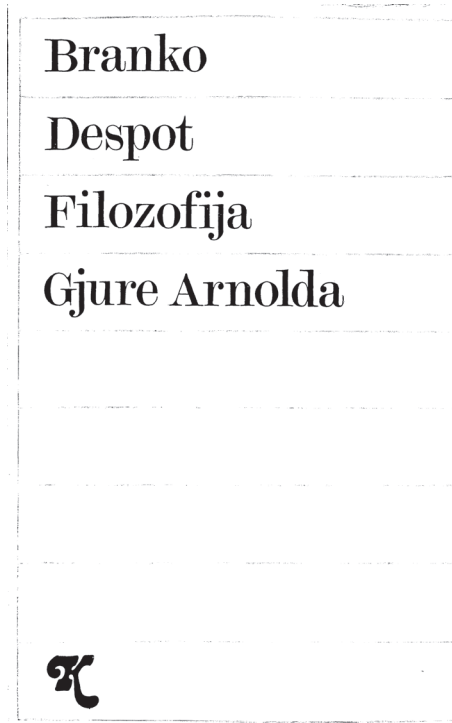
Suvremeni hrvatski pisci.

Sadrži: »Preobrazba znakova«, pp. 334–369.

Miščević, Nenad. »Filozofija odgoja Pavla Vuk-Pavlovića«, *Kolo* 8/2 (1970), pp. 191–195.

Posavac, Zlatko. »Estetički pogledi Adolfa Vebera Tkalčevića«, *Kolo* 8/3 (1970), pp. 281–298.

Posavac, Zlatko. »Estetika u Hrvata (III). Nacrt pregleda za razdoblje prve polovine XX stoljeća«, *Kolo* 8/9 (1970), pp. 985–995.

Slika 12. Monografija Branka Despota o Gjuri Arnoldu: izdanje Matice hrvatske 1970. godine.

Strukturalizam. Posebno izdanje časopisa *Kritika*, sv. 4 (Zagreb: Matica hrvatska, 1970).

Weizsäcker, Carl Friedrich Freiherr von. »Budućnost znanosti (odlomci)«, preveo D. Šćukanec, *Kolo* 8/4 (1970), pp. 425–427.

1971.

Balić, Karlo. »Naš udjel u velikom pothvatu«, razgovor vodio Zlatko Posavac, *Hrvatski tjednik* 1/19 (1971), p. 20.

Razgovori s istraživačima: u povodu Marijanskog i Mariološkog kongresa razgovaramo s jednim od najuglednijih skotista, fra Karlom Balićem.

Brida, Marija. »Oblikovati kritičku svijest o vlastitoj duhovnoj prošlosti«, razgovor vodio Zlatko Posavac, *Hrvatski tjednik* 1/11 (1971), p. 10.

O filozofskoj baštini Hrvata razgovaramo s dr Marijom Bridom: razgovori s istraživačima (3).

Bučan, Daniel. »Abul-‘Alâ’ al-Ma’rri ili usamljenost moralista«, *Kolo* 9/7 (1971), pp. 694–699.

Bučan, Daniel. »Slika i sudbina (antiestetička rasprava)«, *Kolo* 9/10 (1971), pp. 1036–1050.

Despot, Branko; uredništvo. »Neprolazne zasluge: u povodu tridesete obljetnice smrti Gjure Arnolda«, *Hrvatski tjednik* 1/10 (1971), p. 10.

Filipović, Vladimir. »O filozofskoj baštini Hrvatā«, *Hrvatski tjednik* 1/1 (1971), p. 17.

Filipović, Vladimir. »Svijet i zavičaj«, *Hrvatski tjednik* 1/3 (1971), p. 17.

Hoško, Franjo Emanuel. »Skolastička filozofija u Hrvatskoj«, razgovor vodio Zlatko Posavac, *Hrvatski tjednik* 1/12 (1971), p. 10.

Razgovor s dr. Franjom Emanuelom Hoškom: razgovori s istraživačima (4).

Kalin, Boris. »Ugrožen status humanističke nastave – filozofija: čudna odluka Zajednice gimnazijâ SR Hrvatske«, *Hrvatski tjednik* 1/18 (1971), p. 17.

Kalin, Boris; Posavac, Zlatko. »Problemi nastave filozofije: nastavnici filozofije zahtijevaju rješenje otvorenih problema svoje struke«, *Hrvatski tjednik* 1/9 (1971), p. 10.

Krstić, Kruno. »Bit će još mnogo otkrivalačkih iznenađenja«, razgovor vodio Zlatko Posavac, *Hrvatski tjednik* 1/3 (1971), p. 16.

Razgovori s istraživačima (2).

Lisinski, Zvonimir. »Povratak filozofije – obnova tradicije«, *Hrvatski tjednik* 1/2 (1971), p. 16.

Pejović, Danilo. »Otvorenost hrvatske kulture«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 1 (1971), pp. 43–50.

Posavac, Zlatko. »Ideja humaniteta kao temelj nazoru o svijetu i životu: u povodu 65. godišnjice života Vladimira Filipovića«, *Hrvatski tjednik* 1/16 (1971), pp. 10–11.

Posavac, Zlatko. »Ideju čovječanstva ljubiti u svom vlastitom narodu«, *Hrvatski tjednik* 1/6 (1971), p. 20.

Prikaz: Branko Despot, *Filozofija Gjure Arnolda* (Zagreb: Matica hrvatska, [1970]).

Posavac, Zlatko. »Hrvatska filozofija u sovjetskoj *Filozofskoj enciklopediji*«, *Hrvatski tjednik* 1/33 (1971), p. 20.

Posavac, Zlatko. »Ne, nije nevažno: nekoliko riječi o stručnom filozofijskom nazivlju«, *Hrvatski tjednik* 1/29 (1971), p. 17.

Posavac, Zlatko. »Prvi put objavljeno: iz rukopisne ostavštine Alberta Bazale«, *Hrvatski tjednik* 1/2 (1971), p. 16.

Posavac, Zlatko. »Smisovitost – najviši uvjet filozofije: Pavao Vuk-Pavlović sustavno je u nizu spisa izložio vlastiti nazor o svijetu i životu«, *Hrvatski tjednik* 1/14 (1971), p. 10.

Rodin, Davor. »Engelsovo određenje ideologije, znanosti i socijalizma«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 1 (1971), pp. 181–190.

Sergejev, Dimitrije. »Primjena klasične teorije alijenacije na historiju«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 2 (1971), pp. 357–368.

Stardelov, Georgi. »Estetički problem u filozofiji Pavla Vuk-Pavlovića«, *Kolo* 9/7 (1971), pp. 657–667.

Vuk-Pavlović, Pavao. »Djelovnost umjetnosti«, *Hrvatski tjednik* 1/15 (1971), p. 9.

Zenko, Franjo. »Marxova (samo)kritika (vlastitog) ekonomsko-socijalnog revolucionarizma«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 2 (1971), pp. 295–320.

1972.

Pejović, Danilo (ur.). *Nova filozofija umjetnosti: antologija tekstova* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1972).

Odabrao i predgovor napisao Danilo Pejović. Oprema Dalibor Martinis.

1978.

Bazala, Vladimir. *Pregled hrvatske znanstvene baštine* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1978).

Knjižnica studija i monografija o hrvatskoj kulturnoj baštini.

Bošnjak, Branko. *Filozofija od Aristotela do renesanse i odabrani tekstovi filozofa*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1978).

Filozofska hrestomatija II.

Bošnjak, Branko. *Grčka filozofija: od prvih početaka do Aristotela i odabrani tekstovi filozofa*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1978).

Filozofska hrestomatija I.

Filipović, Vladimir. *Filozofija renesanse i odabrani tekstovi filozofa*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1978).

Filozofska hrestomatija III.

Pejović, Danilo. *Francuska prosvjetiteljska filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1978).

Filozofska hrestomatija VI.

Vranicki, Predrag. *Dijalektički i historijski materijalizam i odabrani tekstovi*, 3. dop. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1978).

Filozofska hrestomatija X.

1979.

Filipović, Vladimir. *Klasični njemački idealizam i odabrani tekstovi filozofa*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979).

Filozofska hrestomatija VII.

Filipović, Vladimir. *Novija filozofija Zapada i odabrani tekstovi*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979).

Filozofska hrestomatija VIII.

Kangrga, Milan. *Racionalistička filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979).

Filozofska hrestomatija IV.

Pejović, Danilo. *Suvremena filozofija Zapada i odabrani tekstovi*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979).

Filozofska hrestomatija IX.

Petrović, Gajo. *Engleska empiristička filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979).

Filozofska hrestomatija V.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda. Knjiga I. Indijska filozofija i odabrani tekstovi*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979).

Filozofska hrestomatija XI.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda*. Knjiga II. *Iran, Islam, Kina, Japan i odabrani tekstovi*, 2. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979). Filozofska hrestomatija XII.

1982.

Bošnjak, Branko. *Filozofija od Aristotela do renesanse i odabrani tekstovi filozofa*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija II.

Bošnjak, Branko. *Grčka filozofija od prvih početaka do Aristotela i odabrani tekstovi filozofa*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija I.

Filipović, Vladimir. *Filozofija renesanse i odabrani tekstovi filozofa*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija III.

Filipović, Vladimir. *Klasični njemački idealizam i odabrani tekstovi filozofa*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija VII.

Filipović, Vladimir. *Novija filozofija Zapada i odabrani tekstovi*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija VIII.

Kangrga, Milan. *Racionalistička filozofija i odabrani tekstovi*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija IV.

Pejović, Danilo. *Francuska prosvjetiteljska filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija VI.

Pejović, Danilo. *Suvremena filozofija Zapada i odabrani tekstovi*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija IX.

Petrović, Gajo. *Engleska empiristička filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 3. (2. prošireno) izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Filozofska hrestomatija V.

Rousseau, Jean-Jacques. *Ispovijesti*, preveo Radovan Ivšić (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982). Oprema Alfred Pal.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda. Knjiga I. Indijska filozofija i odabrani tekstovi*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982).
Filozofska hrestomatija XI.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda. Knjiga II. Iran, Islam, Kina, Japan i odabrani tekstovi*, 3. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982).
Filozofska hrestomatija XII.

Vranicki, Predrag. *Dijalektički i historijski materijalizam i odabrani tekstovi*, 4. (2. dopunjeno) izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1982).
Filozofska hrestomatija X.

1983.

Bošnjak, Branko. *Filozofija od Aristotela do renesanse i odabrani tekstovi filozofa*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
Filozofska hrestomatija II.

Bošnjak, Branko. *Grčka filozofija od prvih početaka do Aristotela i odabrani tekstovi filozofa*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
Filozofska hrestomatija I.

Filipović, Vladimir. *Filozofija renesanse i odabrani tekstovi filozofa*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
Filozofska hrestomatija III.

Filipović, Vladimir. *Klasični njemački idealizam i odabrani tekstovi filozofa*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
Filozofska hrestomatija VII.

Filipović, Vladimir. *Novija filozofija Zapada i odabrani tekstovi*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
Filozofska hrestomatija VIII.

Kangrga, Milan. *Racionalistička filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
Filozofska hrestomatija IV.

Ladan, Tomislav. *Parva mediaevalia* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).

Sadrži:

»Marulićev syllabus«, pp. 83–182;

»Kako prevoditi Aristotela«, pp. 191–200;

»Toma Akvinski u izboru«, pp. 201–218;
 »Knjiga o Novoj sveopćoj filozofiji Frane Petrića«, pp. 219–229.

Pejović, Danilo. *Francuska prosvjetiteljska filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
 Filozofska hrestomatija VI.

Pejović, Danilo. *Suvremena filozofija Zapada i odabrani tekstovi*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
 Filozofska hrestomatija IX.

Petrović, Gajo. *Engleska empiristička filozofija i odabrani tekstovi filozofa*, 4. (2. prošireno) izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
 Filozofska hrestomatija V.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda*. Knjiga I. *Indijska filozofija i odabrani tekstovi*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
 Filozofska hrestomatija XI.

Veljačić, Čedomil. *Filozofija istočnih naroda*. Knjiga II. *Iran, Islam, Kina, Japan i odabrani tekstovi*, 4. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
 Filozofska hrestomatija XII.

Vranicki, Predrag. *Dijalektički i historijski materijalizam i odabrani tekstovi*, 4. (2. prošireno) izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983).
 Filozofska hrestomatija X.

1984.

Filipović, Vladimir (ur.). *Filozofijski rječnik*, 2. dop. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1984).
 Biblioteka Rječnici.

Kant, Immanuel. *Kritika čistoga uma*, preveo Viktor D. Sonnenfeld (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1984).

Napomena na str. 2: »Tekst prvoga izdanja iz godine 1781. s dodatkom svih nadopuna drugoga izdanja iz godine 1787«.

Sadrži:

Vladimir Filipović, »Bilješka o izdanjima Kantove Kritike čistoga uma«, pp. 413–415.

Vladimir Filipović, »Kratka Kantova biografija«, pp. 416–417.

Vladimir Filipović, »Kantova *Kritika čistoga uma* danas, u povodu nedavne dvjestogodišnjice prvog izdanja«, pp. 419–434.

1986.

Posavac, Zlatko. *Estetika u Hrvata: istraživanja i studije* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1986).

Knjižnica Studije, monografije, kritike. Sl. 13.

1989.

Filipović, Vladimir (ur.). *Filozofijski rječnik*, 3. dop. izd. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1989).

Biblioteka Rječnici.

1991.

Barbarić, Damir. »Riječ kao ime: Osnovne crte Heideggerova promišljanja biti jezika«, *Kolo* 1/3 (1991), pp. 61–73.

Slika 13. Istraživanja i studije Zlatka Posavca o hrvatskoj estetici: izdanje Matice hrvatske 1986. godine.

Hlad, Dragutin. »O jeziku za jezik«, *Hrvatska revija* 41/3–4 (1991), pp. 370–375.

Vasilj, Kvirin. »Zakašnjeli odgovor Baruhu Spinozi«, *Hrvatska revija* 41/1–2 (1991), pp. 172–186.

1992.

Adamić, Stanislava. »Pjesnikovo doživljavanje Boga«, *Hrvatska revija* 42/1 (1992), pp. 114–117.

Barbarić, Damir. »Misliti u vlastitu jeziku«, *Kolo* 2/1 (1992), pp. 5–19.

Cipra, Marijan i Katarina. »Rainer Maria Rilke i mrtvi«, *Kolo* 2/1 (1992), pp. 65–73.

1993.

Barbarić, Damir (ur.). *Filozofija i teologija* (Zagreb: Matica hrvatska – Školska knjiga, 1993).

Izdanja u suradnji.

Autori: Erna Banić-Pajnić, Damir Barbarić, Miljenko Belić, Branko Bošnjak, Rudolf Brajičić, Danijel Bučan, Branko Despot, Mislav Ježić, Stjepan Kušar, Hrvoje Lasić, Nikola Skledar, Franjo Zenko.

Barbarić, Damir. »Rječnik je sok svega znanstva«, *Kolo* 3/11–12 (1993), pp. 936–953.

Ulomak iz veće studije u pripremi. Za ishodište usp. Damir Barbarić, »Misliti u vlastitu jeziku«, *Kolo* 2/1 (1992), pp. 5–19.

Bosanac, Danko. »Hrvatski prirodoslovci u europskom kontekstu«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 1 (1993), pp. 175–184.

Dadić, Žarko. »Fenomen hrvatskog prirodoslovca«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 1 (1993), pp. 1–5.

Lorković, Hrvoje. »Humanistička etika iz Pesnice«, *Hrvatska revija* 43/1 (1993), pp. 28–33.

Paušek-Baždar, Snježana. »Hrvatski prirodoslovci Dubrovčani«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 1 (1993), pp. 125–150.

Sunić, Tomislav. »Émile Cioran i nostalgija za smrću«, *Hrvatska revija* 43/4 (1993), pp. 503–511.

Tadić, Dubravko. »Boškovićeve hipoteze i suvremene predodžbe o građi tvari«, *Hrvatski znanstveni zbornik* 1 (1993), pp. 7–26.

Vasilj, Kvirin. »Moralni zakon i Emanuel Kant«, *Hrvatska revija* 43/4 (1993), pp. 444–462.

1994.

Agamben, Giorgio. »Što je logor?«, prevela Morana Čale–Knežević, *Vijenac* 2/20 (1994), p. 20.

Agamben, Giorgio. »Zoon i bios. O posvemašnjem ljudskom bankrotu. Javno i privatno.«, s talijanskoga prevela Ljiljana Avirović, *Vijenac* 2/13 (1994), p. 15.

Paul Ricoeur. »Zlo – izazov za filozofiju«, razgovor vodio François Azouvi, prevela Ana Prpić, *Vijenac* 2/15 (1994), p. 11.

Barbarić, Damir. »Ideja Europe: Primjer Huga von Hofmannstahla«, *Kolo* 4/11–12 (1994), pp. 1143–1154.

Becker, Annette. »Između snova i more: Etika i rat«, *Vijenac* 2/23 (1994), p. 25.

Eco, Umberto. »U potrazi za savršenim jezikom«, prevela Jelena Butković, *Vijenac* 2/17 (1994), p. 17; 2/18 (1994), p. 19; 2/19 (1994), p. 10.
Napomena: Umberto Eco prvi put u *Vijencu*.

Popper, Karl R. »O intelektualnoj odgovornosti«, prevela Truda Stamać, *Vijenac* 2/20 (1994), p. 27.

Posavac, Zlatko. »Nekrolog kao obračun«, *Vijenac* 2/14 (1994), p. 39.
U rubrici »Reagiranjā«.

Radica, Bogdan. »Metafizične krpice: Razgovori s Nikolajem A. Berdjajevim i Jacquesom Maritainom«, *Vijenac* 2/20 (1994), p. 23.

Supek, Ivan. »Akademija kao intelektualni i moralni autoritet«, razgovor vodila Meri Štajduhar, *Vijenac* 2/10 (1994), pp. 3–4.

Šipuš, Vesna. »Androgin i veliko zlo: filozofska bajka«, *Hrvatska revija* 44/4 (1994), pp. 633–643.

Štajduhar, Meri. »Uvod u Zlatka Posavca«, *Vijenac* 2/15 (1994), p. 31.
U rubrici »Reagiranjā«.

Šundov, Zvonko. »U povodu obnovljenih izdanja dviju knjiga Branka Bošnjaka (B. Bošnjak: *Filozofija – uvod u filozofsko mišljenje i rječnik i Filozofija i kršćanstvo*)«, *Kolo* 4/7–8 (1994), pp. 765–771.

Tarle Ml., Marko. »Hrvatski narod na razmeđi povijesnog naslijeđa, civilizacije trećeg milenija i barbarskog susjedstva«, *Hrvatska revija* 44/2–3 (1994), pp. 247–275.

Vujić, Antun. »Popper u prahu – papar u zrnu: U povodu smrti Karla Raimunda Poppera (1902–1994)«, *Vijenac* 2/20 (1994), p. 27.

1995.

***. »Smrt filozofa Gillesa Deleuzea. In memoriam (Le Figaro)«, prevela Ana Prpić, *Vijenac* 3/49 (1995), p. 13.

Barbarić, Damir. »Kako misliti Europu? Svijest o krizi«, *Vijenac* 3/51 (1995), p. 8.

Bruckner, Pascal. »Avangarda je mrtva«, razgovor vodio Jere Tarle, *Vijenac* 3/47 (1995), pp. 22–23.

Danolić, Josip. »Josip Oslić, *Utemeljenje etike kod Vladimira Solovjeva* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1994)«, *Hrvatska revija* 45/3 (1995), pp. 414–416.

Horvatov, Tomislav. »Stoljeće Ernsta Jüngerera«, *Vijenac* 3/34 (1995), p. 28.

Huizinga, Johan. »Estetički elementi u historijskoj misli: Nastupno predavanje na Sveučilištu u Groningenu 1905. godine«, prevela Ana Prpić, *Vijenac* 3/35 (1995), p. 16; 3/36 (1995), p. 15; 3/37 (1995), p. 15.

Ježić, Mislav. »Indologija u Hrvatskoj. Otvorimo Indije«, *Vijenac* 3/34 (1995), p. 24.

Martinović, Ivica. »Europa iz Dubrovnika gledana«, razgovor vodila Jelena Obradović, *Vijenac* 3/45 (1995), p. 9.

Paić, Žarko. »Postmoderna i kulturna politika«, *Vijenac* 3/43 (1995), p. 13.

Popović, Bruno. »Suvremeni prosvjetitelj Voltaire: Mitovi i zbilje«, *Vijenac* 3/39 (1995), p. 26.

Sesardić, Neven. »Apsurd do vrhunca«, razgovor vodila Meri Štajduhar, *Vijenac* 3/44 (1995), pp. 4–5.

Stamać, Ante. »Filozofski pjesnik Janko Bubalo: nacrt studije«, *Hrvatska revija* 45/3 (1995), pp. 306–317.

Talanga, Josip. »Što je tolerancija u Hrvata. Simpozij Odjela za filozofiju Matice hrvatske, Zagreb, 20–21. travnja 1995.«, *Vijenac* 3/34 (1995), p. 16.

Vasilj, Kvirin. »O dokazivanju Božje opstojnosti«, *Hrvatska revija* 45/3 (1995), pp. 238–255.

1996.

Barbarić, Damir. »Distanca od politike i svake ideologije«, razgovor vodila Meri Štajduhar, *Vijenac* 4/60 (1996), pp. 14–15.

Barbarić, Damir. »Filozofija između sajmova: Izdavači specijalizirani za filozofijsku literaturu«, *Vijenac* 4/71 (1996), p. 24.

Barbarić, Damir. »Philosophy between Fairs: A review of philosophical publishing in Croatia between two Frankfurt book fairs«, posebno izdanje: *Frankfurt Book Fair 1996*, *Vijenac* 4/71 (1996), p. 7.

Hösle, Vittorio. *Filozofija ekološke krize*, prevela Darija Domić, pripremio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1996).

Parnas. Niz filozofija.⁹¹

Paić, Žarko. »Barbarstvo kao nostalgija«, *Kolo* 5/3 (1996), pp. 89–98.

Paić, Žarko. »Bog filozofa«, *Vijenac* 4/77–78 (1996), p. 12.

Prikaz: Walter Schulz, *Bog novovjekovne metafizike* (Zagreb: Matica hrvatska, 1996).

Paić, Žarko. »Kad bogovi prolupaju«, *Vijenac* 4/53 (1996), p. 9.

Pejović, Danilo. »Filozofija i izazov i poziv«, razgovor vodila Grozdana Cvitan, *Vijenac* 4/76 (1996), pp. 6–7.

Pejović, Danilo. »Hegel i Kantova ideja o vječnom miru«, *Kolo* 5/4 (1996), pp. 13–17.

Pinterović, Antun. »*Salus patriae*: razmatranja o nacionalizmu, kozmopolitizmu i humanizmu: povodom 40-godišnjice smrti francuskoga filozofa Juliena Bende (1867–1956)«, *Hrvatska revija* 46/1 (1996), pp. 14–29.

⁹¹ Prva knjiga u ovom nizu.

Rusan, Rajka. »Obratnica čovjekova bitka«, *Vijenac* 4/77–78 (1996), p. 12.
Prikaz: Vittorio Hösle, *Filozofija ekološke krize* (Matica hrvatska: Zagreb, 1996).

Schulz, Walter. *Bog novovjekovne metafizike*, pripremio i preveo Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1996).

Parnas. Niz filozofija.

Šporer, David. »Što je nama Heidegger? Simpozij Hrvatskog filozofskog društva«, *Vijenac* 4/77–78 (1996), p. 45.

Šundov, Zvonko. »Prva hrvatska povijest filozofije (B. Bošnjak: Povijest filozofije)«, *Kolo* 5/2 (1996), pp. 302–308.

Vasilj, Kvirin. »Religija, prirodne i društvene znanosti«, *Hrvatska revija* 46/2 (1996), pp. 273–280.

Wisser, Richard. »Filozofija u potvrđivanju«, s njemačkoga prevela Vesna Batovanja, *Vijenac* 4/74 (1996), p. 30.

Iz knjige: Richard Wisser, *Karl Jaspers: Philosophie in der Bewährung*.

1997.

Barbarić, Damir. Filozofija i filozof. Znanost i opće dobro. Znanstveni skup Odjela za prirodoslovlje i matematiku Matice hrvatske, *Vijenac* 5/86 (1997), p. 37.

Bubner, Rüdiger. *Estetsko iskustvo*, preveo Tihomir Engler, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Parnas. Niz filozofija.

Čačinović, Nadežda. »Umjetnost filozofije«, *Vijenac* 5/92 (1997), p. 12.

U rubrici »Novi prijevodi«. Prikazi dviju knjiga: Arthur C. Danto, *Preobražaj svakidašnjeg* (Zagreb: Kru-Zak, 1997); Rüdiger Bubner, *Estetsko iskustvo* (Matica hrvatska: Zagreb, 1997).

Figal, Günter. *Smisao razumijevanja*, prevela Darija Domić, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Parnas. Niz filozofija.

Gadamer, Hans-Georg. *Nasljeđe Europe*, preveo Kiril Miladinov, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Parnas. Niz filozofija.

Gregorić, Pavel. »Stoljeće lisice. In memoriam: Isaiah Berlin (6. lipnja 1909. – 5. studenoga 1997)«, *Vijenac* 5/102 (1997), p. 18.

Jurić, Hrvoje. »Promišljanje Europe«, *Vijenac* 5/87 (1997), p. 11.
Prikaz knjige: Hans Georg Gadamer, *Nasljeđe Europe* (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Meštrović, Matko. »Cjelovitost spoznaje i vrijednosna orijentacija«, *Kolo* 6/4 (1997), pp. 216–234.

Nietzsche, Friedrich. *Rođenje tragedije*, prevela Vera Čičin-Šain, priredio Branko Despot (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).
Parnas. Niz filozofija.

Paić, Žarko. »Heidegger u zrcalu dekonstrukcije«, *Kolo* 6/4 (1997), pp. 235–244.

Rousseau, Jean-Jacques. *Sanjarije samotnog šetača*, prevela Bosiljka Brlečić, pripremio Milivoj Solar (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).
Parnas. Niz filozofija.

Scheier, Claus-Artur. *Oproštaj spekulativnog uma*, preveo Kiril Miladinov, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).
Parnas. Niz filozofija.

Tarle, Jere. »Infantilizam kraja stoljeća«, *Vijenac* 5/87 (1997), p. 10.
Prikaz knjige: Pascal Bruckner, *Napast nedužnosti* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1997).

Tarle, Marko. »Znanstveni skup *Etika i znanost*«, *Vijenac* 5/87 (1997), p. 39.
Vijesti iz Matice hrvatske.

Voltaire. *Rasprava o toleranciji*, prevela Bosiljka Brlečić, priredio Milivoj Solar (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).
Parnas. Niz filozofija.

1998.

Arendt, Hannah. »Gdje smo kada mislimo«, prevela Nadežda Čačinović Puhovski, *Kolo* 8/3 (1998), pp. 129–144.

Derrida, Jacques. »Gostoljubivost kao pravo«, razgovor vodio Thomas Assheuer, preveo s francuskoga Srđan Rahelić, *Vijenac* 6/119–120 (1998), pp. 26–27.

Barbarić, Damir. »Havel, Michnik i nedovršena revolucija. Razgovor Václava Havela i Adama Michnika o ophođenju s prošlošću«, *Vijenac* 6/108 (1998), pp. 4–5.

Barbarić, Damir. »IUC naspram države«, razgovor vodila Iva Pleše, *Vijenac* 6/107 (1998), p. 13.

Baumgartner, Hans Michael. *Konačni um*, prevela Darija Domić, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).
Parnas. Niz filozofija.

Bračanović, Tomislav. »Hermeneutika i metafizika«, *Vijenac* 6/108 (1998), p. 13.
Prikaz knjige: Günter Figal, *Smisao razumijevanja* (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Bračanović, Tomislav. »Pojam uma i kantovska baština«, *Vijenac* 6/123 (1998), p. 18.
Prikaz knjige: Hans Michael Baumgartner, *Konačni um* (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

Bračanović, Tomislav. »Svijest o situaciji«, *Vijenac* 6/113 (1998), p. 14.
Prikaz knjige: Karl Jaspers, *Duhovna situacija vremena* (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

Camus, Albert. *Mit o Sizifu*, preveo Stojan Vučićević, priredio Milivoj Solar (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).
Parnas. Niz filozofija.

Čačinović, Nadežda. »Tko misli«, *Kolo* 8/3 (1998), pp. 121–128.

Eco, Umberto. »Definicije netolerancije«, *Vijenac* 6/112 (1998), p. 12.

Figal, Günter. »Dnevnik jedne ljubavi«, preveo Damir Barbarić, *Vijenac* 6/125 (1998), p. 27.
Uz izdanje: Hannah Arendt/Martin Heidegger, *Briefe 1925–1975 und andere Zeugnisse*, hrsg. Ursula Ludz (Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1998).

Filipović, Ljiljana. »Nesvjesno u filozofiji«, *Vijenac* 6/108 (1998), p. 40.

Fink, Eugen. *Uvod u filozofiju*, prevela Božica Zenko, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).
Parnas. Niz filozofija.

Fleck, Hans-Georg. »Sudbinski važan dijalog«, *Vijenac* 6/114 (1998), p. 11.
Ogledi: liberalizam i katoličanstvo.

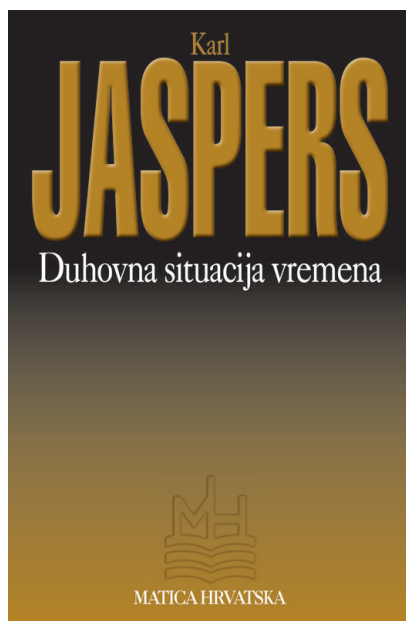
Jaspers, Karl. *Duhovna situacija vremena*, prevela Vera Čičin-Šain, priredio Danilo Pejović (Zagreb: Matica hrvatska, 1998). Sl. 14.
Parnas. Niz filozofija.

Jurić, Hrvoje. »Creski simpozij o bioetici: Skup *Izazovi bioetike*«, *Vijenac* 6/123 (1998), pp. 24–25.
Izjave: Ante Čović, Ivan Šegota, Marijan Jošt, Božidar Vrhovac.

Jurić, Hrvoje. »Izazovi bioetike: Moral i znanost«, *Vijenac* 6/123 (1998), p. 24.

Jurić, Hrvoje. »Pitanja novovjekovne metafizike«, *Vijenac* 6/125 (1998), p. 11.
Claus-Artur Scheier, *Oproštaj spekulativnog uma* (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Jurić, Hrvoje. »Solarovo umijeće tumačenja«, *Vijenac* 6/111 (1998), p. 16.
Prikaz knjige: Milivoj Solar, *Vježbe tumačenja* (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Slika 14. Jaspersovo djelo *Duhovna situacija vremena* objavljeno u Matičinoj knjižnici »Parnas. Niz filozofija« 1998. godine.

Jünger, Ernst. »Odlazak u šumu ili Rasprava o odmetniku«, prevela Bosiljka Brlečić. *Vijenac* 6/108 (1998), p. 16.

Novalis. *Himne noći / Fragmenti*, preveli Truda Stamać i Ante Stamać, priredila Truda Stamać (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

Parnas. Niz književnost.

Otto, Walter Friedrich. *Theophania*, preveo i priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

Parnas. Niz filozofija.

Paić, Žarko. »Dogma o razlici«, *Kolo* 8/2 (1998), pp. 50–61.

Petrić, Frane. *Sretan grad*, preveo Vladimir Premec, priredio Milivoj Solar (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

Parnas. Niz filozofija.

Pinterović, Antun. »Zašto je Sokrat morao umrijeti: iliti o zamršenim odnosima između nastave i politike«, *Hrvatska revija* 48/3 (1998), pp. 571–583.

Platon. *Eutifron*, preveo i priredio Jure Zovko (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

Parnas. Niz filozofija.

Pleše, Iva. »Novo iz Matice hrvatske«, *Vijenac* 6/111 (1998), p. 5.

Skupni prikaz: Eugen Fink, *Uvod u filozofiju*, priredio Damir Barbarić; Hans Michael Baumgartner, *Konačni um: K sporazumu filozofije o samoj sebi*, priredio Damir Barbarić; Ante Sekulić, *Rasprave o jeziku bačkih Hrvata*; Viktor Žmegač, *Bečka moderna: portret jedne kulture*.

Pozaić, Valentin. »Etika u genetici. Znanstvena tribina u MH, 4. veljače 1998.«, *Vijenac* 6/108 (1998), p. 38.

Iz Matice hrvatske.

Protrka, Marina. »Što filozofi rade. Skupština Odjela za filozofiju Matice hrvatske i razgovor o Hrestomatiji filozofije, Matica hrvatska, 16. prosinca 1997.«, *Vijenac* 6/105 (1998), p. 37.

Rorty, Richard. »Dva djela skrušenja. (Tekst iz *Frankfurter Allgemeine Zeitung* u povodu stotinu i pedesete obljetnice *Komunističkog manifesta*)«, izabrao i preveo Damir Barbarić, *Vijenac* 6/115 (1998), pp. 12–13.

Solar, Milivoj. »Postmodernizam i mit«, *Kolo* 8/1 (1998), pp. 138–157.

Stefanija, Leon. »Glazba kao govor. S 14. međunarodnoga kongresa za estetiku *Estetika kao filozofija*, Ljubljana, 1–5. rujna 1998.«, *Vijenac* 6/122 (1998), p. 5.

Supek, Rudi. »IUC mora opstati«, priredila Iva Pleše, *Vijenac* 6/107 (1998), p. 13.

Šporer, David. »Razobličeni Voltaire«, *Vijenac* 6/108 (1998), p. 23.
Prikaz knjige: Voltaire, *Rasprava o toleranciji* (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Tarle, Marko. »Znanost i religija«, *Kolo* 8/4 (1998), pp. 101–105.

Trinajstić, Nenad. *Ogledi o znanosti i znanstvenicima* (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

Mala knjižnica Matice hrvatske.

Valentić, Tonči. »Cijeli raspon svijeta«, *Vijenac* 7/143 (1999), p. 11.
Prikaz knjige: Walter Friedrich Otto, *Theophania: Duh starogrčke religije* (Zagreb: Matica hrvatska, 1998).

1999.

Barišić, Pavo. »Kantova filozofija prava i kreposti«, *Vijenac* 7/128 (1999), p. 27.

Barišić, Pavo. »Krise potiču razvoj filozofije«, razgovor vodila Ivana Mandić Hekman, *Vijenac* 7/141–142 (1999), pp. 10–11.

Barišić, Pavo. »Što je umno u pravu?«, *Vijenac* 7/131 (1999), p. 26.

Biti, Vladimir. »Etika i vrijednost«, *Kolo* 9/3 (1999), pp. 183–211.

Butković, Davor. »Znanost i postmoderna«, *Hrvatska revija* 49/1–2 (1999), pp. 57–63.

Cipra, Marijan. *Metamorfoze metafizike* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).
Posebna izdanja.

Drilo, Kazimir. »Kritika (ne)pripitomljena uma. Peter Sloterdijk. Njemačka u prijeporima«, *Vijenac* 7/150 (1999), p. 3.

Figal, Günter. »Istina i lijepa obmana«, prevela Jasenka Udier, *Kolo* 9/3 (1999), pp. 212–226.

Grondin, Jean. *Smisao za hermeneutiku*, prevela Darija Domić, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Parnas. Niz filozofija.

Heidegger, Martin. *Rektorski govor*, prevela i protumačila Dunja Melčić, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Parnas. Niz filozofija.

Ježić, Mislav. *Ṛgvedske upanišadi: Aitareya i Kaušitaki* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Posebna izdanja. Nakladnička cjelina: Početci indijske filozofije.

Jurić, Hrvoje. »Bioetički aspekti genetičkog inženjerstva: Okrugli stol«, *Vijenac* 7/135 (1999), p. 27.

Jurić, Hrvoje. »Filozofi o genetikici. Etički i tehnički aspekti genetskog inženjerstva, Analitička sekcija Odjela za filozofiju MH, Zagreb, 24. ožujka 1999.«, *Vijenac* 7/133 (1999), p. 24.

Jurić, Hrvoje. »Svjetska iskustva i hrvatska moralna zbilja: Skup *Primijenjena etika* u organizaciji Međunarodne hrvatske inicijative i Europskog pokreta, Zagreb, Europski dom, 5–6. veljače 1999.«, *Vijenac* 7/130 (1999), p. 26.

Jurić, Hrvoje. »Temeljno pitanje (bio)medicinske etike. Skup Informed consent u europskoj zbilji, Zagreb, 26–27. veljače 1999.«, *Vijenac* 7/131 (1999), p. 27.

Jünger, Ernst. »Odmatanje u šumu / Sada i ovdje«, prevela Bosiljka Brlečić, *Vijenac* 7/129 (1999), p. 28.

Kant, Immanuel. *Metafizika čudoređa*, preveo Dražen Karaman, priredio Pavo Barišić (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Posebna izdanja.

Mikelić, Nives. »Alexu ne daju... odrasti«, *Vijenac* 7/148 (1999), pp. 12–13.

Prikaz knjige: Anthony Burgess, *Paklena naranča* (Zagreb: Feniks, 1999).

Nietzsche, Friedrich. *O istini i laži u izvanmoralnom smislu*, preveo i priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Parnas. Niz filozofija.

Paić, Žarko. »Zagonetka Sutlićeve ‘stvari’ naroda«, *Kolo* 9/1 (1999), pp. 431–439.

Pejović, Danilo. *Suvremena filozofija Zapada* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999). Parnas. Niz filozofija.⁹²

⁹² Tekst je isti onome u istoimenom svesku Filozofske hrestomatije, uz iznimku jedne rečenice u »Uvodu«. U ovom su izdanju dodane »Bilješke«, »Kazalo imena« i »Bilješka o autoru«.

Pinterović, Antun. »Religija – filozofija – znanost: tri evolutivna stanja ljudskog duha ili tri govora o stvarnosti«, *Hrvatska revija* 49/1–2 (1999), pp. 28–39.

Pozaić, Valentin. »Genetika i etika«, *Hrvatska revija* 49/3 (1999), pp. 721–723.

Von Uslar, Detlev. *Psihologija i svijet*, prevela Vera Čičin-Šain, priredio Danilo Pejović (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Parnas. Niz filozofija.

Valentić, Tonči. »Kantovo nebo nad nama«, *Vijenac* 7/146 (1999), p. 13.

Prikaz knjige: Immanuel Kant, *Metafizika čudoređa* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Zovko, Nikola. »Smjer vremena: svrha, razlog, smisao i značenje u filozofiji prirode«, *Hrvatska revija* 49/1–2 (1999), pp. 411–419.

2000.

Barbarić, Damir. »Svi govore o meni, nitko ne misli na mene. (Ususret Međunarodnom simpoziju *Nietzscheovo nasljeđe*, Zagreb, 9–11. studenoga 2000. u organizaciji Odjela za filozofiju Matice hrvatske)«, *Vijenac* 8/174 (2000), pp. 14–15.

Barišić, Pavo. »Filozofija vremena. (Uz međunarodni simpozij *Dani Frane Petrića*, 25–28. lipnja 2000)«, *Vijenac* 8/166 (2000), p. 7.

Barišić, Pavo. »Hegel i fenomenologija slobode ljudskih prava«, *Vijenac* 8/171 (2000), p. 13.

Barišić, Pavo. »Traganje za nadom«, *Vijenac* 8/178–179 (2000), p. 7.

Berak, Sandra. »Spoznajni poticaj«, *Vijenac* 8/163 (2000), p. 9.

Prikaz knjige: Milivoj Solar, *Granice znanosti o književnosti: Izabrani ogledi* (Zagreb: Naklada P. I. P. Pavičić, 2000).

Cassirer, Ernst. *Prilozi filozofiji jezika*, preveo Dario Škarica, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 2000).

Parnas. Niz filozofija.

Drilo, Kazimir. »Zbilja i fikcija. Dieter Henrich i nacrt idealističke teorije umjetničkoga djela«, *Vijenac* 8/155 (2000), p. 13.

Drilo, Kazimir. »Opasnosti kibernetškoga totalizma«, *Vijenac* 8/170 (2000), p. 5.

Grubišić, Vinko. »Stručno, jednostavno i uglavnom korektno«, *Kolo* 10/4 (2000), pp. 406–411.

Prikaz knjige: Paul F. Grendler (ur). *Encyclopedia of the Renaissance* (Scribner Book Company, 1999).

Hekman, Jelena. »Od trenutka do vječnosti. (O Vladi Gotovcu)«, *Vijenac* 8/177 (2000), pp. 3–6.

Held, Klaus. *Fenomenologija političkoga svijeta*, preveo Željko Pavić, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 2000).

Parnas. Niz filozofija.

Jolić, Tvrtko. »Filozofi vole živjeti. (Matica hrvatska, Odjel za filozofiju, *Europska hermeneutika od Matije Vlačića Ilirika do Hans-Georga Gadamera*, Zagreb, 11–12. veljače 2000)«, *Vijenac* 8/156 (2000), p. 38.

Vijesti iz Matice hrvatske.

Koharović, Nebojša. »Hermeneutički simpozij«, *Vijenac* 8/155 (2000), p. 38.

Vijesti iz Matice hrvatske.

Koren, Aljoša. »Vrhovi duhovnosti«, *Vijenac* 8/176 (2000), p. 38.

Prikaz knjige: Mislav Ježić, *Rgvedski upanišadi* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Martinović, Ivica. »Ruđer Bošković i Amerika«, *Kolo* 10/3, pp. 6–29.

Meštrović, Matko. »Prostor ciljeva«, *Kolo* 10/1 (2000), pp. 48–65.

Otto, Stephan. *Ogledi o filozofiji renesanse*, prevela Darija Domić, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 2000).

Parnas. Niz filozofija.

Pažanin, Ante. »Otvorena pitanja hrvatske filozofije. (Proširena riječ na predstavljanju zbornika *Otvorena pitanja povijesti hrvatske filozofije* 8. studenog 2000. u Institutu za filozofiju u Zagrebu)«, *Vijenac* 8/177 (2000), p. 23.

Petričević, Vlado. »Estetika je dio etike«, *Vijenac* 8/162 (2000), p. 21.

Dossier »Arhitektura i politika«.

Popović, Dimitrije. »Čovjek u vjeri nikad nije izgubljen«, razgovor vodila Jelena Hekman, *Vijenac* 8/174 (2000), pp. 16–17.

Rorty, Richard. »Dekonstrukcija – pouzdani svjedok vremena?«, preveo Tonči Valentić, *Vijenac* 8/171 (2000), p. 15.

Esej.

Schiffler, Ljerka. »Želim piti iz svih izvora! (Giordano Bruno 1548–1600)«, *Vijenac* 8/160 (2000), p. 20.

Supek, Ivan. »Za svjetsku zajednicu«, *Hrvatska revija* 50/2–3 (2000), pp. 305–332.

Škarica, Dario. »Nove teme i imena. (Znanstveni skup *Recepcija hrvatskih filozofa u svijetu*, Institut za filozofiju, Zagreb, 8–9. studenoga 2000)«, *Vijenac* 8/176 (2000), p. 7.

Šundov, Zvonko. »Kontroverzni Heidegger«, *Kolo* 10/2 (2000), pp. 441–445. Prikaz knjige: Martin Heidegger, *Rektorski govor* (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).

Šundov, Zvonko. »Stoljeće Gadamera«, *Kolo* 10/1 (2000), pp. 515–518. Prikaz knjige: Hans-Georg Gadamer, *Nasljeđe Europe* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Vattimo, Gianni. *Kraj moderne*, preveo Mario Kopic, priredio Damir Barbarić (Zagreb: Matica hrvatska, 2000).
Parnas. Niz filozofija.

Valentić, Tonči. »Amerikance ne zanima renesansna filozofija. (Deveti međunarodni filozofski simpozij *Dani Frane Petrića*, Cres, 25–28. lipnja 2000)«, *Vijenac* 8/166 (2000), p. 7.

Valentić, Tonči. »Filozofija interpretacije. (Odjel za filozofiju Matice hrvatske, predavanje prof. dr. Güntera Figala, *Interpretation als Kategorie der Moderne*, Matica hrvatska, 12. lipnja 2000)«, *Vijenac* 8/165 (2000), p. 38.

Valentić, Tonči. »Filozofija jedina poučava duhovnosti? (Simpozij *Filozofija i obrazovanje*, 1–2. prosinca 2000)«, *Vijenac* 8/177 (2000), p. 25.

Valentić, Tonči. »Martin i nacisti«, *Vijenac* 8/158 (2000), p. 10. Prikaz knjige: Martin Heidegger, *Rektorski govor* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Valentić, Tonči. »Milenijski skup. (XXIII. međunarodni Hegelov kongres, Zagreb, 30. kolovoza – 2. rujna 2000)«, *Vijenac* 8/171 (2000), p. 13.

Valentić, Tonči. »Najbolja hrvatska filozofija«, *Vijenac* 8/173 (2000), p. 15. Prikaz knjige: Marijan Cipra, *Metamorfoze metafizike* (Zagreb: Matica hrvatska, 1999).

Valentić, Tonči. »Nietzsche i dalje nepoznat. (Simpozij *Nietzscheovo nasljeđe*, Odjel za filozofiju Matice hrvatske, 9–10. studenoga 2000)«, *Vijenac* 8/176 (2000), p. 7.

Valentić, Tonči. »Pojam diskursa u filozofiji Michela Foucaulta«, *Kolo* 10/1 (2000), pp. 66–72.

Valentić, Tonči. »Poticajna tribina. (Predstavljanje pedesetoga broja časopisa za istraživanje hrvatske filozofske baštine *Prilozi*, Institut za filozofiju, 24. svibnja 2000)«, *Vijenac* 8/163 (2000), p. 38.

Valentić, Tonči. »Umjereno provokativno. (Deveti međunarodni filozofski simpozij *Dani Frane Petrića*, Cres, 17–19. rujna 2000)«, *Vijenac* 8/172 (2000), p. 15.

4.2.2. Filozofski članci u Hrvatskoj reviji (1951–1991)

1951.

Bonifačić, Antun. »Bertrand Russell«, *Hrvatska revija* 1/1 (1951), pp. 90–91.

Vasilj, Kvirin. »Etika i fizika«, *Hrvatska revija* 1/3 (1951), pp. 238–244.

1952.

Baloković, Đuro. »Polazna točka egzistencijalne filozofije«, *Hrvatska revija* 2/4 (1952), pp. 358–364.

Vasilj, Kvirin. »Duša u projekcijama«, *Hrvatska revija* 2/4 (1952), pp. 378–391.

Vujica, Stanko M. »Egzistencijalizam«, *Hrvatska revija* 2/2 (1952), pp. 135–140.

1953.

Bulat, Edo. »Moral temelj poretka«, *Hrvatska revija* 3/1 (1953), pp. 65–73.

Vasilj, Kvirin. »Akta međunarodnog tomističkog kongresa (11. – 17. rujna 1950): referat prof. Tihomira Drezge«, *Hrvatska revija* 3/4 (1953), pp. 467–471.

1954.

Nikolić, Vinko. »*In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas*: con motivo del 1600. aniversario del nacimiento de San Agustín«, *Hrvatska revija* 4/4 (1954), pp. 313–314.

Članak na španjolskom jeziku u povodu 1600. obljetnice rođenja sv. Augustina.

1957.

Hnizdovsky, Yakiv. »Začarana kraljevna«, *Hrvatska revija* 7/3 (1957), pp. 259–261.

Žagar, Janko. »Politički marksizam u krizi«, *Hrvatska revija* 7/2 (1957), pp. 141–152.

1960.

Kelava, Metod. »Kritično [sic] izdanje Duns Skotovih djela«, *Hrvatska revija* 10/4 (1960), pp. 389–406. Sl. 15.

1962.

Vujica, Stanko M. »Čovjek i znanost«, *Hrvatska revija* 12/3 (1962), pp. 214–222.

1965.

Vasilj, Kvirin. »Spoznaja Boga: odlomak iz neobjavljene knjige *Zašto vjerujem*«, *Hrvatska revija* 15/4 (1965), pp. 330–340.

1966.

Lorković, Hrvoje. »*Praxis*, socijalistička birokracija i alijenacija«, *Hrvatska revija* 16/2–4 (1966), pp. 209–218.
Suradnik iz domovine.

1967.

Vujica, Stanko M. »Nerazumnost čovjeka: iracionalizam u modernim teorijama čovjeka«, *Hrvatska revija* 17/1–2 (1967), pp. 45–56.

1968.

Vasilj, Kvirin. »Odnosi naravnoga i nadnaravnoga reda realnosti: zašto nas stara teologija ne zadovoljava«, *Hrvatska revija* 18/1 (1968), pp. 69–73.

Vasilj, Kvirin. »Filozofija i kršćanstvo: povodom knjige dra. Branka Bošnjaka *Filozofija i kršćanstvo*, Zagreb 1965 [1966!]«, *Hrvatska revija* 18/2 (1968), pp. 172–203.

1969.

Vasilj, Kvirin. »Filozofija i enciklika *Humanae vitae*«, *Hrvatska revija* 19/3 (1969), pp. 189–203.

Zečević, Serafin. »Odnosi naravnoga i nadnaravnoga reda realnosti«, *Hrvatska revija* 19/3 (1969), pp. 227–248.

Slika 15. Oglad Metoda Kelave o skotističkom projektu Karla Balića. Metod Kelava, »Kritično izdanje Duns Skotovih djela«, *Hrvatska revija* 10/4 (1960), p. 389.

1970.

Saganić, Gvido. »Bertrand Russel – filozof bez filozofije«, *Hrvatska revija* 20/3 (1970), pp. 411–415.

Saganić, Gvido. »Filozofska hrestomatija Matice hrvatske«, *Hrvatska revija* 20/2 (1970), pp. 277–280.

Žanko, Dušan. »Jedina hrvatska filozofija historije u filozofskim djelima Stjepana Zimmermanna«, *Hrvatska revija* 20/4 (1970), pp. 1012–1043.

1975.

Vasilj, Kvirin. »Teorije poezije: povodom pisanja dr. Ivana Supeka o pjesništvu u njegovoj knjizi *Teorija spoznaje*, Zagreb 1973 [1974!]«, *Hrvatska revija* 25/1 (1975), pp. 55–62.

1976.

Vasilj, Kvirin. »Politika i tehnički napredak«, *Hrvatska revija: Jubilarni zbornik 1951–1975* 26 (1976), pp. 696–706.

1978.

Bobetić, Mijo V. »Rudjer Josip Bošković, D.I., osnivač modernog atomizma«, *Hrvatska revija* 28/4 (1978), pp. 608–628.

Tijan, Pavao. »Monografija o Nikoli Gučetiću«, *Hrvatska revija* 28/4 (1978), p. 682.

Obavijest o izlasku knjige: Ljerka Šifler-Premec, *Nikola Gučetić* (Zagreb: Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu, 1977).

1979.

Zovko, Tihomir Ilija. »U potrazi za svojim iskonom«, *Hrvatska revija* 29/2 (1979), pp. 206–228.

1980.

Grubišić, Vinko. »Jean-Paul Sartre (1905–1980)«, *Hrvatska revija* 30/2 (1980), pp. 253–254.

Grubišić, Vinko. »Roland Barthes (1915–1980)«, *Hrvatska revija* 30/2 (1980), pp. 254–255.

1981.

Radica, Bogdan. »Hrvatski humanisti u slobodi«, *Hrvatska revija* 31/3 (1981), pp. 542–543.

Vasilj, Kvirin. »Kršćani i marksisti i ideja njihove suradnje: ljudska osoba i zakon njezine transcendencije«, *Hrvatska revija* 31/1 (1981), pp. 56–67.

Vasilj, Kvirin. »O razumijevanju razumijevanja«, *Hrvatska revija* 31/3 (1981), pp. 500–506.

Zovko, Tihomir Ilija. »O temelju i smislu naše epohe: prividna alternativa Karla Marxa«, *Hrvatska revija* 31/1 (1981), pp. 291–308.

1985.

Vasilj, Kvirin. »Religija i prirodne znanosti«, *Hrvatska revija* 36/2 (1985), pp. 206–220.

1986.

Arko, Anton. »Čovječji razum – (ne)logičan?«, *Hrvatska revija* 36/3 (1986), pp. 458–462.

Kordić, Lucijan. »Zagonetka i odgonetka čovjeka«, *Hrvatska revija* 36/2 (1986), pp. 210–212.

Radica, Bogdan. »Odjek kriza ideologija i tehnologija«, *Hrvatska revija* 36/3 (1986), pp. 363–366.

Vasilj, Kvirin. »Kršćani i političko-društvene slobode«, *Hrvatska revija* 36/3 (1986), pp. 527–531.

Vasilj, Kvirin. »O sofizmu poredbe i nekim drugim sofizmima«, *Hrvatska revija* 36/3 (1986), pp. 425–432.

1987.

Kadić, Ante. »Ruđer J. Bošković: njegov književni i duhovni lik: prigodom 200-godišnjice njegove smrti«, *Hrvatska revija* 37/2 (1987), pp. 211–226.

Remetić, Rok [= Lorković, Hrvoje]. »Refleksije o lijepome u umjetnosti i u prirodi«, *Hrvatska revija* 37/3 (1987), pp. 460–470.

1988.

Hlad, Dragutin. »Ruđer Josip Bošković (1711–1787): emanacija hrvatskog genija. U povodu 200-te obljetnice smrti hrvatskog velikana – preteče moderne spoznaje svijeta«, *Hrvatska revija* 38/1 (1988), pp. 27–49.

Vasilj, Kvirin. »Smisao umiranja«, *Hrvatska revija* 38/4 (1988), pp. 638–650.

1990.

Blažeković, Milan. »Franjo Tuđman, 'Bespuća povijesne zbiljnosti: rasprava o povijesti i filozofiji zlosilja'. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1989«, *Hrvatska revija* 40/3 (1990), pp. 482–501.

Sunić, Tomislav. »Ostvarena utopija: liberalizam«, *Hrvatska revija* 40/2 (1990), pp. 384–394.

Sunić, Tomislav. »Željezno doba«, *Hrvatska revija* 40/4 (1990), pp. 831–839.

Vasilj, Kvirin. »Osobe – apsolutne neosobe«, *Hrvatska revija* 40/1 (1990), pp. 199–201.

4.2.3. *Filozofska izdanja Nakladnog zavoda Matice hrvatske nakon izdvajanja iz Matice hrvatske (1990–2000)*

1991.

Ladan, Tomislav. *Izabrana djela: eseji, rasprave, kritike*, priredio Ante Stamać (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1991).

Pet stoljeća hrvatske književnosti 157.

Sadrži:

»Književni portret Ante Starčevića«, pp. 179–231;

u dijelu »Komentari« i s nadnaslovom »Kako prevoditi Aristotela«:

»Nikomahova etika«, pp. 264–268;

»Metafizika«, pp. 269–285;

»Fizika«, pp. 286–311;

»Politika«, pp. 312–328.

1993.

Bošnjak, Branko. *Povijest filozofije – razvoj mišljenja u ideji cjeline*, 3 sv. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1993).

Prometej.

Finkielkraut, Alain. *Imaginarni Židov*, prevela Saša Sirovec (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1993).

Posebna izdanja.

1997.

Bruckner, Pascal. *Napast nedužnosti*, prevela Višnja Machiedo (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1997).

Biblioteka Busola.

Kundera, Milan. *Polaganost*, prevela Ana Prpić (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1997).

Biblioteka Busola.

1998.

Finkielkraut, Alain. *Izgubljena čovječnost – esej o XX. stoljeću*, prevela Saša Sirovec (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1998).
Biblioteka Busola.

Rilke, Rainer Maria. *Elegien – Devinske elegije*, preveo i priredio Zvonimir Mrkonjić (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1998).
Parnas. Niz književnost.

5. Zaključak

Matica hrvatska, kao jedna od vodećih kulturnih ustanova u Hrvatskoj, od svoga se osnutka 1842. godine brine za hrvatsku kulturnu baštinu, iako je često nailazila na probleme i prepreke, osobito političke naravi. Svoj je veliki doprinos dala i razvoju filozofije u Hrvata, ali i prijemu strane filozofske literature u Hrvatskoj svojom izdavačkom djelatnošću kao i javnom djelatnošću svojih članova. Svoju zauzetost za filozofiju Matica je potvrđivala i osnivanjima filozofske sekcije i Odjela za filozofiju, kao i osnivanjima biblioteka posvećenih isključivo filozofskim djelima. Kao najveći uspjesi filozofskog izdavaštva Matice hrvatske izdvajaju se *Povjest filozofije* Alberta Bazale, prva takva povijest na hrvatskom, i također prva hrvatska *Filozofska hrestomatija* s pripadajućim *Filozofskim rječnikom* pod uredništvom Vladimira Filipovića.

Gotovo da nema bitnog hrvatskog filozofa koji nije objavio neki svoj rad u izdanju Matice. Svoj su trag u hrvatskoj filozofiji u Matici hrvatskoj što kao autori, što kao prevoditelji i priređivači, članovi i predsjednici, ostavili Franjo Marković, Gjuro Arnold, Albert Bazala, Albert Haler, Stjepan Zimmermann, Niko Majnarić, Pavao Vuk-Pavlović, Julije Makanec, Boris Kalin, Kruno Krstić, Vladimir Filipović, Veljko Gortan, Marija Brida, Predrag Vranicki, Branko Bošnjak, Danilo Pejović, Vlado Gotovac, Tomislav Ladan, Zlatko Posavac, Milivoj Solar, Marijan Čipra, Branko Despot, Mislav Ježić, Damir Barbarić i mnogi drugi, spomenuti u tekstu i/ili u bibliografiji.

Prevedeni su i mnogi filozofski klasici, kao što su Heziodovi *Poslovi i dani*, Platonova djela: *Fedar*, *Symposion*, *Obrana Sokratova* i *Fedon*, *Protagora*, *Sedmo pismo*, *Država*, *Državnik* i *Eutifron*, Ksenofontov *Symposion*, *Svjedočanstva i fragmenti* Leukipa i Demokrita, Teofrastovi *Karakter*, Heraklitova *Svjedočanstva i fragmenti*, *Rasprava o metodi* Renéa Descartesa, Lukrecijev spjev *O prirodi*, *Dvije rasprave*, *Kritika čistog uma* i *Metafizika čudoređa* Immanuela Kanta, Novalisove *Himne noći*, *Zaboravljeni jezik* Ericha Fromma, *Ispovijesti* i *Sanjarije samotnog šetača* Jean-Jacquesa Rousseaua,

Filozofija ekološke krize Vittoria Höslea, *Bog novovjekovne metafizike* Waltera Schulza, *Nasljeđe Europe* Hans-Georga Gadamera, *Rođenje tragedije i O istini i laži u izvanmoralnom smislu* Fridricha Nietzschea, *Voltaireova Rasprava o toleranciji*, *Oproštaj spekulativnog uma* Claus-Artura Scheiera, *Konačni um* Hansa Michaela Baumgartnera, *Mit o Sizifu* Alberta Camusa, *Uvod u filozofiju* Eugena Finka, *Duhovna situacija vremena* Karla Jaspersa, *Theophania* Waltera Fridricha Otta, *Smisao za hermeneutiku* Jeana Grondina, *Rektorski govor* Martina Heideggera, *Psihologija i svijet* Detleva von Uslara, *Prilozi filozofiji jezika* Ernsta Cassirera, *Fenomenologija političkoga svijeta* Klaus Helda, *Ogledi o filozofiji renesanse* Stephana Otta i *Kraj moderne* Giannija Vattima.

Uz to se u Matičnim časopisima mogu naći mnogi vrijedni članci ili razgovori sa suvremenimcima prevedeni na hrvatski jezik.

Iz sveukupne literature kao i predstavljene bibliografije dolazi se do zaključka da je Matica uistinu uvelike doprinijela i hrvatskoj filozofskoj baštini i filozofskoj baštini općenito na hrvatskome jeziku. Dodatni optimizam donosi činjenica kako je i u razdoblju od 2000. godine do danas Matica posvećena daljnjem prevođenju stranih filozofskih izdanja na hrvatski jezik, kao i objavljivanju filozofskih djela hrvatskih filozofa, ali i održavanju filozofije živom putem raznovrsnih okruglih stolova, predavanja, predstavljanja knjiga i sličnih aktivnosti.

6. Literatura

6.1. Literatura uz uvod

- Babić, Ivan. »Filozofijski aspekt ‘sukoba na ljevici’ 1930-ih godina«, u: Zlatko Posavac (ur.). *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 143–155.
- Banić-Pajnić, Erna. »Istraživanje povijesti filozofije u Hrvatskoj u 20. stoljeću«, u: Damir Barbarić i Franjo Zenko (ur.), *Hrvatska filozofija u XX. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007), pp. 199–213.
- Barbarić, Damir. »Gjuro Arnold«, u: Franjo Zenko (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 129–145.
- Bašić-Kosić, Nataša. »Bibliografija Hrvatske revije«, *Hrvatska revija* 53/4 (2003), pp. 4–10.
- Bratulić, Josip. *Matica hrvatska: 1842–1997*. (Zagreb: Matica hrvatska, 1997).
- Čehok, Ivan. »Franjo Marković«, u: Franjo Zenko (ur.). *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 31–45.

- Filipović, Vladimir. »Filozofsko djelo Alberta Bazale«, u: Zlatko Posavac (ur.). *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 251–256.
- Filipović, Vladimir. »Značenje hrvatske filozofske baštine«, u: Zlatko Posavac (ur.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 49–54.
- Hekman, Jelena (ur.). Gotovac, Vlado. *Poetika duše*, Djela 7 (Zagreb: Nakladni zavod Globus, 1995).
- Harapin, Josip Teofil. »Razvitak filozofije kod Hrvata«, *Scopus: časopis za filozofiju studenata Hrvatskih studija*, 3/1–2(9–10) (1998), pp. 98–115. Preuzeto iz *Croatia sacra* 11–12 (Zagreb, 1943).
- Jolić, Tvrtko. »Filozofske institucije u Hrvatskoj u 20. stoljeću«, u: Damir Barbarić i Franjo Zenko (ur.), *Hrvatska filozofija u XX. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007), pp. 27–40.
- Kangrga, Milan. »Povijest i tradicija«, u: Zlatko Posavac (ur.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 61–68.
- Kukoč, Mislav. »Prijeperi o suvremenoj hrvatskoj filozofiji«, u: Pavo Barišić (ur.), *Otvorena pitanja povijesti hrvatske filozofije: zbornik radova Znanstvenoga skupa, Zagreb, 23.–25. lipnja 1993.* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2000), pp. 429–436.
- Kutleša, Stipe. »Filozofske rasprave o znanosti u Hrvatskoj u 20. stoljeću«, u: Damir Barbarić i Franjo Zenko (ur.), *Hrvatska filozofija u XX. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007), pp. 111–126.
- Marković, Franjo. »Filosofijski pisci od 15.–18. vieka u Dalmaciji.«, *Vienac* 13/44 (1881), 22. listopada 1881., pp. 701–707.
- Marković, Franjo. *Filozofijske struke pisca hrvatskoga roda s onkraj Velebita u stoljećih XV. do XVIII.* (pristupna rektorska besjeda Franje Markovića), pretpisak u: *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 1 (1975), pp. 255–279.
- Nikolić, Vinko (ur.). *Hrvatska revija: Jubilarni zbornik 1951–1965* (München – Barcelona: Knjižnica Hrvatske revije, 1976).
- Posavac, Zlatko. »Gjuro Arnold kao estetičar u kontekstu kontroverza hrvatske Moderne«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 18 (1992), pp. 101–140.
- Posavac, Zlatko. »Predgovor«, u: Zlatko Posavac (ur.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti: zbornik iz 1968. godine* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), pp. 41–45.
- Posavac, Zlatko. »Umjetnost i pojam lijepoga u hrvatskoj neoskolastici: druga polovica 19. i prva polovica 20. stoljeća«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 24 (1998), pp. 93–129.
- Ravlić, Jakša. »Povijest Matice hrvatske«, u: Miroslav Brandt (ur.), *Matica hrvatska 1842–1962.* (Zagreb: Matica hrvatska, 1963), pp. 9–270.

- Schiffler, Ljerka. »Značenje hrvatskog filozofskog nasljeđa«, *Filozofska istraživanja* 12/2(45) (1992), pp. 287–297.
- Schiffler, Ljerka. »Temeljna obilježja filozofijske djelatnosti u poslijepreporodnom razdoblju«, u: Nikola Batušić (ur.), *Dani hvarskog kazališta XXV: Hrvatska književnost od preporoda do Šenoinog doba* (Split: Književni krug, 1999), pp. 21–35.
- Schiffler, Ljerka. *Vetera et nova: hrvatska filozofija u europskom obzoru* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2004).
- Zenko, Franjo. »Idea hrvatske nacionalne filozofije u 20. stoljeću«, u: Damir Barbarić i Franjo Zenko (ur.), *Hrvatska filozofija u XX. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007), pp. 9–25.
- Zenko, Franjo. »Novija hrvatska filozofija«, u: Franjo Zenko (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 7–30.
- Zenko, Franjo. »Albert Bazala«, u: Franjo Zenko (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga, 1995), pp. 197–212.
- Zenko, Franjo. »Problem nacionalne filozofije«, u: Pavo Barišić (ur.), *Otvorena pitanja povijesti hrvatske filozofije: zbornik radova Znanstvenoga skupa, Zagreb, 23.–25. lipnja 1993.* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2000), pp. 23–32.

6.2. Bibliografska pomagala

- Bašić-Kosić, Nataša (ur.). *Hrvatska revija 1951–2000.* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2003).
- Brešić, Vinko (ur.). *Bibliografija hrvatskih književnih časopisa 19. stoljeća. Svezak 2: Vijenac (1869–1903)* (Zagreb: Filozofski fakultet, 2006).
- Breković, Josip. *Hrvatski tjednik: Bibliografija: 1971.* (Zagreb: Matica hrvatska, 2002).
- Jirsak, Libuše. *Vijenac: novine Matice hrvatske za književnost, umjetnosti i znanost. Bibliografija 1993–2003.* (Zagreb: Matica hrvatska, 2006).
- Kolo 1842–1853. Knjiga o Kolu*, priloge odabrao i tekstove napisao Ivan Martinčić (Zagreb: Erasmus naklada, 1993).
- Somborac, Marin. »Bibliografija izdanja Matice hrvatske: od 1842 do 1962.«, u: Miroslav Brandt (ur.), *Matica hrvatska 1842–1962.* (Zagreb: Matica hrvatska, 1963), pp. 271–434.
- Šešelj, Zlatko. *Bibliografija antike Ia. Prijevodi klasične grčke i rimske književnosti u knjigama 1800–1980* (Zagreb: Latina et Graeca, 1991).

6.3. Elektronički izvori

<http://katalog.lzmk.hr/> – Katalog Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža.

Philosophical works published by the Matica hrvatska (1842–2000)

Summary

This article explores and documents the presence of philosophy in Matica Hrvatska since its establishment in 1842 until 2000. The importance of researching heritage is explained, as well as the importance of researching the philosophical heritage of Matica hrvatska as the oldest Croatian cultural institution; therefore, the cultural work in Matica through history is briefly presented. The article also briefly describes the work of the three presidents of Matica that were also philosophers.

In the 1850s Matica hrvatska published the first papers on the philosophical topics in the journal *Neven*, Šenoa's *Poetics* in 1876, and Plato's dialogue *Phedrus* in Croatian in 1894. The most influential editions of Matica in the 20th century include Bazala's *Povjest filozofije* (1906–1912), the first history of philosophy in Croatian, and Filipović's two projects after the World War II: *Filozofska hrestomatija* and *Filozofijski rječnik*. The works of Croatian philosophers published by Matica hold a special place in the article, as well as the publishing of foreign philosophical works in Matica.

At the end of the article a bibliography of editions by Matica hrvatska with philosophical features during that period of time is presented. It includes all the books of Matica, as well as the articles from the journals and papers *Neven*, *Vienac*, *Glas Matice hrvatske*, *Hrvatsko kolo*, *Hrvatska revija*, *Kolo*, *Kritika*, *Hrvatski tjednik*, *Hrvatski znanstveni zbornik*, and *Vijenac*, while articles published in *Hrvatska revija* from 1951 to 1991 and philosophical works of Nakladni zavod Matice hrvatske printed in the period 1990–2000 have special sections in the bibliography.

Key words: philosophy, Matica hrvatska, heritage, Croatian philosophy, translations